

Növényi genomika

- Bevezetés - mi is a genomika?
- Növényi genomok szerveződése
- Növényi genomprogramok
- Növényi genomszekvenciák néhány alkalmazása (összehasonlító genomika, génizolálás, translational biology - from model to crops)
- Genetikailag módosított növények

Genomika - bevezetés I.

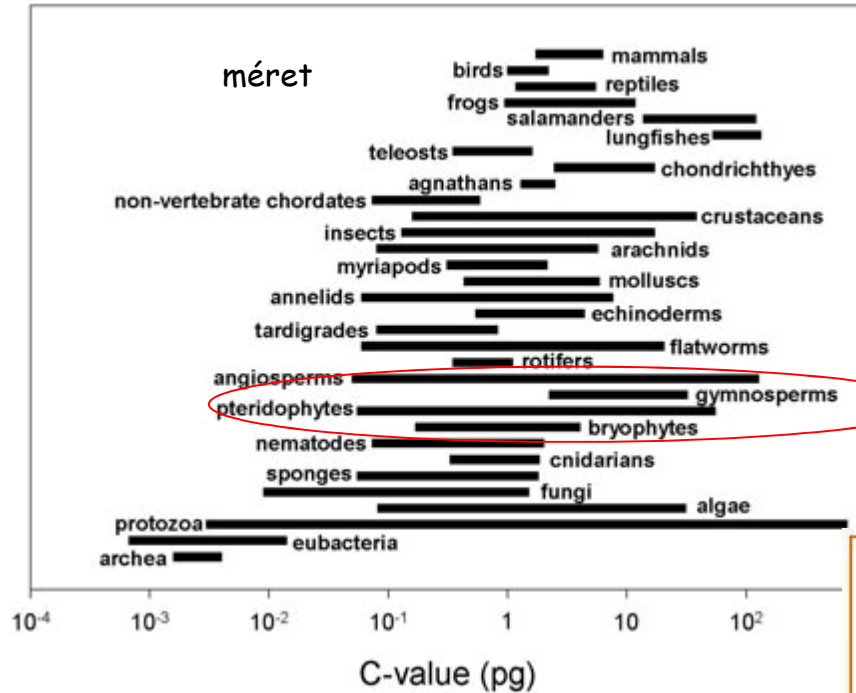
- **Genom:** - a haploid kromoszómaállomány géntartalma (Hans Winker német botanikus, 1920)
 - egy organizmus teljes öröklődő információja
- **Genomika:** - "mapping, sequencing and characterizing genomes" (Thomas Roderick, 1986)
 - egy organizmus teljes örökítő anyagának (nukleáris, mitokondriális, kloroplasztisz DNS-ének), genomszerkezetének és változatosságának vizsgálata és elemzése
- **Funkcionális genomika** - a gének összességének, vagy egy-egy csoportjának a vizsgálata nagy áteresztőképességű kísérletekkel, amelyek vagy a genomszekvencia alapján lettek megtervezve (microarray, SNP), vagy amelyekhez szekvenálást használnak (ChIP-seq, RNA-seq, sRNAseq, methylome, stb.)
 - genom léptékű biológia (nagyobb léptékű DNS, expressziós vagy fehérje vizsgálat) <-> klasszikus molekuláris biológia
- Vizsgálatok **DNS** (strukturális genomika), **RNS** (funkcionális genomika), fehérje (proteomika) és anyagcsere termékek (metabolomika) szintjén - nem teljesen pontos (lsd. pl. SNP analízis - funkcionális genomika)

Genomika - bevezetés II.

- **Újszerű megközelítés:** a teljes genomok ismerete és vizsgálata nagy mennyiségű biológiai információt eredményez
- Ennek az információnak a kiaknázása más szemléletet és új módszereket igényel
- Paradigmaváltás a kutatásban:
 - Klasszikus tudományos kutatási módszer hipotézis alapú
 - Genomika - adatalapú kutatás
 - kísérletek megtervezése a fenotípus alapján
 - adatgenerálás
 - adatfeldolgozás, szisztematikus analízis
 - új hipotézisek felállítása
 - hipotézis igazolása kísérlettel
- **Alapok:**
 - Metodikai háttér kibővülése: új generációs szekvenálási módszerek, nagy volumenű vizsgálati módszerek, eljárások (pl. microarray/gén-chip)
 - Genomszekvenálási projektek (több száz élőlény teljes genomja ismert, és a lista folyamatosan bővül)
 - Bioinformatika
 - nagy mennyiségű adat kezelése
 - új eredmények kinyerése és megjelenítése
 - egyelőre lemaradásban a metodikai fejlesztések mögött (szűk keresztmetszet)

Növényi genomok szerveződése I.

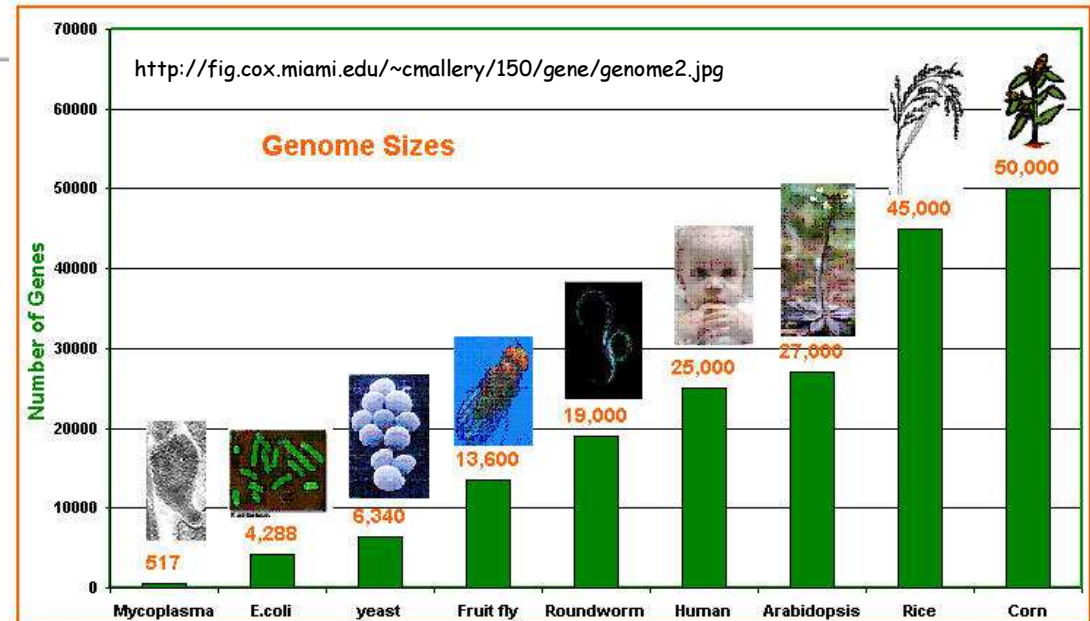
- eukarióta genomok szerveződése komplexebb a prokarióta genomokénál

gének száma növekszik az organizmus fejlettségével (haploid)

	génszám	haploid genom (Mb)
<i>E. coli</i>	4289	4,2
élesztő	6300	12,1
fonalféreg	19000	100
muslica	14000	180
Arabidopsis	26000	125
kukorica	~58000	2500
emlős	~35000	3000

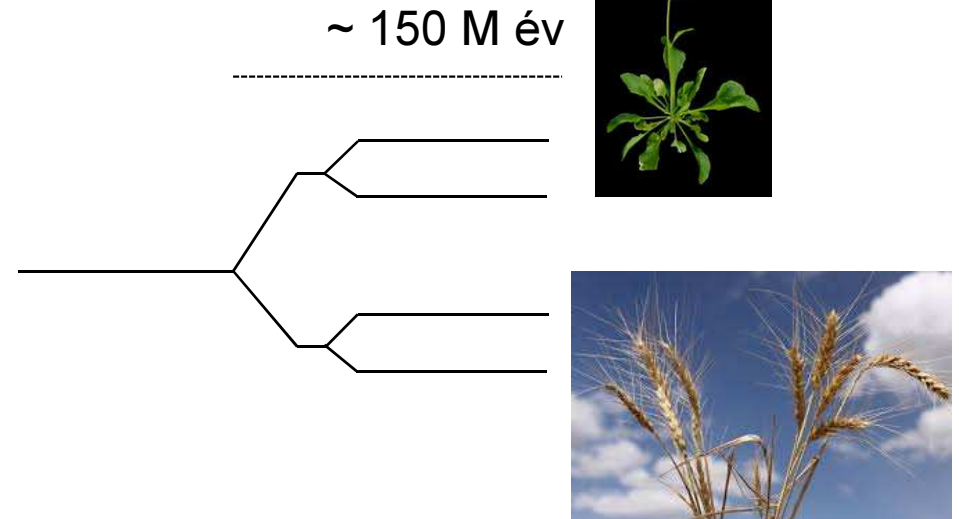
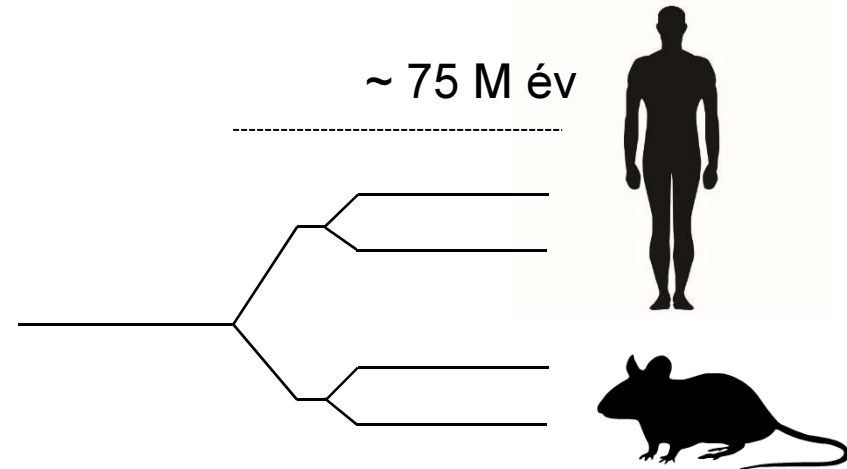
3,2x (between E. coli and élesztő)
2,5x (between élesztő and fonalféreg)
43x (between élesztő and Arabidopsis)
16,6x (between Arabidopsis and kukorica)

Növényi genomok szerveződése II.

szerveződés:

- kromoszómákba „darabolva” (4 - 224)
relatív vagy ténylegesen alacsony géndenzitás
intronok (törzsfajlódással párhuzamosan számuk és méretük/sejt növekszik)
- duplikációk (WGD, géncsaládok, pszeudogének, nagy géncsaládok, kromoszóma szegmentek)
- poliploidia
- (retro)transzpozonok (gypsy/copia-like)
- repetitív szekvenciák, mini/mikro szatellit szekv.
- mtDNS (200 - 2500 kb növényekben)

Növényi genomok szerveződése III.

- növényi genomok összetettebbek (3 genom)

- kloroplaszt genom (10 - >100 kópia/sejt, 60-100 génszám/mol., 120-160 kb)
- genomméretek (Mb)

	<u>sejtmag (Mb)</u>	<u>kloroplaszt</u>	<u>mitokondrium</u>
Arabidopsis thaliana	125	0,156	0,370
Kukorica (<i>Zea mays</i>)	~ 2500	0,136	0,570
Lóbab (<i>Vicia faba</i>)	~ 14000	0,120	0,290
Humán	~ 3000	-	0,016

- Génduplikációk/géncsaládok (tandem duplikáció, áthelyeződés, szegmentális duplikáció, teljes genom duplikáció (WGD))

Proportion of genes in different organisms present as either singletons or in paralogous families.

Species	No of genes*	Unique gene families containing					
		1	2	3	4	5	> 5 member
<i>H. influenzae</i>	1,587	88.8%	6.8%	2.3%	0.7%	0.0%	1.4%
<i>S. cerevisiae</i>	5,105	71.4%	13.8%	3.5%	2.2%	0.7%	8.4%
<i>D. melanogaster</i>	10,736	72.5%	8.5%	3.4%	1.9%	1.6%	12.1%
<i>C. elegans</i>	14,177	55.2%	12.8%	4.5%	2.7%	1.6%	24.0%
<i>Arabidopsis</i>	11,601	35.0%	12.5%	7.0%	4.4%	3.6%	37.4%
<i>G.max</i> (soybean)	201	35.0%	25.0%	10.4%	10.4%	4.5%	15%

* The number of genes in the genomes of *Haemophilus influenzae*, *S. cerevisiae*, *Drosophila*, *C. elegans*, *Arabidopsis* and *Glycine max* that were present either as singletons or in gene families with two or more members were listed. To be grouped in a gene family, two genes had to show similarity exceeding a BLASTP value E,10⁻²⁰ and a FASTA alignment over at least 80% of the protein length or hybridize at 65 C and 0.1 M ionic strength (T_m - 25). In column 1, the number of genes that were unique plus the number of gene families were listed. Columns 2 to 6 give the percentage of genes present as singletons or in gene families of n members (from TAIR 2000).

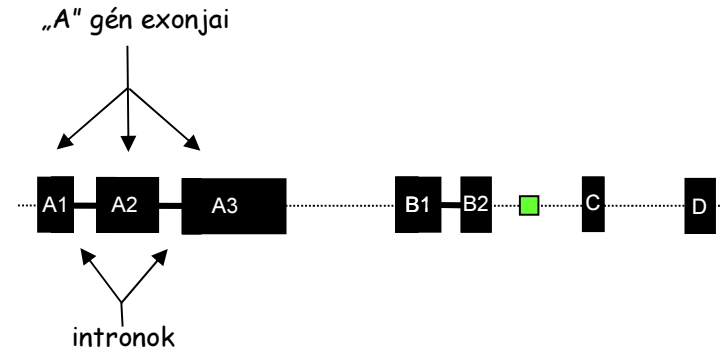
Shopinski *et al. Plant Methods* 2006 2:20 doi:10.1186/1746-4811-2-20

- Poliploidizáció

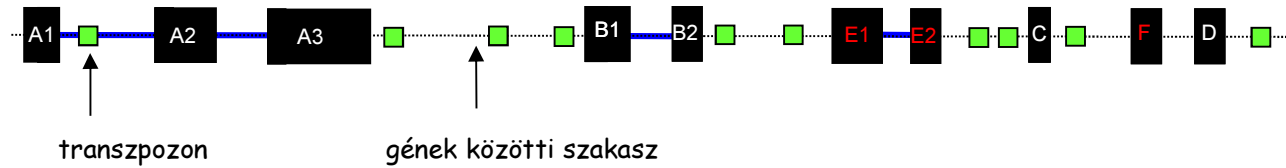
Növényi genomok szerveződése IV.

- Fiktív példa genomméret növekedésre

Arabidopsis (125 Mb, ~ 26 000 gén)

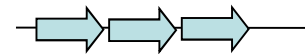

kukorica (2500 Mb,
~ 58 000 gén)

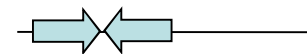

- repetitív szekvenciák

tandem ismétlődés

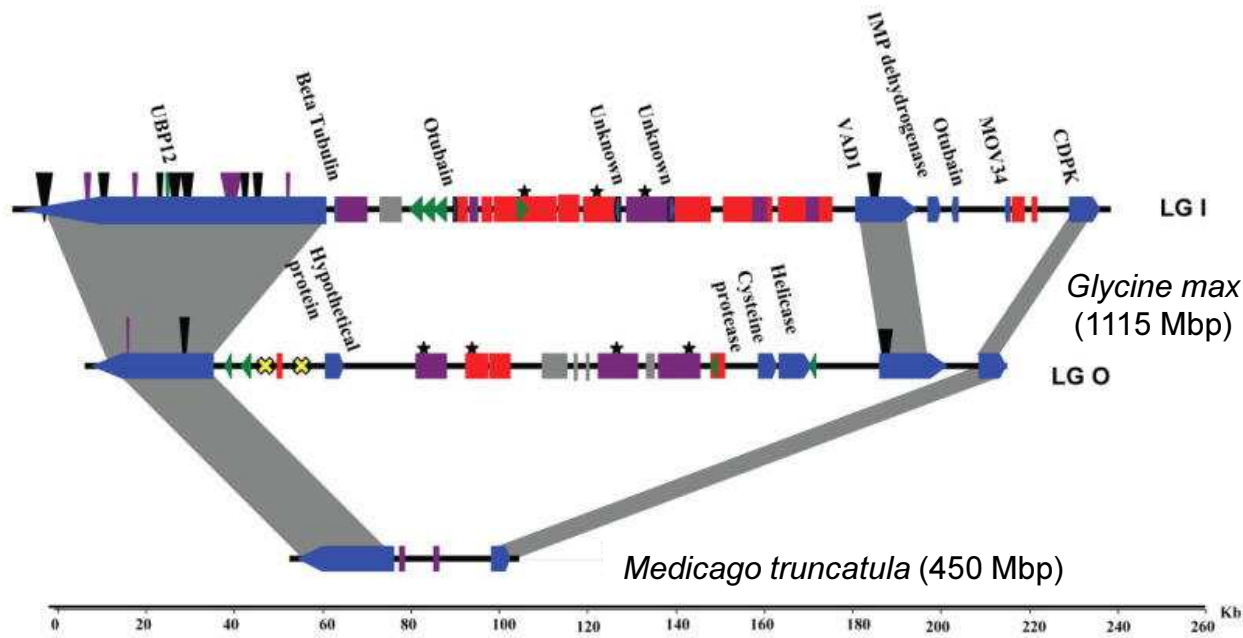

fordított ismétlődés

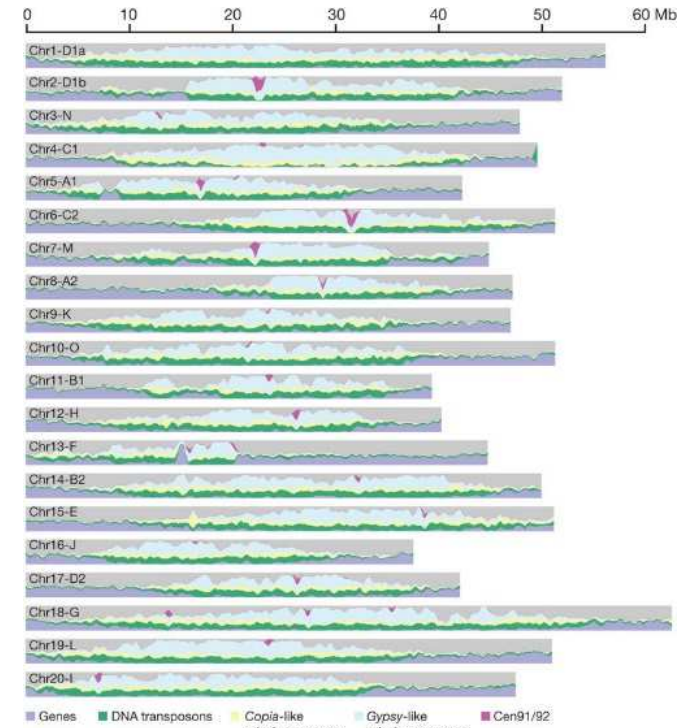

Növényi genomok szerveződése V.

- Konkrét példa genomméret növekedésre

Joseph et al. 2009 The Plant Genome

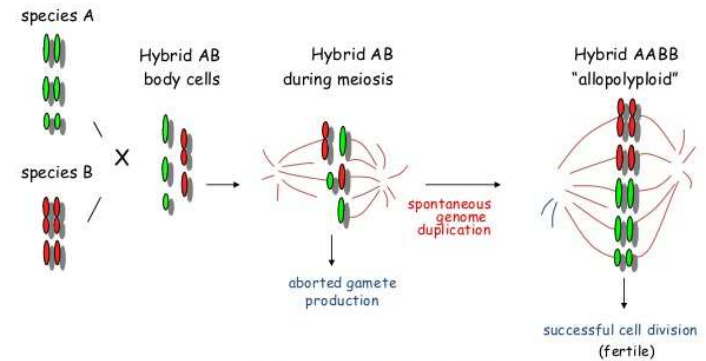

Schmutz et al. 2010 Nature

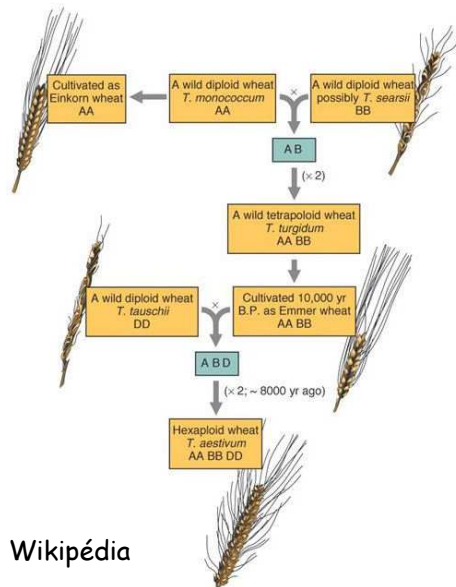
Növényi genomok szerveződése V. Kromoszómakészlet többszöröződése (poliploidizáció)

- alloplóidia: genetikailag elhatárolható kromoszómák, pl. búza allohexaploidia (AABBDD) vagy Brassica

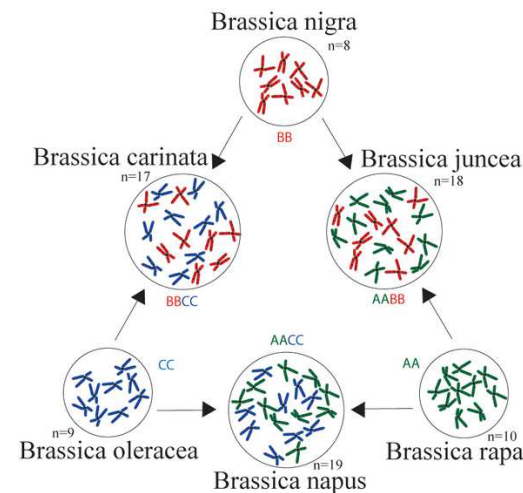
Allopolyploidy arises from hybridization plus genome duplication

Duplicated genomes are fertile !!
Botanical term: Allopolyploids

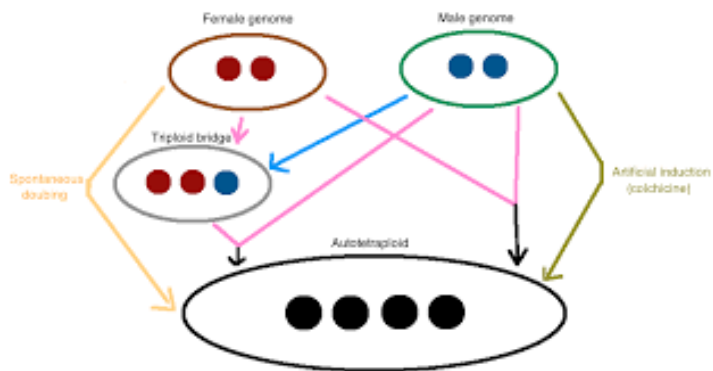
Forrás: Wikipédia

- Brassica nigra* - fekete mustár
- B. carinata* - etióp mustár
- B. juncea* - barna v. indiai mustár
- B. oleracea* - vadkáposzta (káposzta, brokkoli, karfiol, karalábé)
- B. napus* - repce
- B. rapa* - tarlórépa

Növényi genomok szerveződése VI. Poliploidizáció

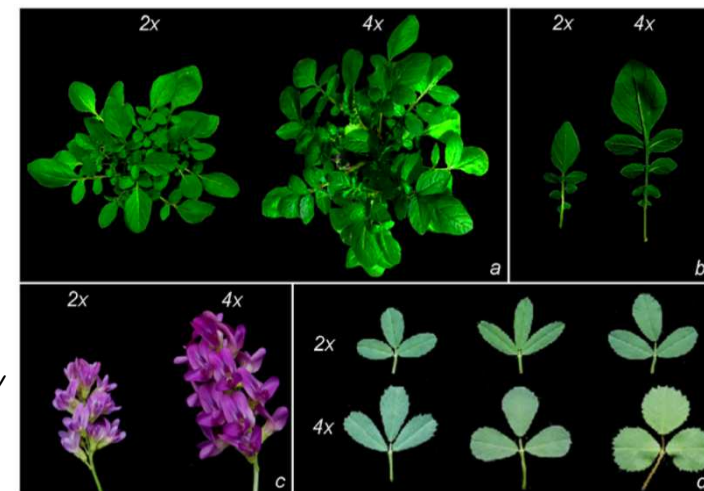
- autopoloidia: egy alap-kromoszómakészlet sokszorozódása, pl. tetraploid lucerna és burgonya

Solanum commersonii

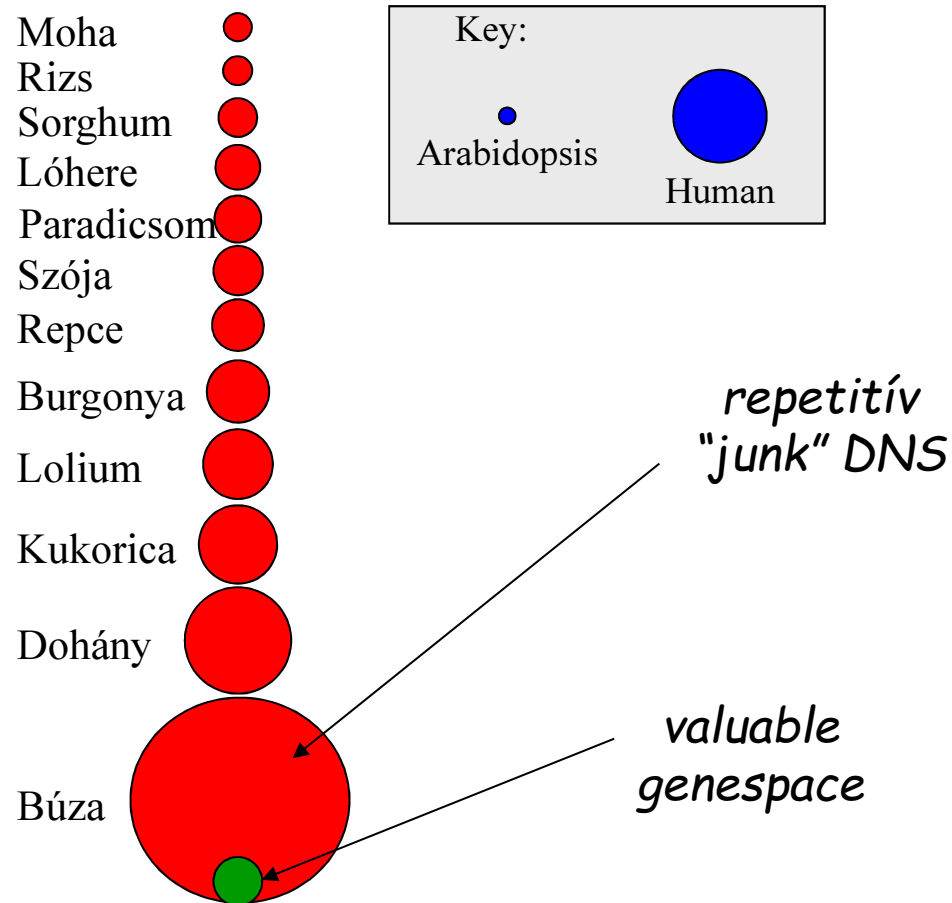
Medicago sativa ssp. *coerulea*/
M. sativa ssp. *sativa*

Aversano et al. 2012

Növényi genomok szerveződése VII.

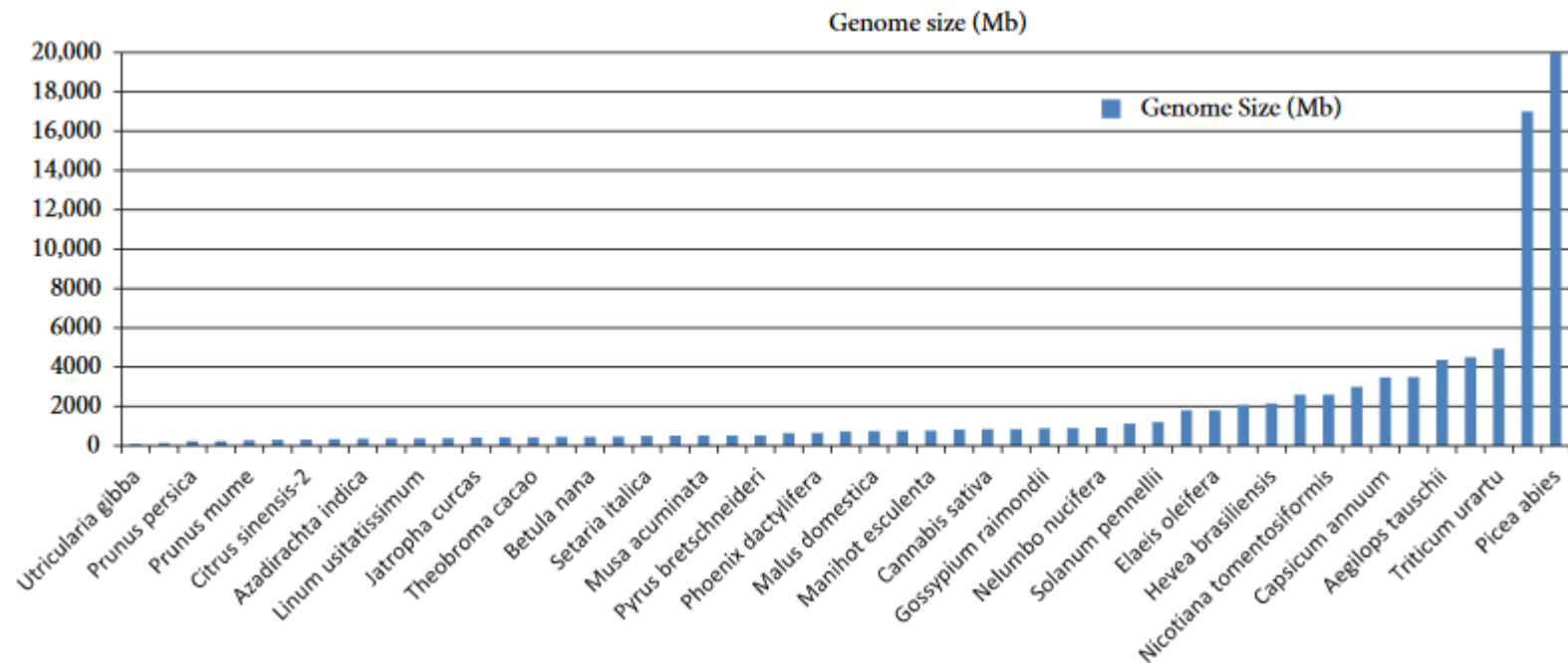
Relatív genomméret

- Legkisebb genom: *Genlisea aurea* (rovarevő) 63 Mbp
- Legnagyobb genom: *Paris japonica* 148000 Mbp, $8n=40$ (négy faj allopoliploid hibridje)
- Legkisebb publikált genomszekvencia: rovarevő renceféle (*Utricularia gibba*) 82 Mbp,
- Legnagyobb publikált genomszekvencia: norvég lucfenyő (*Picea abies*) 19 600 Mbp
- Egyéb nagyméretű publikált genomszekvencia: kukorica - 2300 Mbp
- Paprika - 3300 Mbp
- Átlagos növényi genomméret: 480 Mbp

Növényi genomok szerveződése VIII.

- Legkisebb publikált genomszekvencia: rovarrevő renceféle (*Utricularia gibba*) 82 Mbp,
- Legnagyobb publikált genomszekvencia: norvég lucfenyő (*Picea abies*) 19 600 Mbp

A genomanalízis főbb lépései

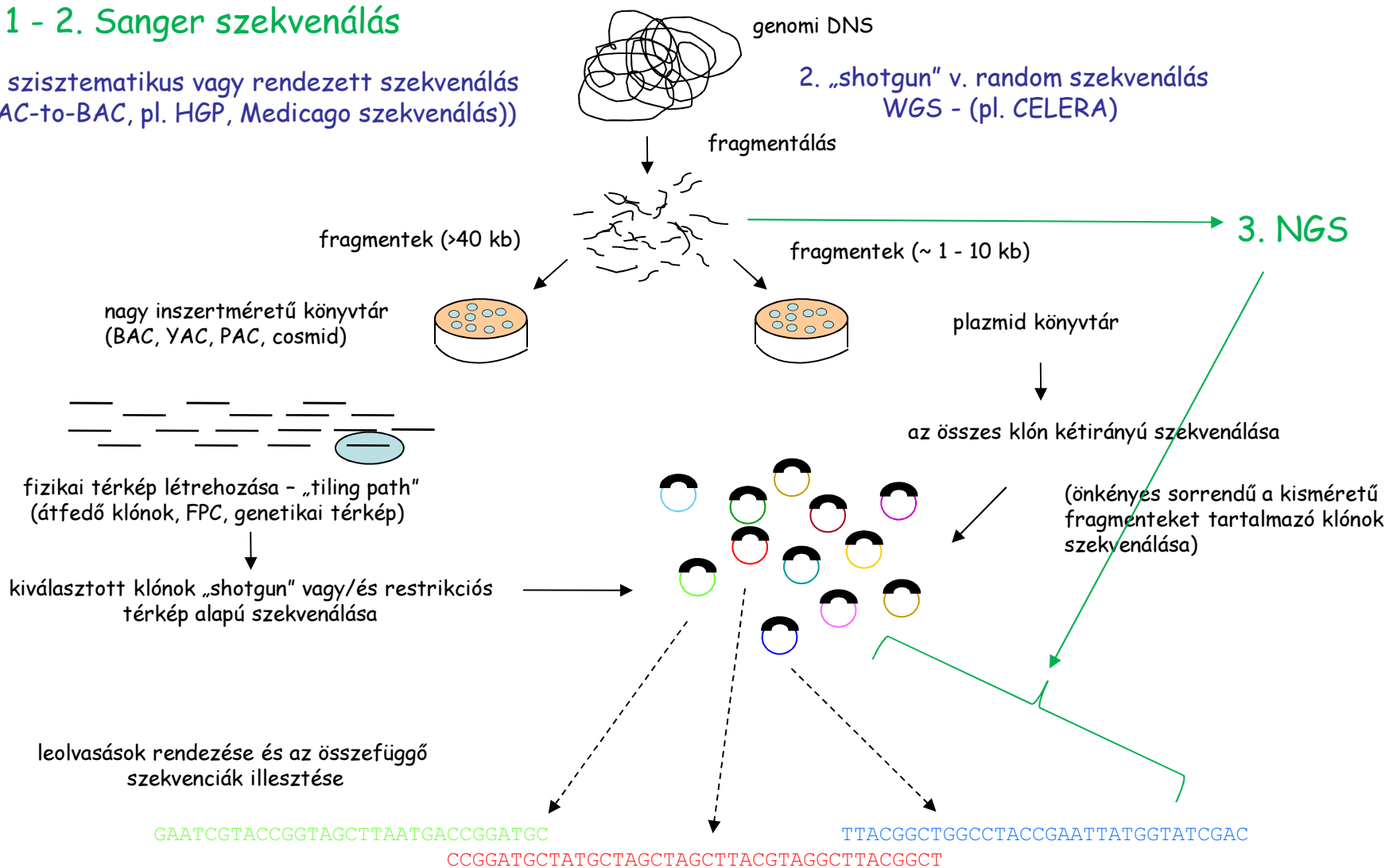
- **Növényi genomprogramok** („mint az állatok esetében csak kicsit máshogyan és lassabban”)
 - növényi alapanyag: referencia faj/vonal, beltenyésztett vonalak, mutánsgyűjtemény, természetes ésvad változatok, stb.
 - DNS-szintű vizsgálatok: genetikai térképezés
fizikai térképezés
genomszekvencia meghatározása, összeszerelése
genomszekvencia analízise (kódoló és nem kódoló gének, génannotáció, ismétlődő szekvenciák, SNP, összehasonlító térképezés, duplikációk azonosítása, stb.)
 - RNS-szintű vizsgálatok: EST szekvenálás, teljes cDNS szekv./RNAseq, alternatív splicing, microarray/gén-chip, géntlasz
 - fehérjeszintű vizsgálatok: lokalizáció, ChIP, fehérje-fehérje interakciók vizsgál., teljes fehérje összetétel, fehérje komplexek vizsgál., poszttranszlációs módosulások
 - funkcionális vizsgálatok: loss-of-function technikák (mutáció, TILLING, RNAi)
episztázis vizsgálatok (gének ill. géntermékek hierarchiája), szabályozás vizsgálata
gain-of-function technikák (ha van rá lehetőség)
 - metabolika: nagyléptékű anyagcsere vizsgálatok, kémiai „fingerprint”
 - funkcionális génannotáció: ismeretlen gének funkciójának azonosítása
 - evolúciós modellezés

Genomszekvenálási stratégiák I.

1 - 2. Sanger szekvenálás

1. szisztematikus vagy rendezett szekvenálás
(BAC-to-BAC, pl. HGP, Medicago szekvenálás))

2. „shotgun” v. random szekvenálás
WGS - (pl. CELERA)

Genomszekvenálási stratégiák II.

```

<-- GAATCGTACCGGTAGCTTAATGACCGGATGC          <-- TTACGGCTGGCCTACCGAATTATGGTATCGAC
GAATCGTACCGGTAGCTTAATGACCGGATGC -->          TTACGGCTGGCCTACCGAATTATGGTATCGAC -->
          CCGGATGCTATGCTAGCTAGCTTACGTAGGCTTAGGGCT -->
<-- CCGGATGCTATGCTAGCTAGCTTACGTAGGCTTAGGGCT
          <-- TTACGTAGGCTTACGGCTGGCCTACCGAA
          TTACGTAGGCTTACGGCTGGCCTACCGAA -->
          <-- GCTGGCCTACCGAATTATGGTATCGACCTGACC
          GCTGGCCTACCGAATTATGGTATCGACCTGACC -->

GAATCGTACCGGTAGCTTAATGACCGGATGCTATGCTAGCTAGCTTACGTAGGCTTACGGCTGGCCTACCGAATTATGGTATCGACCTGACC
    
```

kész szekvencia - minden szál kb. 4-szer szekvenálva, 8X lefedettség

Szisztematikus szekvenálás

Random szekvenálás

Előnyök

- minden egyes lépésnél tudjuk hol járunk a genomban
- kevesebb hiba az összeszerelés során, összeszerelés viszonylag egyértelmű (ismert térkép és kontig pozíció)
- lehetőség a génekben gazdag régiók szekvenálására

- a szekvencia összeszerelése későbbi fázisában derül ki, hogy a genom mely részét szekvenáljuk

- nagyobb esély a hibás összeszerelésre (pl. duplikációk, repetitív szekvenciák - gabonafélék)
- automatizálható
- kisebb genomok esetén hatékonyabb, nagyobbak esetén problémásabb

Hátrányok

- költségesebb és munkaigényesebb
- lassabb

- kevésbé költséges és munkaigényes
- gyorsabb
- hatalmas klónkönyvtárat igényel
- nagy számítógép-kapacitást igényel

Genomszekvenálási stratégiák III.

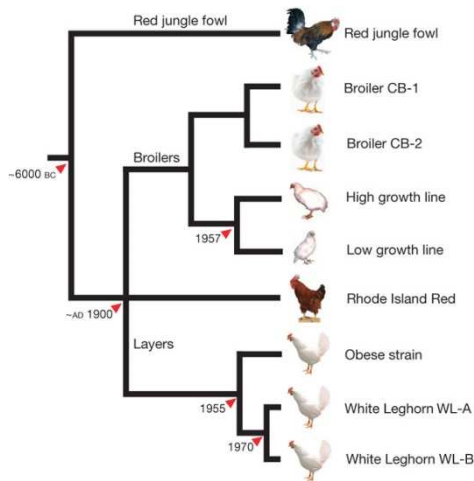
Alternatív megközelítések:

- nem teljes genomszekvenálás

- klónozás DNS frakcionálást követően (a gyakori fragmentek mennyiségének csökkentése RE emésztést követően)
- egyes kromoszómák izolálása
- gén gazdag régiók feldúsítását követően (kevésbé metilált alacsony kópiás régiók, CoT analízis)

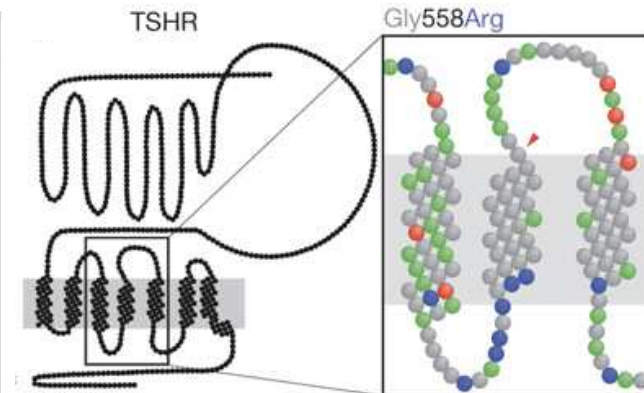
- Re-sequencing <-> de novo sequencing

- genetikai eltérések keresése és variációk azonosítása (SNPs, INDELs) egész genomban vagy genom részletekben
- referencia szekvencia szükséges
- új generációs szekvenálási módszerek
- humán genom SNP map (Nature 2000), C. Venter és J. Watson (PlosBiol 2007 and Nature 2008)
- 1000 humán genom diverzitásának meghatározása (Science 2008)
- Arabidopsis Col-0, Bur-0 és Tsu-1 - 2000 hiba a referencia genomban, 800 000 SNP és 80 000 INDEL azonosítása
- SNP azonosítás rizs és *Medicago truncatula* genotípusokban (30 *M. truncatula* genotípus szekvencia - 2010)
- 25 vad és 25 termesztett rizs alacsony lefedettségű genomszekvenálása - eltérés génekben és fenotípusban
 - Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont, Gödöllő - mangalica - házisertés (Duroc)
- a tyúkháziasítás genetikai hátterének felderítése genomikai módszerekkel (SOLID: -7 millió SNP, 1300 INDEL)

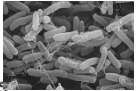

thyroid stimulating hormone receptor - a szaporodás fotoperiódusos szabályozása

MLGGWLS	CFLLALL	PLVGVSSYS	KVSI	ICL	
			R		Red jungle fowl
					Domestic chicken
					Zebra finch
					Human
					Macaque
					Mouse
					Horse
					Domestic pig
					Dog
					Cow
					Frog
					Cichlid
					Bass
					Salmon
					Catfish
					Sea lamprey

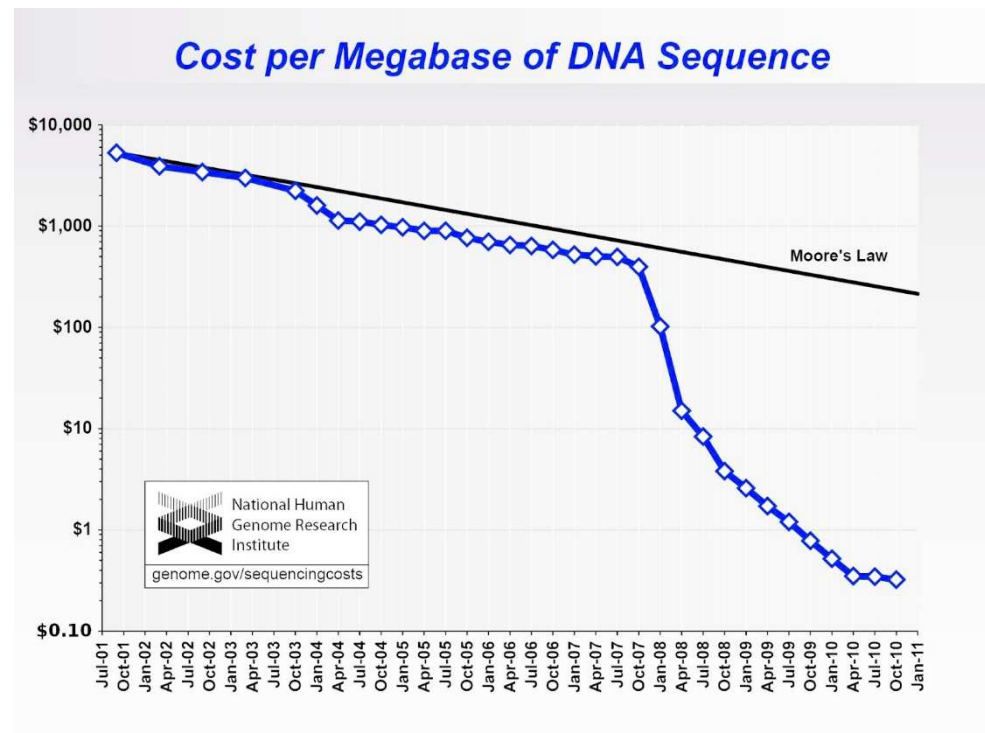
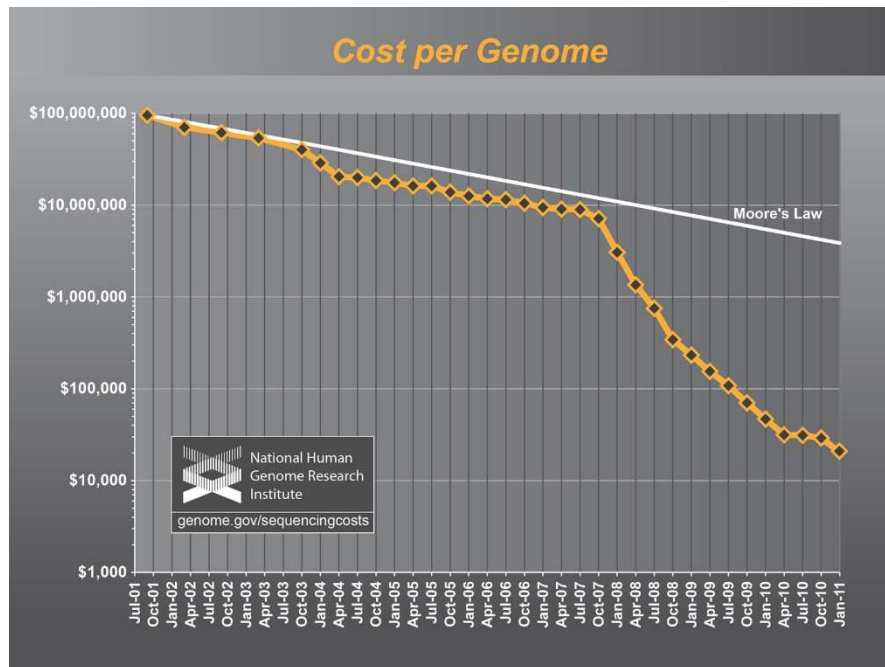

Mérőföldkövek a genomszekvenálásokban

Organizmus/genom	Haploid genomméret (Mb)	Haploid kromoszóma-szám	Kromoszóma-szám	Gének száma	Genomszekvenancia			Megjegyzés
					közlés	labor	módszer	
ϕ X174 bakteriofág	0,005	cirkuláris		11	1977	Sanger et al.		első megszekvenált organizmus
Humán mtDNS	0,016	1 cirkuláris		37	1981	Sanger et al.		
<i>Haemophilus influenzae</i>	1,8	1 cirkuláris		1 743	1995	TIGR	shotgun	első megszekvenált baktérium
<i>Escheria coli</i> K-12	4,2	1 cirkuláris		4 290	1997	U. Wisconsin, Madison	shotgun	
sörélesztő (<i>Saccharomyces cerevisiae</i>)	12,1	16	2n=32	5 770	1996	konzorcium	térképezés	első teljesen megszekvenált eukarióta genom
fonálféreg (<i>Caenorhabditis elegans</i>)	100	6	2n=12	18 424	1998	konzorcium	térképezés	első teljesen megszekvenált többsejtű genom
ecetmuflca (<i>Drosophila melanogaster</i>)	180	4	2n=8	13 601	2000	UC Berkley Celera Genomics	shotgun/BAC térkép	
human (<i>Homo sapiens</i>)	3 000	23	2n=46	~ 30 000	2000	Human Genome Project & Celera Genomics	shotgun/térképezés	
lúdfű (<i>Arabidopsis thaliana</i>)	125	5	2n=10	~25 000	2000	konzorcium	shotgun/BAC térkép	első megszekvenált növényi genom
rizs (<i>Oryza sativa</i>)	389	12	2n=24	~ 28 000	2005	konzorcium	shotgun/BAC térkép	első megszekvenált egyszikű
új generációs szekvenálási módszerek megjelenése					2005			
nyárfa (<i>Populus trichocarpa</i>)	485	19	2n=38	~ 45 000	2006 (draft seq)	konzorcium	shotgun/BAC térkép	első megszekvenált fa
kukorica (<i>Zea mays</i>)	2 500	10	2n=20	~ 32 000	2009 (draft seq)	konzorcium	shotgun/BAC térkép	
<i>Physcomitrella patens</i> (moss sp.)	520	27		~ 36 000	2008	konzorcium	shotgun	
grandiózus szekvenálási projektek meghirdetése					2010	humán 1000 genomprojekt, 100 Solanaceae projekt, 1000 növényi és állati genom projekt, stb.		

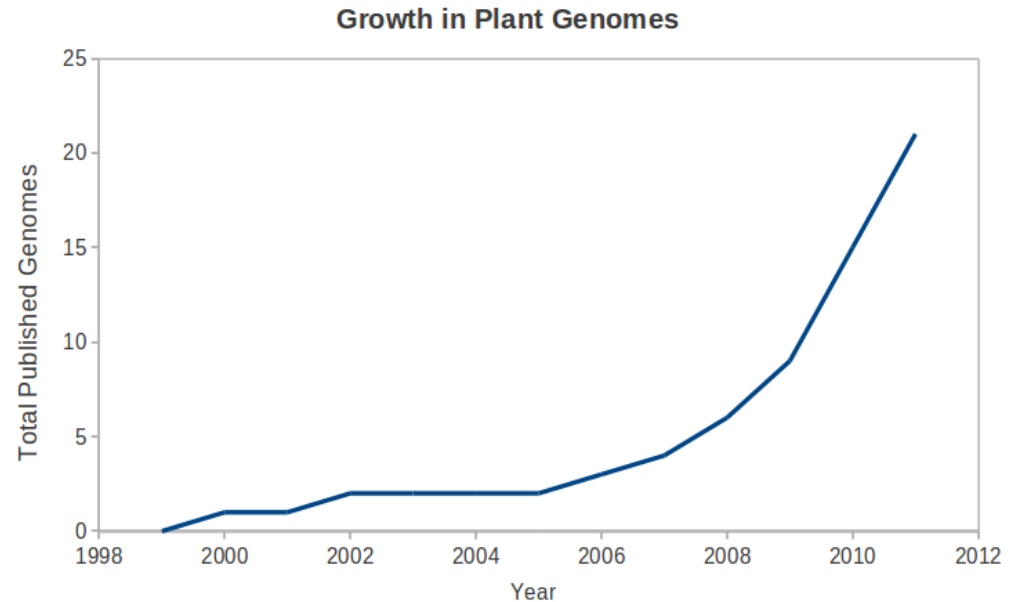
Növényi genomszekvenálási projektek áttekintése I. (2013)

- az utóbbi 10 évben a szekvenálási költségek kb. 10 000-szeresére csökkentek → hamarosan nagy komplex genomok előzetes genomszekvenciájának meghatározására is lehetőség nyílik (*Triticea* 5-17Gb, *Pinus* spp. 18-40 Gb)

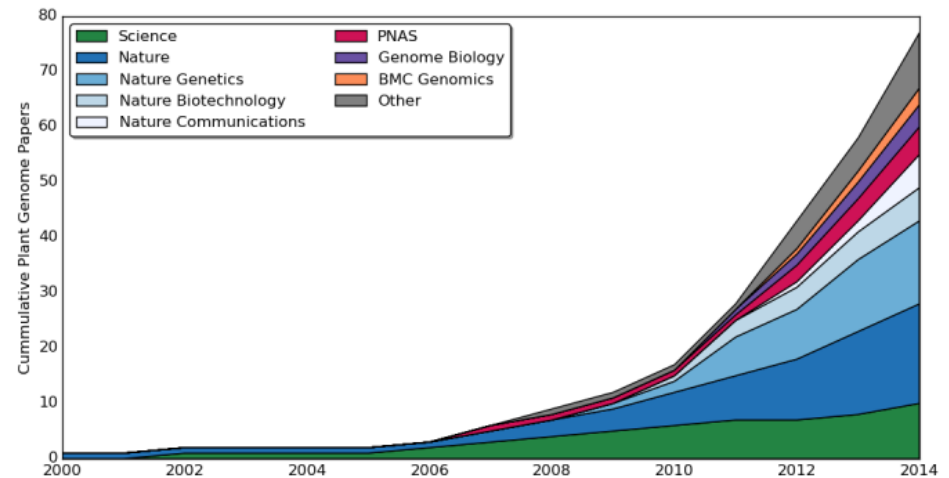

Növényi genomszekvenálási projektek áttekintése II. (2017)

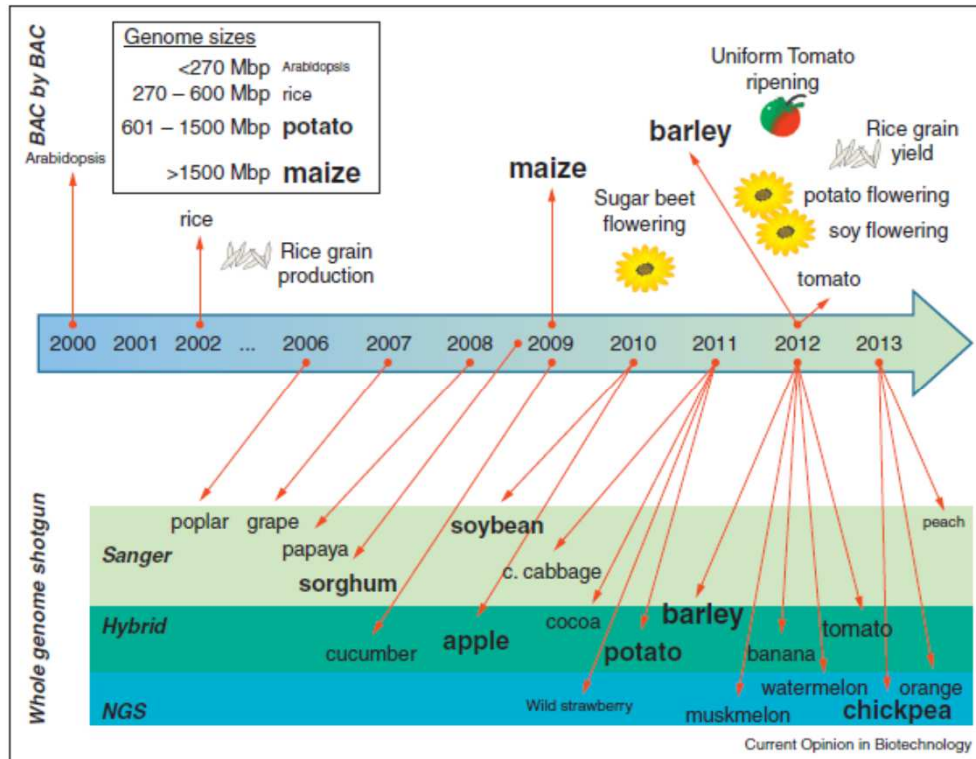
- 19 növényfaj 25 genomszekvenciája publikus, 15 folyamatban vagy pedig nem publikus (http://genomevolution.org/wiki/index.php/Sequenced_plant_genomes, TIPS 2011, Plant Journal 2012)
- 2017 - 115 növényfaj genomja ismert teljesen vagy majdnem teljesen

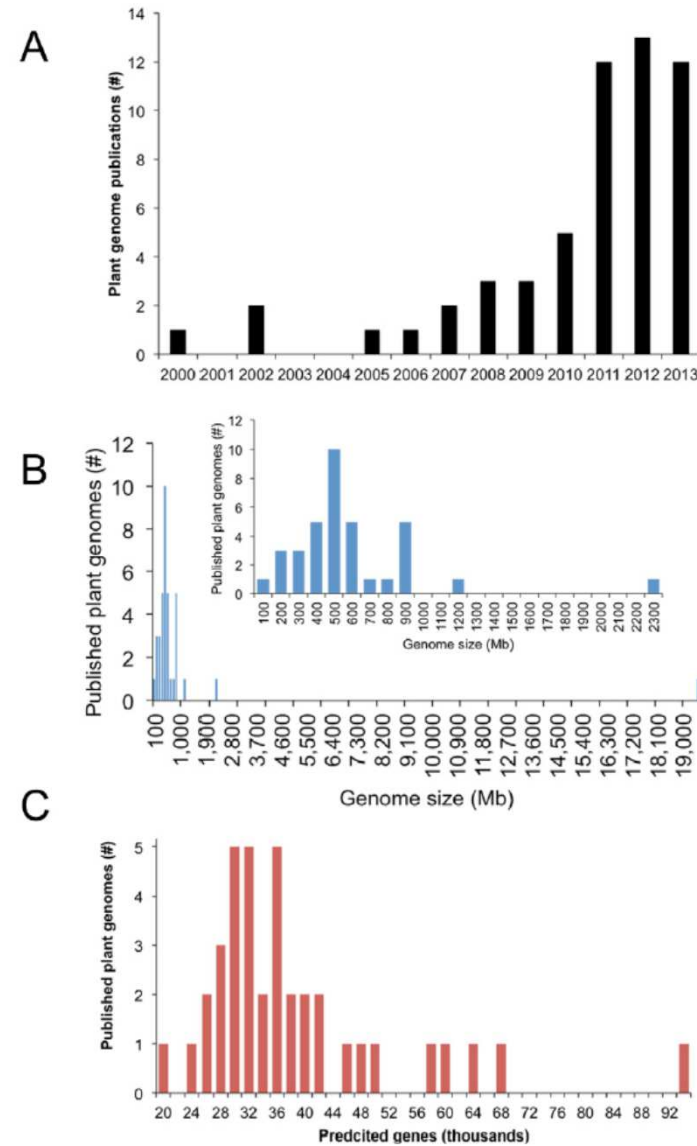
- Algák, mohák, páfrányok - 23 faj
- Magasabb rendű növények:
 - zárvatermők: > 67 kétszikű; > 22 egyszikű
 - nyitvatermők: legalább 3 faj

Növényi genomszekvenálási projektek fontosabb állomásai

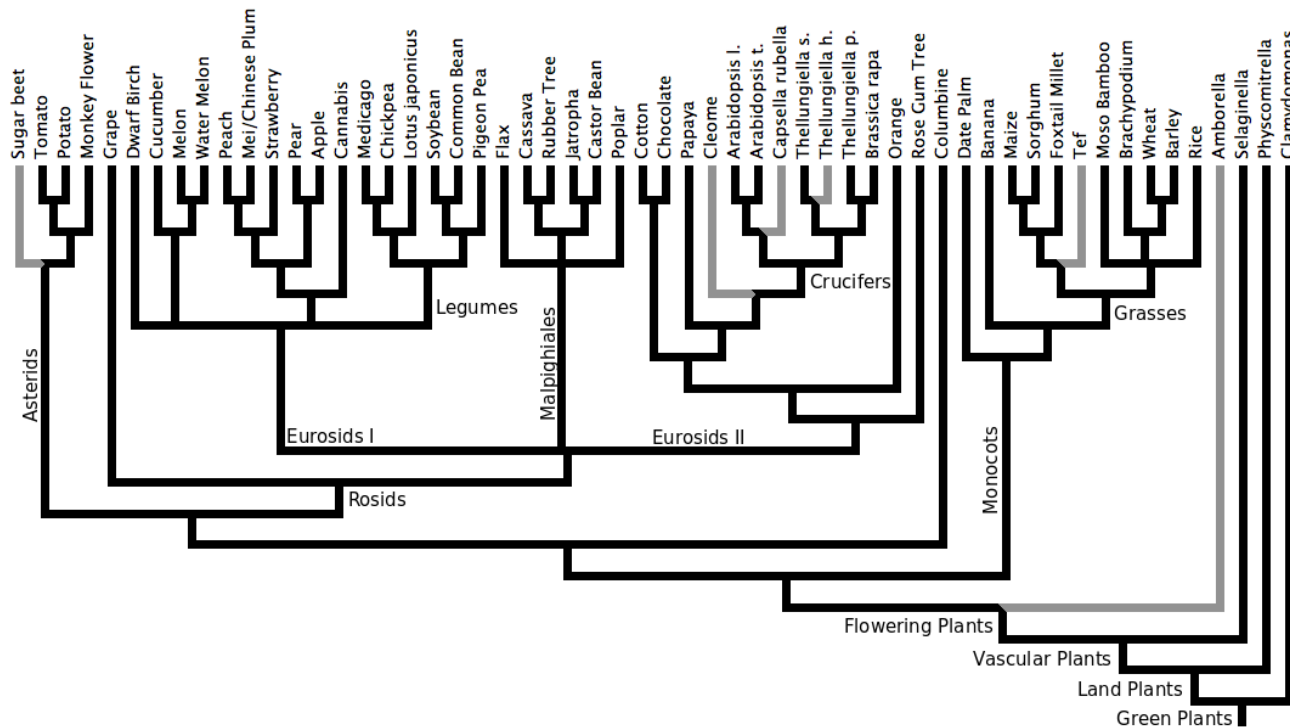
Bolger et al. 2014.

T.P Michael and S. Jackson 2013.

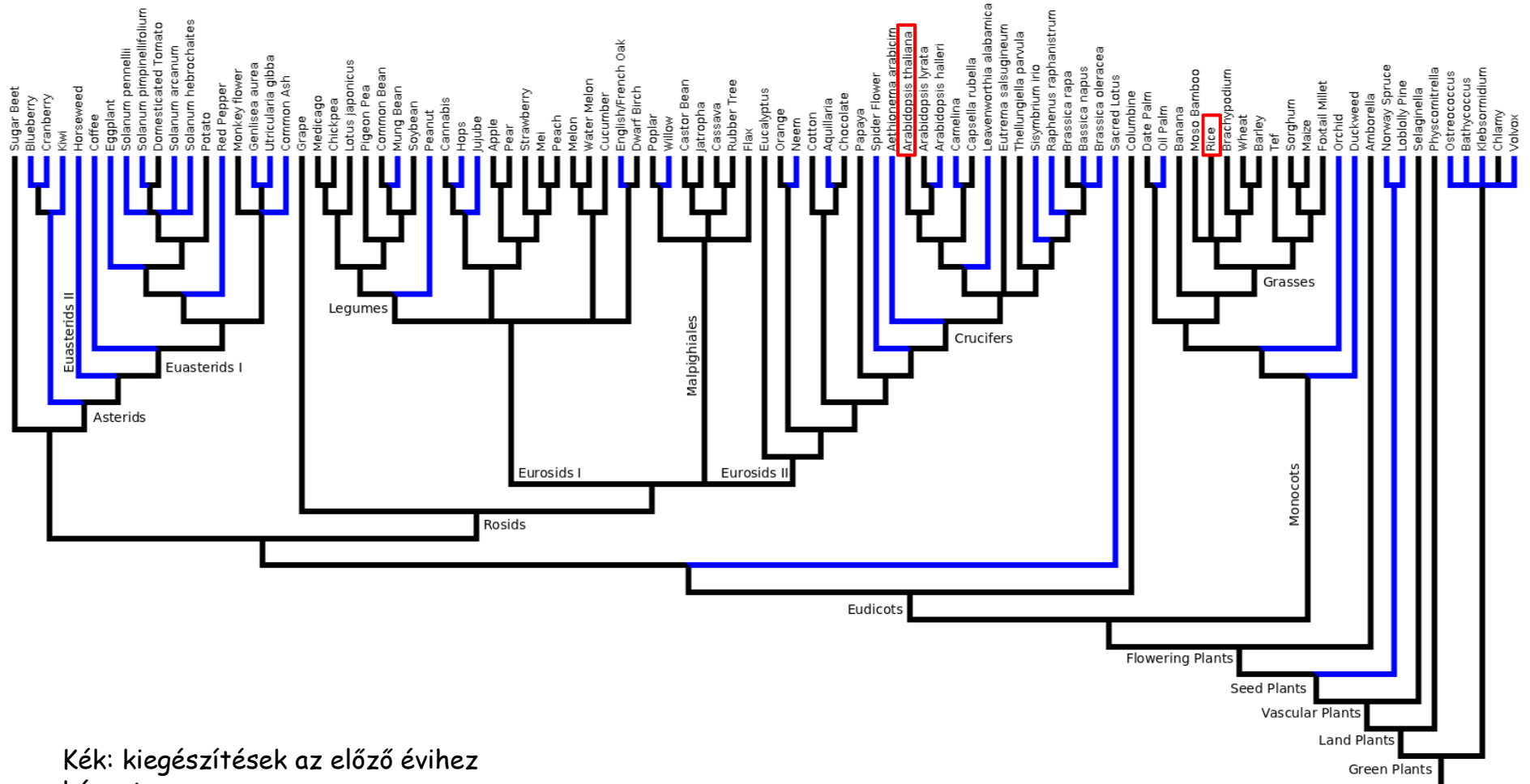
Növényi genomszekvenálási projektek áttekintése III.

- főbb genomszekvenálási szempontok:
 - növénybiológiai modellnövény (*A. thaliana*, *Brachypodium distachyon*, *Medicago truncatula*)
 - haszonnövény (rizs, szója, kukorica, szőlő, stb.)
 - evolúciós vizsg. (pl. *Amborella trichopoda* - legkorábbi zárvatermő)
 - molekuláris eszköz a növénynemesítésben
- csak a rizs genomszekvenciájának minősége éri el az *Arabidopsis* szekvenciáét

Fekete: publikált genomszekvencia
Szürke: nem elérhető vagy
kezdetleges állapotú genomszekv.

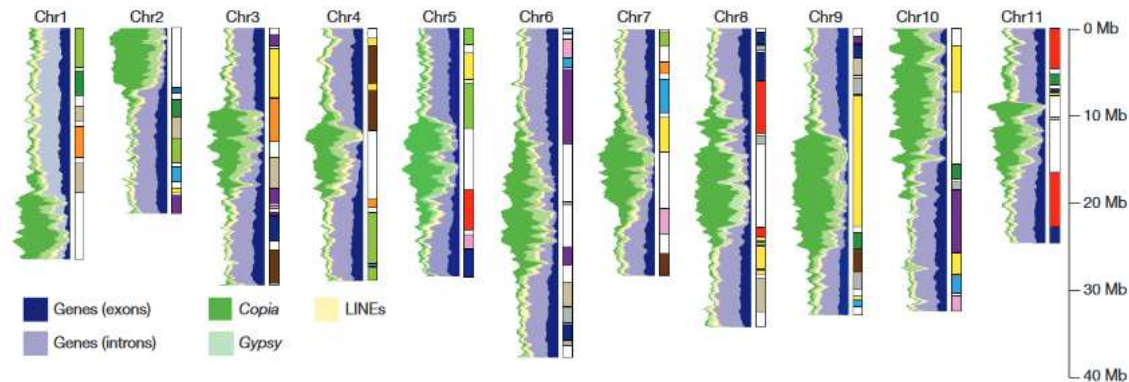
Növényi genomszekvenálási projektek áttekintése IV.

Kék: kiegészítések az előző évihez képest
2014 ősz

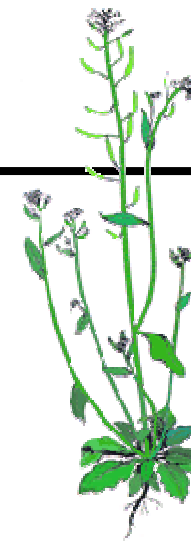
Növényi genomszekvenálási projektek áttekintése IV.

- a növényi genomok számos tulajdonsága komoly kihívást jelent a genomszekvenálás során
 - Méret: fenyőfélék átlag 7,9 Gb (legkisebb is akkora mint a kukorica genomja)
 - Komplexitás: ploidia ($2n - 8n$), repetitív elemek ($\sim 10\%$ Arabidopsis, $>80\%$ búza), heterozigótaság (szőlő, lucerna)
- két legnagyobb, sok repetitív szekvenciában dús genom szekvenálása folyik (kukorica 2,5 Gb, szója 1,1 Gb), ezek egyelőre nem teljesek (80-85%) (BAC-to-BAC szekvenálás kukoricában)
- problémák a valódi poliploidok genomszekvenciájának összeszerelésében (banán, burgonya, gyapot, búza, cukorrépa) → *Mussa acuminata* genom szekvencia

- N50 - a genom-összeszerelés minőségét jelző szám: a kontigok és scaffoldok hossza 50%-os genom összeállítás esetén (legjobb Sorghum 62,4 Mb, *Brachypodium distachyon* 59,3 Mb, szója 47,8 Mb, köles 47,3 Mb)

Arabidopsis thaliana (lúdfű) genom projekt I.

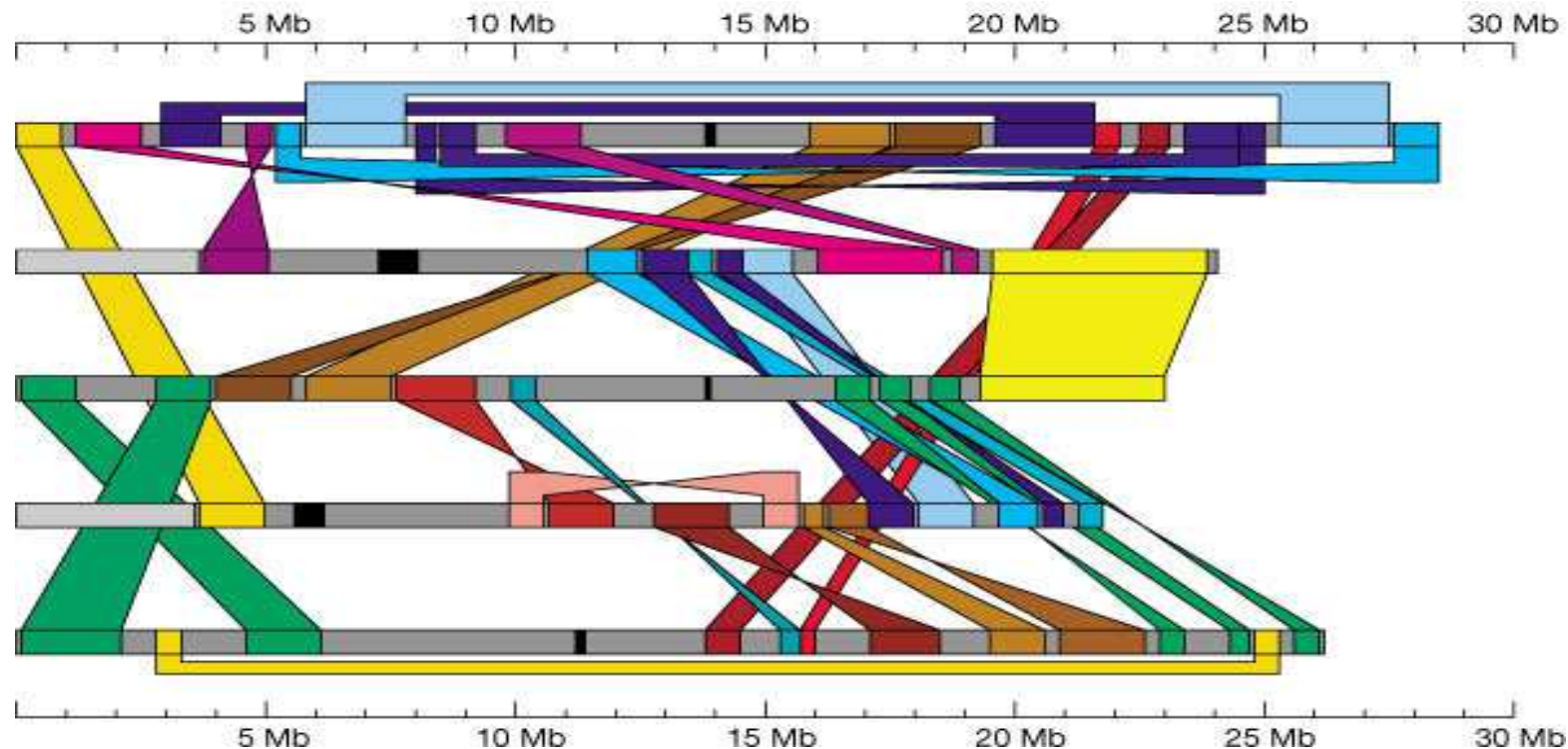
- kistermetű (20-25 cm), kétszikű gyomnövény (Európa, Ázsia, ÉNy Afrika)
- életsiklusa 6 hét (csírázástól magérésig); genomméret 125 Mb
- Johannes Thal (-> *thaliana*), (*Pilosella siliquosa*) XVI szd. Harz-hegység
- F. Laibach javasolta először modell növénynek 1943; (2n=10)
- Rédei György (1921-2008); U. Missouri, 1957-ben kezdett el foglalkozni komolyabban *Arabidopsis*-szal; nem volt elismert kezdetben (1969 NSF támogatás felfüggesztése) - mutációs vizsgálatok alapján a *A. thaliana* gének számát 27 813-ra becsülte
- Marteen Korneef - Wageningen University, 1976 (részletes genetikai térkép 1983)
- 1990 - genom projekt indulása
- 1996 - *Arabidopsis* Genome Initiative (BAC-by-BAC)
- 2000 - genomszekvencia kész
nagy szegmentális duplikációk
- 2001 - NSF2010 Program - gének funkciójának azonosítása
- 2008 - 1001 genom projekt - SNP; (HAPMAP, teljes genomváltozatok) - 1001 *Arabidopsis* változat szekvenálása - 88 már elérhető (2010), befejezést 2012-re ígérték

www.arabidopsis.org (pl. At1g01480)

www.weigelworld.org/resources/microarray/AtGenExpress/

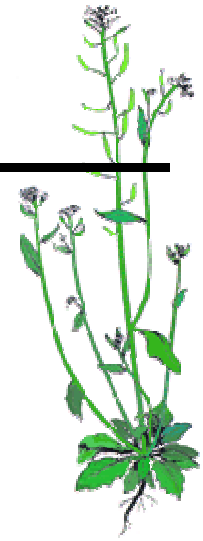
Arabidopsis egy ősi tetraploid genom

hasonlóan a növények többségéhez

A genom 60 % of (67.9 Mb) duplikálódott kromoszómarégiókból áll
A poliploidizáció jelentősen hozzájárult a genom formálódásához és fontos szerepet játszott a növények evolúciójában
A növények kb. 30-80%-a poliploid

Arabidopsis thaliana genom projekt II.

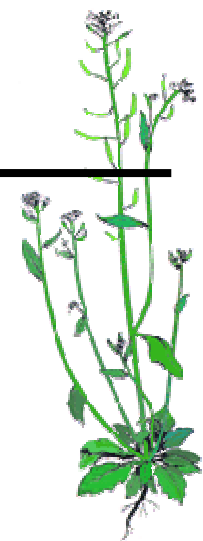

Summary of Gene Structure Annotation (TAIR9 release, 2011)

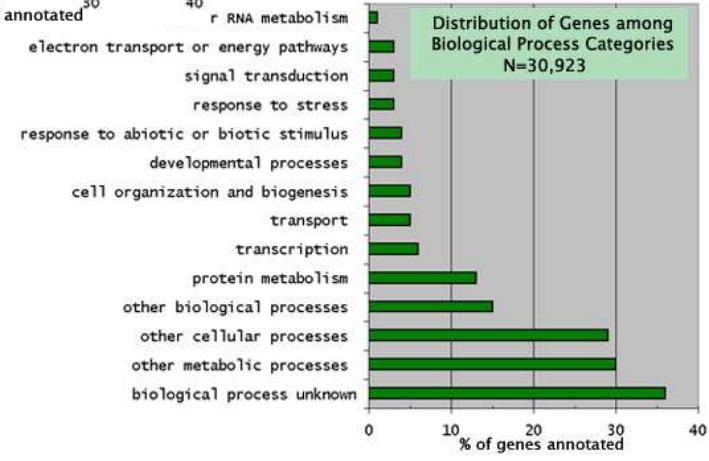
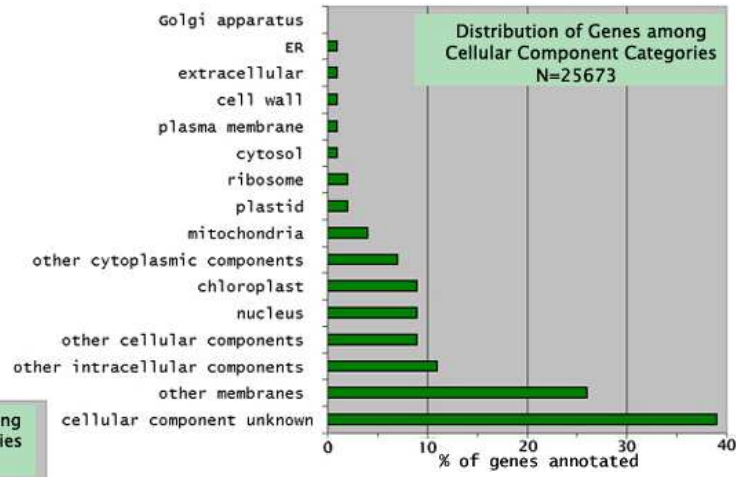
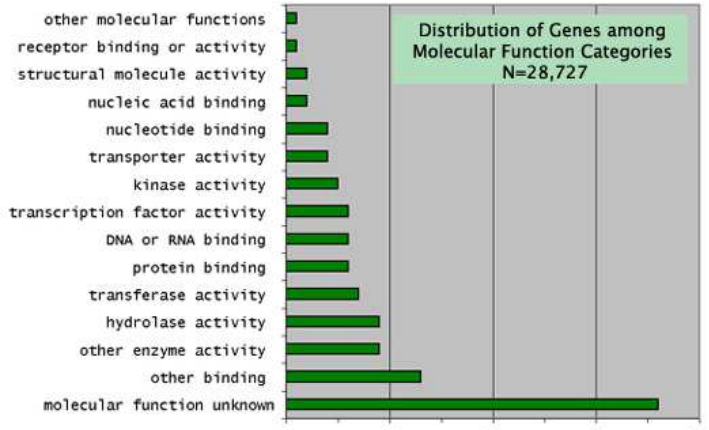
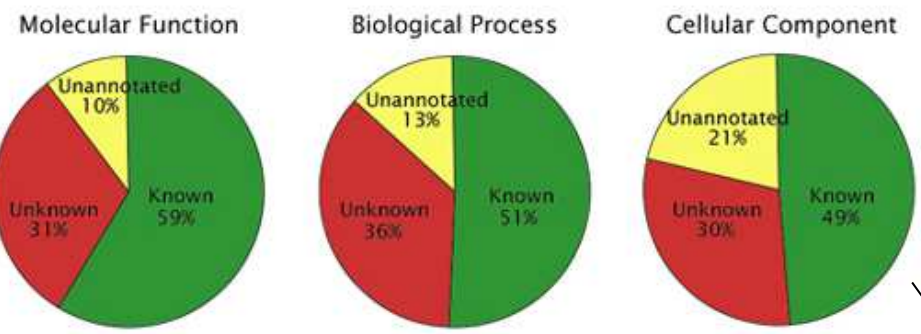
- 27,379 protein coding genes
- 4827 pseudogenes or transposable elements and 1312 ncRNAs
- 33,518 genes in all, 39,640 gene models

TAIR9 Genome Statistics										
Chr	Protein coding	pre-tRNA	rRNA	snRNA	snoRNA	miRNA	Other RNA	Pseudo gene	TE gene	Total
1	7,054	240	0	2	18	52	107	242	683	8,398
2	4,237	96	2	0	15	29	75	218	825	5,497
3	5,436	93	2	7	15	29	67	201	878	6,728
4	4,214	79	0	0	11	28	48	121	711	5,122
5	6,318	123	0	4	12	36	53	144	804	7,494
Total	27,169	631	4	13	71	174	350	926	3,901	33,239
C	88	37	8	0	0	0	0	0	0	133
M	122	21	3	0	0	0	0	0	0	146
Total	27,379	689	15	13	71	174	350	926	3,901	33,518

Arabidopsis thaliana genom projekt III.

Summary of Gene Functional Annotation

Arabidopsis thaliana genom projekt - egyedi gének

- „orphan genes” - gének (kódoló szekvenciák), melyeknek nincsenek homológjai más fajokban vagy rendszertani kategóriában
- „rossz annotáció” vagy valódi jelenség?
- faj specifikus metabolikus útvonalak vagy szabályozó utak génjei, gyakran valamilyen speciális környezeti körülménnyel kapcsolatosak
- NGS; minden organizmusban előfordulnak
- általában a gének 5-15%-a tartozik ebbe a kategóriába
- *Arabidopsis thaliana* protein kódoló gének törzsrétegződése
 - homológia azonosítás
 - legkorábbi rendszertani kategóriába sorolás, ahol van homológ

		Clade-specific genes		Age
		(Number)	(%)	(Ma)
Cenozoic		<i>Arabidopsis thaliana</i>	1084 (4.0%)	0
		<i>Arabidopsis</i>	216 (0.8%)	13
		Camelineae	172 (0.6%)	23
		Brassicaceae	900 (3.3%)	31
Mesozoic		Brassicales	32 (0.1%)	71
		Malvids	146 (0.5%)	96
		Rosids	218 (0.8%)	104
		Core eudicotyledons	510 (1.9%)	125
		Magnoliophyta (flowering)	971 (3.6%)	170
Phanerozoic		Spermatophyta (seed bearing)	946 (3.5%)	329
		Tracheophyta (vascular)	475 (1.7%)	496
		Embryophyta (land)	3840 (14.1%)	547
Precambrian		Viridiplantae (green plants)	1031 (3.8%)	968
		Eukaryota	8229 (30.3%)	1628
		Cellular organisms	8433 (31.0%)	2520
		Total: 27203		

TRENDS in Plant Science

Rizs genom projekt I.

- egyszikű, diploid ($2n=24$), kis genomméret a fűfélék között (389 Mb)
- a rizs a kukoricát követően második a termelt mennyiséget tekintve
- 1997 - International Rice Genome Sequencing Project (IRGSP) - *Oryza sativa* ssp. *japonica* cv. Nipponbare (ragadós, rövidszemű rizs)
- 2002 chr1 és 4
- 2003 chr10
- 2004 teljes genom szekvencia - 370 Mb
- 37 544 gén modell (2,859 nem mutat hasonlóságot *Arabidopsis* génekhez)
- *Oryza sativa indica* (hosszúszemű) genomszekvencia meghatározása szintén befejeződött
(2002 - draft szekv.)

<http://rgp.dna.affrc.go.jp/IRGSP/>

<http://rice.plantbiology.msu.edu/>

<http://rice.genomics.org.cn/rice/index2.jsp>

Riz genom projekt II.

MSU Rice Genome Annotation Project Release 7 (10/31/2011)

Features	TE-related genes/Loci	Non-TE-related genes/Loci
Gene Number	16 941	39 045
Average Gene Size (bp)	3 223	2 853
Average Exon/Gene	4.2	4.9
Average Exon Length (bp)	512	318
Average Intron/Gene	3.2	3.9
Average Intron Length (bp)	346	418

(TE-related: Transposable-element related genes and gene models)

Genes from MSU Rice Genome Annotation, Release 7

Functional Classification	Genes/Loci	Genes/Loci (%)	Gene Models	Gene Models (%)
Putative	22 896	40.9%	31 047	46.8%
Expressed	13 816	24.7%	15 686	23.6%
Conserved Hypothetical	133	0.2%	133	0.2%
Hypothetical	2 200	3.9%	2 200	3.3%
TE-related	16 941	30.3%	17 272	26.0%
Total	55 986	100%	66 338	100%

Rizs genom projekt III.

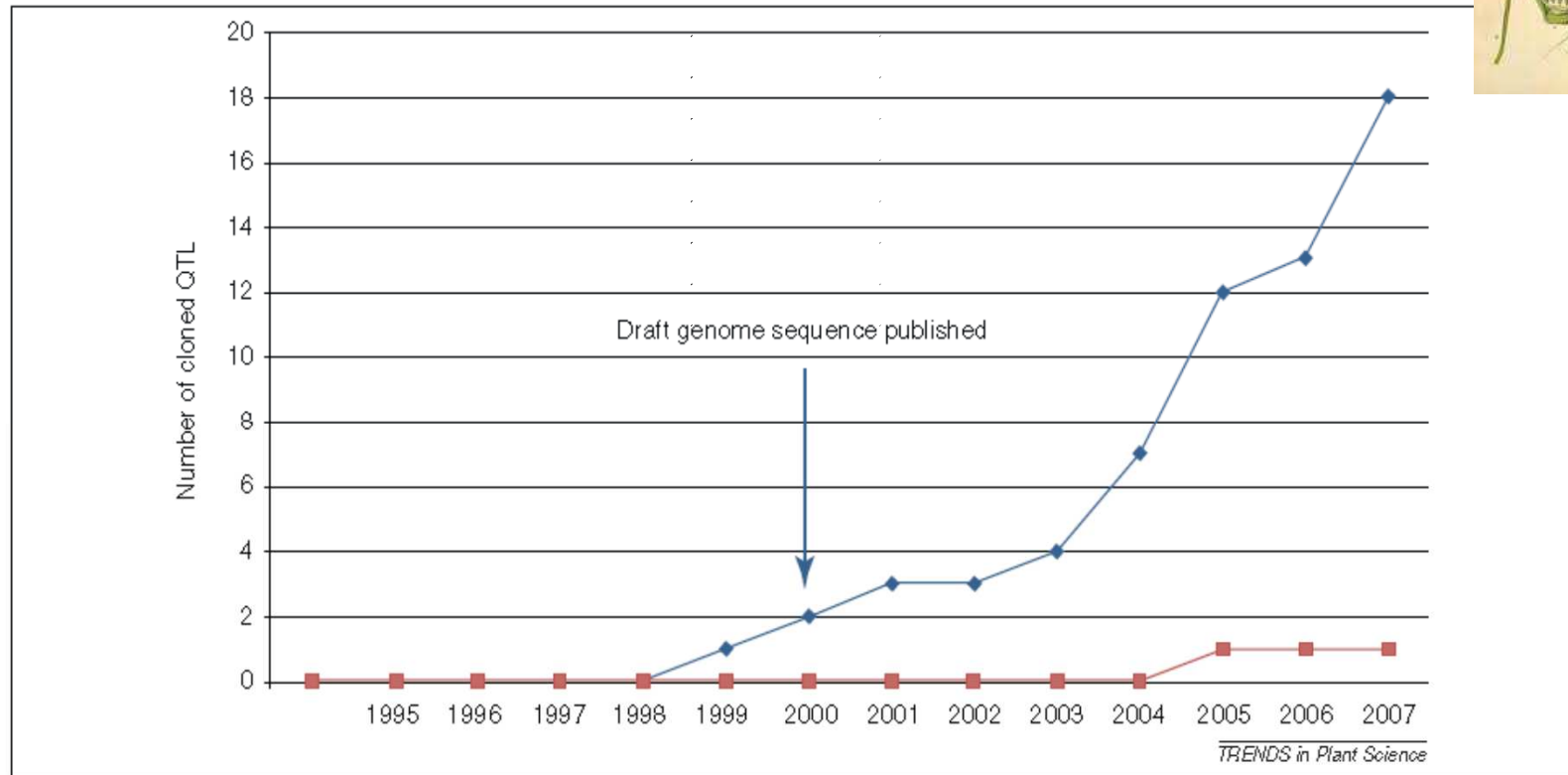
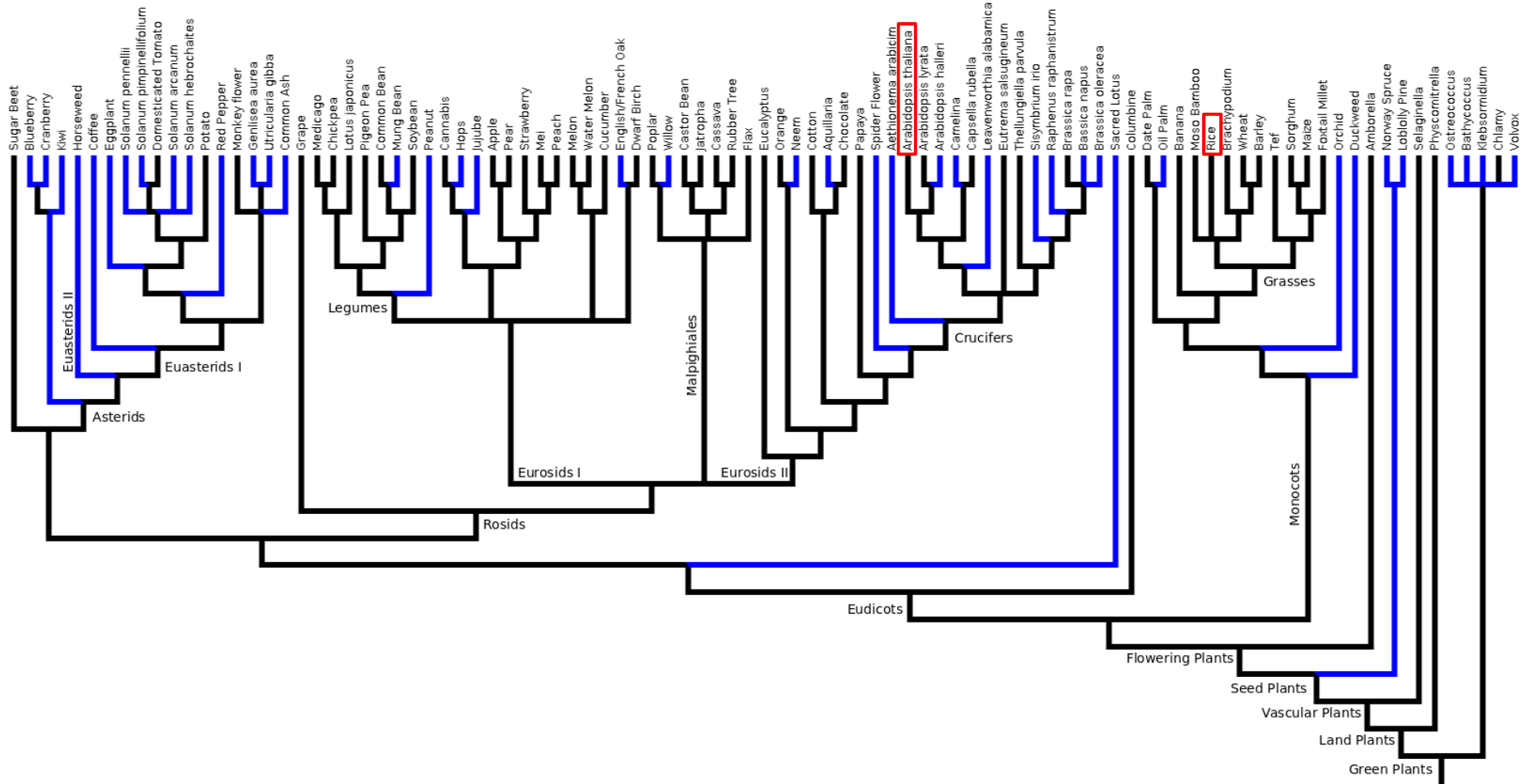

Figure 2. Number of QTL cloned in rice (blue) and wheat (red) since 1995. The blue arrow indicates the year in which the rice genome sequence became available and spurred the number of cloned genes and QTL (published source: NCBI and [42,61]). The Y axis represents the number of cloned QTL.

További növényi genomszekvenálási projektek I.

fekete: publikált szekvencia
 kék: a közelmúltban meghatározott genomszekvencia
 (törzsfa ágainak hossza nem arányos az elválás idejével)

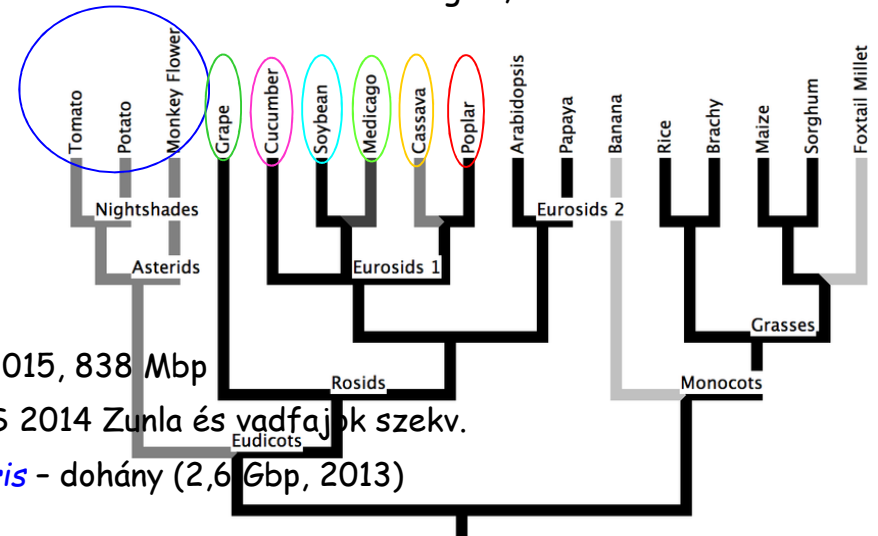
További növényi genom szekvenálási projektek II.

- Algák - 18 faj; *Chlamydomonas* - egysejtű modell szervezet, amelynek fejlődése kb. 1 milliárd éve vált el a szárazföldi növényektől
flagellum - a növények és az állatok közös őstől; 112 Mb, ~ 17700 gén (2007)
- *Physcomitrella patens*: moha (virág és szállítószövet hiánya); 480 Mb (2008),
36 000 gén modell
- csipkeharaszt (*Selaginella moellendorffii*): virág hiánya (2011)
egyik legkisebb szekvenált növényi genom (~110 Mb)
- nyitvatermők: lucfenyő (20 Gb - ~ 28 300 gén), cukorsüvegfenyő (20,8 Gb - 56 000 gén) mindkettő 2013, tömjénfenyő (20 Gb - 50 000 gén - 2014)
- zárvatermők: 82 faj
 - 67 valódi kétszikű: 50 Rosidae alosztály, 12 Asteridae, 5 egyéb
 - 22 egyszikű: 16 fűféle, 6 nem fűféle

További növényi genom szekvenálási projektek III.

- harangláb (*Aquilegia formosa*): Ranunculales rend; ~ 130 M éve vált el a rosid és asterid ágától, szekvenálás az utolsó fázisban

- **Asterids**
 - paradicsom: 950 Mb, 2n=24; 35000 gén nyers genomszekv. (2012); *S. lycopersicum* és *S. pimpinellifolium* (legközelebbi vad rokonfaj; 0,6% SNP) - www.solgenomics.net
 - burgonya: 844 Mbp; 4n=48; 2011, *S. commersonii* 2015, 838 Mbp
 - paprika: 3,3 Gbp Nat. Genetics 2014 CM334, PNAS 2014 Zunla és vadfajok szekv.
 - *Nicotiana benthamiana* (~ 3 Gbp, 2012), *N. glauca* (~ 2,6 Gbp, 2013)
 - *Petunia* 2011

- **Rosids**
 - **szőlő**: ~ 500 Mbp, 19 kromoszóma; 2007 - pinot noir, 2093 metakontig, a genom ~ 94,6%-a
- Eurosids I**
 - **uborka**: 7 kromoszóma; „Chinese long 9930” ~ 350 Mbp; Gy14 inbred line 203 Mb
 - **nyárfa**: 3. megszekvenált növényi genom (2006), 510 Mbp, 19 kromoszóma, nagyfokú heterozigótaság
 - ricinus: 10 kromoszóma, ~ 320 Mbp, első genomszekvenancia 2010
 - **cassava**: manioka v. tápióka; jelenlegi verzió 416 Mbp (Sanger és Roche 454 szekv.; 2012)
 - vadkender: 400 Mb genom - Medicinal Genomics (Amszterdam) 2011; 131 000 Mb szekvenancia - 327x lefedettség, nyers adatok publikálva - összeszerelésre várva
 - alma: 17 kromoszóma, ~740 Mbp becsült genom; ~ 600 Mb (2010), 57 400 gén (genom duplikáció); körte
 - őszibarack: 8 kromoszóma, 265 Mbp (2013), ~ 28 000 gén, mandula, cseresznye,
 - citrusfélék (mandarin, narancs)
 - földieper 240 Mbp (2010)

További növényi genom szekvenálási projektek IV.

- Rosids, Eurosids I

- *Medicago truncatula* : 8 kromoszóma, verzió 3.5 (2010), ~450 Mb becsült, szekv.: 240 Mb kromoszómákhoz kapcsolt, 17 Mb nem kapcs.

- *Lotus japonicus* : 6 kromoszóma, verzió 1.0 (2009) ~470 Mb becsült megszekvenált > 90%

- **szója:** 20 kromoszóma, ~1115 Mb becsült, 950 Mb ismert (2010) 46400 felt. kódoló gén (két teljes genom dupl. 59 és 13 M éve)

- pigeonpea (*Cajanus cajan*): Phaseoleae, $2n=2x=22$, 833 Mb félsivatagi mg-i kultúrnövény, Illumina nyers genomszekvencia (2012) 606 Mb (73%), 48 690 gén predikció nincs egész genomra kiterjedő duplikáció

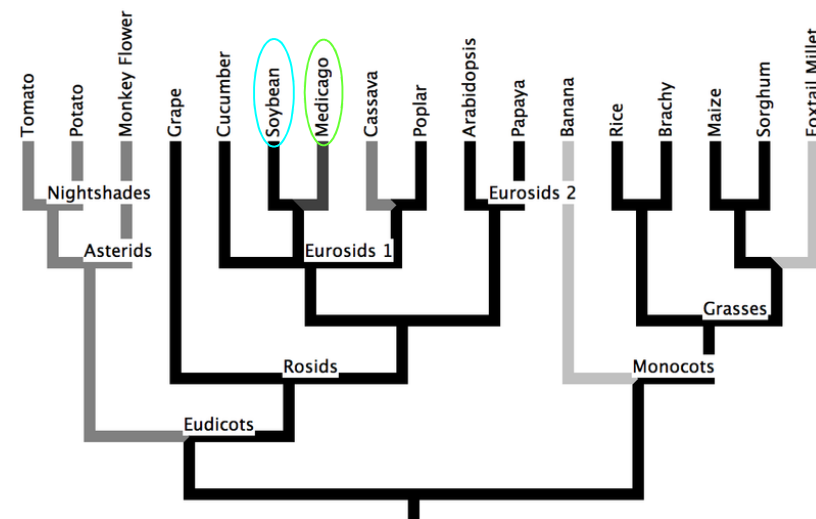
- *Cicer arietinum* 2013

- *Phaseolus vulgaris* 520 Mbp, 2013

- földimogyoró - 2016 Nat Genet

- „A” genom *A. duranensis*

- „B” genom *A. ipaensis*

További növényi genom szekvenálási projektek V.

Eurosid II - papaya : az első genetikailag módosított termesztett növény (papaya ringspot vírus rezisztencia) az Arabidopsishoz legközelebbi megszekvenált genom (2009), amely nem mutat nem teljes genom duplikációt; 9 kromoszóma, 372 Mb

- *Arabidopsis thaliana*, *Arabidopsis lyrata* és egyéb *Arabidopsis* fajok - összehasonlító genomika

Egyszikűek

- datolyapálma: 658 Mbp (2011)

- **banán**: (2013), *Musa acuminata* - A-genom 523 Mbp, *M. balbisiana* - B-genom 438 Mbp

Fűfélék: - **rizs** - 5 féle genom köztük vadfajok is

- **Brachypodium**: búza, árpa zab és rozs modell növénye, energianövény?; a Földközi-tenger vidékén és a Közel-Keleten honos évelő fűfélé, 2n, 4n és 6n, 272 Mbp (Nature, 2010), 5 kromoszóma

- **kukorica**: 2500-3000 Mbp becsült, 2n=20, 2300 Mbp (2009), >40 000 gén, teljes genom dupl. és 2xtranszpozon felszap.

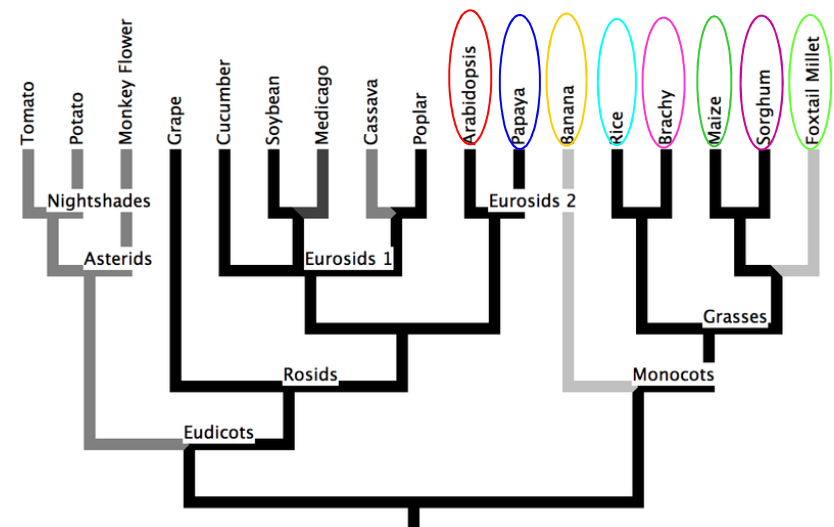
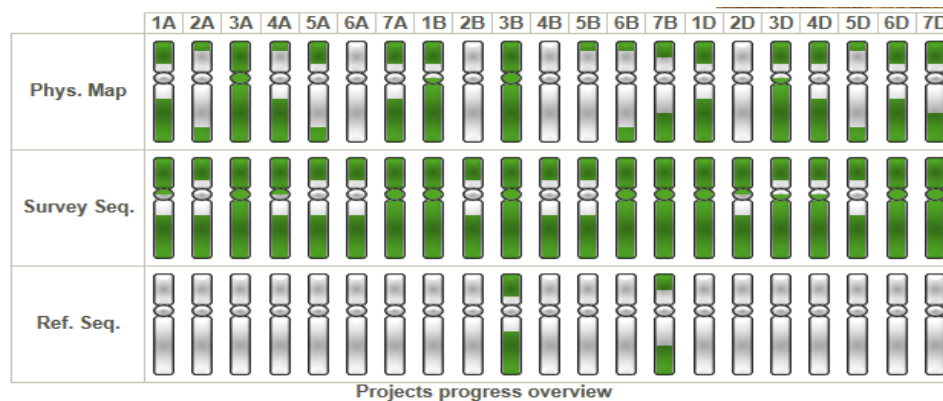
- **sorghum**: kukorica közeli rokona (C4 fotoszint.), ~730 Mbp szekv., 35 000 gén (2009)

- **Setaria italica** : rókafarkú köles v. olasz muhar, C4 fotoszint. modellnövény (2007)

- **búza**: 2n = 6x = 42, AABBDD, 15500-17000 Mb becsült; fizikai térképezési fázisban

Aegilops umbellata (2n=14) és *A. tauschii* (2n=14, D genom)

Triticum urartu (2n=14) 5 Gbp, búza A genom

További növényi genomszekvenálási projektek

- napraforgó: 2010-ben kezdődött (~ 3000Mb; 2n=34), egyik legnagyobb megszekvenált genom lesz
- gyapot: szekvenálás 2009-ben indult, 2013?
- szamóca: első verzió 2011
- kakaó: MARS finanszírozza (Roche 454) -2013
- Brassica fajok: *B. oleracea* (káposzta; CC), *B. rapa* (tarlórépa; AA), *B. napus* (repce; AAC) - Bayer CropScience - nem elérhető, BGI, Shenzhen és IVF, Beijing - Illumina
- olajpálma
- kávé: *Coffea arabica* - allotetraploid; ~1160 Mb, 2014 - N-methyltransferáz gének vizsgálata: bizonyítékok a teobromin/koffein bioszintézis konvergens evolúciójára
- Arabidopsis rokon fajok: *Boechera stricta*, *Thellungiella halophila* (sótűrő), *Capsella rubella*, *A. halleri*, *A. arenosa*, *Boechera divericarpa*
- *Eucalyptus grandis*
- *Zostera marina* (tengerifű), *Panicum virgatum* és *P. hallii* (díszfüvek)
- *Pinus taeda* (terpentin fenyő)
- *Miscanthus giganteus* (elefántfű)
- bab
- *Spirodela polyrhiza* - békalencse: 158 Mbp, 19 600 gén
- *Salix pupurea* (fűzféle)
- körte, cseresznye
- kristályvirág (ice plant) - CAM (crassulacean acid metabolism) fotoszintézis modell növénye

Célzott növényi genom projektek

- kukorica domesztikációja: kukorica - sorghum
- ivari kromoszóma vizsg.: papaya, nyárfa (chr XIX)
- termés íz és tápanyag-utak vizsg. : paradicsom, kakaó, stb.
- magfejlődés: szója, bab
- virágfejlődés: oroszlánszáj, harangláb, *Amborella trichopoda*, avokádó, *Magnolia* fajok, kaliforniai mák, *Zamia fischeri* (pálmafaj), *Welwitschia mirabilis*, spárga, gerbera, stb.
- CAM (Crassulacean acid metabolism) fotoszintézist végző növény *Kalanchoe* - 2013?
- kromatinszerkezet és génexpresszió vizsg.: petúnia
- vadfajok: rizs, szója, *Solanum* sp.
- energianövények: elefántfű és díszfüvek, nyárfa, fűzfa, olajpálma
- 1000 Plant Genomes Project meghirdetése (2008)
 - kb. 390 000 növényfaj létezik
 - ~ 125 000 fajról (2012) van DNS információ (95%-ban csak pár gén szekvencia)
 - Beijing Genomics Institute (BGI . Shenzhen, China) - Illumina szekvenálás
 - transzkriptom szekvenálás (teljes génekészlet szekvenálás <-> EST projektek)
 - biotechnológiai alkalmazás az előtérben - a mintákat az egyes fajok esetében a biotechnológiai szempontból fontos szövetekből veszik (másodlagos anyagcseretermékek, olajtartalom, orvosi vonatkozás, stb.)

Az első 50 növényi genomszekvencia fontosabb adatai

Table 1. Published plant genomes.[†]

Scientific name	Common name	Year	Type	Division or monocot/dicot	Chr (#)	Size		Assembled	Assem	Gene (#)	Repeat	scaffold		contig	Sequencer types	Journal	PMID	Mb		%		kb		I	Genome Research	PMID		
						Size	%					N50	N50					%	%	%	%							
1	<i>Arabidopsis thaliana</i>	2000	model	dicot	5	125	115	92	25,498	14	NA	NA	NA	Na	Nature	11130711	40	17	527	512	97	42,812	53	541	36			23149293
2	<i>Oryza sativa</i>	2002	crop	monocot	12	430	362	84	59,855	26	12	7	Na	Science	11935017	41	11	425	354	83	23,440	45	2380	26	I	Nature Genetics	23179023	
3	<i>Oryza sativa</i>	2002	crop	monocot	12	420	389	93	61,668	NA	NA	NA	Na	Science	11935018	42	21	17,000	3800	22	94,000	80	NA	1	4	Nature	23192148	
4	<i>Oryza sativa</i>	2005	crop	monocot	12	389	371	95	37,544	26	NA	NA	Na	Nature	16100779	43	13	880	738	84	37,505	61	18,800	136	Sa,4,I	Nature	23257886	
5	<i>Populus trichocarpa</i>	2006	crop	dicot	19	485	410	84	45,555	NA	3100	126	Na	Science	16973872	44	8	280	237	85	31,390	45	578	32	I	Nature	23271652	
6	<i>Vitis vinifera</i>	2007	crop	dicot	19	475	487	103	30,434	41	2065	66	Na	Nature	17721507	45	8	738	532	72	28,269	49	39,990	24	Sa,I	Communications	23354103	
7	<i>Physcomitrella patens</i>	2008	model	bryophyta	27	510	480	94	35,938	16	1320	292	Na	Science	18079367	46	18	2150	1119	52	68,955	72	3	NA	4,5,I	BMC Genomics	23375136	
8	<i>Vitis vinifera</i>	2007	crop	dicot	19	505	477	95	29,585	27	1330	18	Sa,4	PlosOne	18094749	47	24	2075	2051	99	31,987	59	329	12	I	Nature Genetics	23435089	
9	<i>Carica papaya</i>	2008	crop	dicot	9	372	370	99	28,629	43	1000	11	Na	Nature	18432245	48	12	300	263	88	32,038	29	1013	20	I	Nature	23481403	
10	<i>Lotus japonicus</i>	2008	model	dicot	6	472	315	67	30,799	56	NA	NA	Na	DNA Research	18511435	49	8	265	227	86	27,852	37	27,400	214	Na	Nature Genetics	23525075	
11	<i>Sorghum bicolor</i>	2009	crop	monocot	10	818	739	90	34,496	62	62,400	195	Na	Nature	19189423	50	7	4360	4244	97	43,150	66	58	5	4,I	Nature	23535592	
12	<i>Cucumis sativus</i>	2009	crop	dicot	7	367	244	66	26,682	24	1140	20	Sa,I	Nature Genetics	19881527	51	7	4940	4660	94	34,879	67	64	3	I	Nature	23535596	
13	<i>Zea mays</i>	2009	crop	monocot	10	2300	2048	89	32,540	85	76	40	Na	Science	19965430	52	8	929	804	87	26,685	57	3400	39	I	Genome Biology	23663246	
14	<i>Glycine max</i>	2010	crop	dicot	20	1115	973	87	46,430	57	47,800	189	Na	Nature	20075913	53	16	77	82	106	28,500	3	95	26	4,I	Nature	23665961	
15	<i>Brachypodium distachyon</i>	2010	model	monocot	5	272	272	100	25,532	21	59,300	348	Na	Nature	20148030	54	12	19,600	12,000	61	28,354	NA	NA	NA		Nature	23698360	
16	<i>Ricinus communis</i>	2010	crop	dicot	10	320	326	102	31,237	50	561	21	Na	Nature	20729833	55	8	219	135	62	26,521	NA	15,100	134	Na	Nature Genetics	23749190	
17	<i>Malus x domestica</i>	2010	crop	dicot	17	742	604	81	57,386	67	1542	13	Sa,4	Nature Genetics	20802477													
18	<i>Jatropha curcas</i>	2010	crop	dicot	NA	380	286	75	40,929	37	NA	4	Na	DNA Research	21149391													
19	<i>Theobroma cacao</i>	2010	crop	dicot	10	430	327	76	28,798	24	473	20	Sa,4,I	Nature Genetics	21186351													
20	<i>Fragaria vesca</i>	2011	crop	dicot	7	240	210	87	34,809	23	1361	NA	4,5,I	Nature Genetics	21186353													
21	<i>Arabidopsis lyrata</i>	2011	model	dicot	8	207	207	100	32,670	30	24,500	227	Na	Nature Genetics	21478890													
22	<i>Salvinella moellendorffii</i>	2011	non-model	lycopod	NA	110	213	193	22,285	38	1700	120	Na	Science	21551031													
23	<i>Phoenix dactylifera</i>	2011	crop	monocot	18	658	381	58	28,890	40	30	6	I	Nature	21623354													
24	<i>Solanum tuberosum</i>	2011	crop	dicot	12	844	727	86	39,031	62	1318	31	Sa,4,I	Nature	21743474													
25	<i>Thellungiella parvula</i>	2011	model	dicot	7	140	137	98	30,419	8	5290	NA	4,I	Nature Genetics	21822265													
26	<i>Cucumis sativus</i>	2011	crop	dicot	7	367	323	88	26,587	NA	319	323	Sa,4	PlosOne	21829493													
27	<i>Brassica rapa</i>	2011	crop	dicot	10	485	284	59	41,174	40	1971	27	I	Nature Genetics	21873998													
28	<i>Cannabis sativa</i>	2011	crop	dicot	?	820	787	96	30,074	NA	16	2	4,I	Genome Biology	22014239													
29	<i>Cajanus cajan</i>	2011	crop	dicot	11	833	605	72	48,680	52	516	22	Sa,I	Nature	22057054													
30	<i>Medicago truncatula</i>	2011	model	dicot	8	454	262	58	62,388	31	1270	NA	Sa,4,I	Nature	22089132													
31	<i>Setaria italica</i>	2012	model	monocot	9	490	423	86	38,801	46	1007	25	I	Nature	22580950													
32	<i>Setaria italica</i>	2012	model	monocot	9	510	397	80	35,471	40	47,300	126	Na	Nature	22580951													
33	<i>Solanum lycopersicum</i>	2012	crop	dicot	12	900	760	84	34,727	63	16,467	87	Sa,4,S,I	Nature	22660326													
34	<i>Cucumis melo</i>	2012	crop	dicot	12	450	375	83	27,427	NA	4680	18	Sa,4,I	PNAS	22753475													
35	<i>Linum usitatissimum</i>	2012	crop	dicot	15	373	318	85	43,484	24	132	20	I	Plant Journal	22757964													
36	<i>Musa acuminata malaccensis</i>	2012	crop	monocot	11	523	472	90	36,542	44	1311	43	Sa,4,I	Nature	22801500													
37	<i>Gossypium raimondii</i>	2012	crop	dicot	13	880	775	88	40,976	60	2284	45	I	Nature Genetics	22922876													
38	<i>Azadirachta indica</i>	2012	crop	dicot	NA	364	NA	NA	20,169	13	452	1	4,I	BMC Genomics	22958331													
39	<i>Hordeum vulgare</i>	2012	crop	monocot	7	5100	4980	98	30,400	84	NA	NA	Na	Nature	23075845													

[†]Abbreviations: Sa, Sanger; 4, Roche/454; S, SOLiD; I, Illumina; NA, not reported in primary publication; kb, kilobases; Mb, megabases; Chr, chromosome; PMID, PubMed ID

The First 50 Plant Genomes
 Todd P. Michael* and Scott Jackson
 The Plant Genome 6:1-7 (2013)

Fontosabb genomszekvenálási projektek áttekintése

Table 1. Major crops for food, feed and non-food uses

	Crop name	Amount produced ^a	Order/Family ^b	Genome size (Mb)	Sequencing status
Food crops					
Cereals	Maize ^c	791.7	Poales/Poaceae	2500	Yes
	Rice (paddy)	659.5	Poales/Poaceae	389	Yes
	Wheat	605.9	Poales/Poaceae	17 000	Project
	Barley	133.4	Poales/Poaceae	5000	Project
	Sorghum	63.3	Poales/Poaceae	736	Yes
	Millet ^c	33.9	Poales/Poaceae	515	Project
	Oats	24.8	Poales/Poaceae	13 000	No
	Rye	14.7	Poales/Poaceae	8000	No
	Potatoes	309.3	Solanales/Solanaceae	840	Project
	Cassava ^c	214.5	Malpighiales/Euphorbiaceae	770	project
Vegetables and melon	Sweet potatoes	107.6	Solanales/Convolvulaceae	1500	No
	Tomatoes	129.9	Solanales/Solanaceae	950	Project
	Watermelons/melons	97.4	Cucurbitales/Cucurbitaceae	480	Project
	Cabbages and other brassicas	68.9	Brassicales/Brassicaceae	530	Project
	Onions, dry	66.0	Asparagales/Alliaceae	16 000	No
	Cucumbers and gherkins	44.2	Cucurbitales/Cucurbitaceae	367	Yes
	Eggplants (aubergines)	32.2	Solanales/Solanaceae	1100	No
	Carrots and turnips	27.2	Apiales/Apiaceae	473	No
	Lettuce and chicory	23.3	Asterales/Asteraceae	2500	No
	Pumpkins, squash and gourds	21.0	Cucurbitales/Cucurbitaceae	500	No
Oil crops	Cauliflowers and broccoli	17.7	Brassicales/Brassicaceae	880	No
	Garlic	15.8	Asparagales/Alliaceae	11 100	No
	Spinach	14.0	Caryophyllales/Amaranthaceae	990	No
	Soybeans ^c	220.5	Fabales/Fabaceae	1115	Yes
	Oil palm ^c	192.6	Arecales/Arecaceae	1800	Yes
	Seed cotton	73.6	Malvales/Malvaceae	2250	No
	Coconuts	61.5	Arecales/Arecaceae	2150	No
	Rapeseed ^c	50.6	Brassicales/Brassicaceae	600	Yes/project
	Groundnuts, with shell	37.1	Diverse order/families	800	No
	Sunflower seed ^c	26.8	Asterales/Asteraceae	3000	Project
Fruits	Olives	17.4	Lamiales/Oleaceae	1500	No
	Bananas/plantains	119.8	Zingiberales/Musaceae	600	Project
	Oranges/dementines/lemons	104.3	Sapindales/Rutaceae	367	Project
	Grapes	67.2	Vitales/Vitaceae	500	Yes
	Apples	66.0	Rosales/Rosaceae	750	Yes
	Mangoes, mangosteens and guavas	33.4	Diverse order/families	400	No
	Pineapples	20.9	Poales/Bromeliaceae	440	No
	Pears	20.6	Rosales/Rosaceae	500	No
	Peaches and nectarines	17.4	Rosales/Rosaceae	250	Yes
	Papayas	7.2	Brassicales/Caricaceae	372	Yes
Non-food crops					
Energy crops ^c	Poplar	NA	Malpighiales/Salicaceae	485	Yes
	Eucalyptus	NA	Myrtales/Myrtaceae	600	Project
	<i>Jatropha</i>	NA	Malpighiales/Euphorbiaceae	400	Yes
	Switchgrass	NA	Poales/Poaceae	480	Project
	Castor bean	NA	Malpighiales/Euphorbiaceae	400	Yes
	<i>Miscanthus</i>	NA	Poales/Poaceae	3300	Project
	Sugarcane	NA	Poales/Poaceae	2300	Project

Abbreviation: NA, not available.

^aCrops are sorted according to their relative importance in terms of production in 2007 (million tons yr⁻¹; source: <http://faostat.fao.org/>).

^bThe order and family names are from the Angiosperm Phylogeny website (<http://www.mobot.org/MOBOT/research/APWeb/welcome.html>).

^cSpecies used as both food and energy crops.

Fontosabb genomszekvenálási projektek áttekintése (2012)

Table 2. Overview of higher plant genome sequencing projects for which sequences are publicly available

Species and genotype	Genome size (Mb)	Ploidy	Sequencing strategy	Coverage	Refs
Finished genome sequences^a					
<i>Arabidopsis thaliana</i> (thale cress, cv. Columbia)	125	Diploid	BAC-by-BAC	~15x	[1]
<i>Oryza sativa</i> ssp. <i>japonica</i> (rice, cv. Nipponbare)	389	Diploid	BAC-by-BAC	10x	[38]
Improved high-quality draft genome sequences					
<i>Sorghum bicolor</i> (sorghum, cv. BTx623)	770	Diploid	WGS	8.5x	[72]
<i>Vitis vinifera</i> (grapevine, Pinot noir cv. PN40024)	487	Dihaploid	WGS	8.4x	[22]
<i>Brachypodium distachyon</i> (purple false brome, line Bd21)	300	Diploid	WGS	8x	[86]
<i>Glycine max</i> (soybean, cv. Williams 82)	1100	Diploid	WGS	8x	[6]
<i>Populus trichocarpa</i> (black cottonwood, poplar, cv. Nisqually-1)	485	Diploid	WGS	7.5x	[25]
<i>Zea mays</i> ssp. <i>mays</i> (maize, cv. B73) (gene space)	2600	Diploid	BAC-by-BAC	6x	[5] http://maizesequence.org/
<i>Cucumis sativus</i> (cucumber, IL 9930)	367	Diploid	WGS	72.2x (NGS)	[16]
High-quality draft genome sequences					
<i>Oryza sativa</i> ssp. <i>japonica</i> (rice, cv. Nipponbare)	433	Diploid	WGS	6x	[87]
<i>Oryza sativa</i> ssp. <i>indica</i> (rice, cv. 93-11)	466	Diploid	WGS	6.3	[40]
<i>Oryza sativa</i> ssp. <i>japonica</i> (rice, cv. Nipponbare)	399	Diploid	BAC-by-BAC	5x	[39]
<i>Vitis vinifera</i> (grapevine, Pinot noir cv. ENTAV 115)	505	Diploid	WGS and SBS	6.5/4.2x	[23]
<i>Carica papaya</i> (transgenic papaya, 'Scv.unUp')	372	Diploid	WGS	3x	[88]
<i>Prunus persica</i> (Peach, cv. Lovell)	220	Dihaploid	WGS	7.7x	http://www.rosaceae.org/peach/genome
<i>Malus x domestica</i> Borkh (Apple, cv. Golden delicious)	742	Dihaploid	WGS	16.9x	[89]
Standard draft genome sequences					
<i>Medicago truncatula</i> (barrel medic, cv. Jemalong A17)	500	Diploid	BAC-by-BAC	ND ^o	http://www.medicago.org/
<i>Zea mays</i> (popcorn, cv. Palomero Toluqueno)	2100	Diploid	WGS	3.2x	[90]
<i>Lotus japonicus</i> (trefoil, cv. Miyakojima MG-20)	472	Diploid	BAC-by-BAC	8.4x	http://www.kazusa.or.jp/lotus/
<i>Mimulus guttatus</i> (common monkeyflower)	430	Diploid	WGS	7x	http://www.phytozome.net/mimulus
<i>Ricinus communis</i> (castor bean, cv. Hale)	400	Diploid	WGS	4x	[91]
<i>Solanum tuberosum</i> (potato, DM1-3-516 R44)	840	Dihaploid	WGS	70x (NGS)	http://www.potatogenome.net
<i>Manihot esculenta</i> (cassava, cv AM560-2) (gene space 416 Mb)	770	Amphiploid	WGS	ND	http://www.phytozome.net/cassava
<i>Solanum lycopersicum</i> (common tomato, cv esculentum x pennellii)	950	Diploid	BAC-by-BAC		http://sgn.cornell.edu/about/tomato_project_overview.pl
			WGS	22 x	http://mips.helmholtz-muenchen.de/plant/tomato/index.jsp
<i>Arabidopsis lyrata</i> (rock cress)	230	Diploid	WGS	ND	http://www.phytozome.net/alyrata

Abbreviations: ND, no data; SBS, sequencing by synthesis.

^aThe sequences have been classified according to the criteria proposed by Chain *et al.* [8].

Fontosabb genomszekvenálási projektek áttekintése (2012)

Table 3. Overview of higher plant genome sequencing projects that are either underway or not yet publicly available

Species and genotype	Genome size (Mb)	Ploidy	Sequencing strategy	Refs
<i>Aquilegia formosa</i> (Western columbine)	400	Diploid	WGS	http://www.jgi.doe.gov/genome-projects/
<i>Brassica oleracea</i>	600	Diploid	WGS	http://www.genomesonline.org
<i>Brassica rapa</i> ssp. <i>pekinensis</i> (Chinese cabbage, cv. Chifu 401-42)	529	Diploid	BAC-by-BAC	http://www.brassica.info/resource/sequencing.php
<i>Brassica rapa</i> ssp. <i>pekinensis</i> (Chinese cabbage, cv. Chifu 401-42)	492	Diploid	WGS	http://www.intl-pag.org/18/abstracts/W14_PAGXVIII_104.html
<i>Brassica rapa</i> (B3)	530	Diploid	WGS	http://www.jgi.doe.gov/genome-projects/pages/projects.jsf?kingdom5Plant
<i>Brassica napus</i> (rapeseed) (<i>oleracea/rapa</i>)	1100	Tetraploid	WGS	http://www.bayercropscience.com/bcsweb/cropprotection.nsf/id/EN_20091009?open&I5EN&ccm5500020
<i>Capsella rubella</i> (pink shepherds purse)	250	Diploid	WGS	http://www.jgi.doe.gov/genome-projects/
<i>Citrus sinensis</i> (sweet orange, cv. Ridge pineapple)	382	Diploid	WGS	http://www.citrusgenome.ucr.edu/
<i>Elaeis guineensis</i> (oil palm, cv. <i>tenera</i> × <i>dura</i>)	1800	Diploid	BAC pools and WGS	http://www.syntheticgenomics.com/media/press/52108.html
<i>Eucalyptus grandis</i> (BRASUZ1)	600	Diploid	WGS	http://www.jgi.doe.gov/genome-projects/
<i>Gossypium raimondii</i> (cotton)	880	Diploid	WGS	http://www.jgi.doe.gov/genome-projects/
<i>Jatropha curcas</i> (synthetic genomics)	400	Diploid	Unpublished	http://www.syntheticgenomics.com/media/press/52009.html
<i>Nicotiana tabacum</i> (tobacco, cv. Hicks broadleaf)	4500	Tetraploid	Methyl filtration	http://www.tobaccogenome.org/
<i>Setaria italica</i> (foxtail millet, Yugu1)	515	Diploid	WGS	http://www.jgi.doe.gov/genome-projects/
<i>Solanum tuberosum</i> (potato, RH89-039-16)	840	Diploid	BAC-by-BAC	http://www.potatogenome.net [92]
<i>Vigna unguiculata</i> (cowpea)	620	Diploid	Methyl filtration	[93]
<i>Zea mays</i> (maize, cv. Mo17)	2100	Diploid	WGS	http://www.maizegdb.org/sequencing_project.php

Fontosabb genom szekvenálási projektek áttekintése (2012)

Table 3 List of published plant genome sequences

Plant species (common name)	Family	Approach	References
<i>Arabidopsis lyrata</i>	Brassicaceae	WGS	Hu <i>et al.</i> (2011)
<i>Arabidopsis thaliana</i> (mouse ear cress)	Brassicaceae	BAC-by-BAC	Arabidopsis Genome Initiative, (2000)
<i>Bracypodium distachyon</i>	Poaceae	WGS	International Bracypodium Initiative, (2010)
<i>Brassica rapa</i> (Chinese cabbage)	Brassicaceae	WGS	<i>Brassica rapa</i> Genome Sequencing Project Consortium, (2011)
<i>Cajanus cajan</i> (pigeonpea)	Fabaceae	WGS	Varshney <i>et al.</i> (2011)
<i>Carica papaya</i> (papaya)	Caricaceae	WGS	Ming <i>et al.</i> (2008)
<i>Cucumis sativus</i> (cucumber)	Cucurbitaceae	WGS	Huang <i>et al.</i> (2009a,b) and Woycicki <i>et al.</i> (2011)
<i>Fragaria vesca</i> (woodland strawberry)	Roseaceae	WGS	Shulaev <i>et al.</i> (2011)
<i>Glycine max</i> (soybean)	Fabaceae	WGS	Schmutz <i>et al.</i> (2010)
<i>Glycine soja</i>	Fabaceae	WGS	Kim <i>et al.</i> (2010)
<i>Medicago truncatula</i> (barrel medic)	Fabaceae	WGS and BAC-by-BAC	Young <i>et al.</i> (2011)
<i>Malus × domestica</i> (apple)	Roseaceae	WGS	Velasco <i>et al.</i> (2010)
<i>Oryza sativa</i> (rice, indica)	Poaceae	WGS	Yu <i>et al.</i> (2002)
<i>Oryza sativa</i> (rice, japonica)	Poaceae	WGS and BAC-by-BAC	Goff <i>et al.</i> (2002); International Rice Genome Sequencing Project (2005)
<i>Phoenix dactylifera</i> (date palm)	Arecaceae	WGS	Al-Dous <i>et al.</i> (2011)
<i>Physcomitrella patens</i>	Funariaceae (Bryophyta)	WGS	Rensing <i>et al.</i> (2008)
<i>Populus trichocarpa</i> (poplar)	Salicaceae	WGS	Tuskan <i>et al.</i> (2006)
<i>Ricinus communis</i> (castor bean)	Euphorbiaceae	WGS	Chan <i>et al.</i> (2010)
<i>Selaginella moellendorffii</i>	Selaginellaceae (Lycopodiophyta)	WGS	Banks <i>et al.</i> (2011)
<i>Solanum tuberosum</i> (potato)	Solanaceae	WGS	Potato Genome Sequencing Consortium, (2011)
<i>Sorghum bicolor</i> (sorghum)	Poaceae	WGS	Paterson <i>et al.</i> (2009)
<i>Thellungiella parvula</i>	Brassicaceae	WGS	Dassanayake <i>et al.</i> (2011)
<i>Theobroma cacao</i> (cacao)	Malvaceae	WGS	Argout <i>et al.</i> (2011)
<i>Vitis vinifera</i> (grapevine)	Vitaceae	WGS	Jaillon <i>et al.</i> (2007)
<i>Zea mays</i> (maize)	Poaceae	BAC-by-BAC	Schnable <i>et al.</i> (2009)

Növényi genomprogramok weboldalai

<http://arabidopsis.org/>

<http://rice.genomics.org.cn/rice/index2.jsp>

<http://compbio.dfci.harvard.edu/tgi/plant.html>

http://solgenomics.net/genomes/Solanum_lycopersicum/index.pl

http://www.potatogenome.net/index.php/Main_Page

<http://maizesequence.org>

<http://www.medicago.org/genome/>

<http://www.brassica.info/resource/sequencing.php>

<http://www.wheatgenome.org/>

http://genome.jgi-psf.org/Poptr1_1/Poptr1_1.home.html

www.ncbi.nlm.nih.gov/

www.jgi.doe.gov/

<http://www.phytozome.net/>

www.sanger.ac.uk/

www.expasy.ch/

www.arabidopsis.org/

www.kazusa.or.jp/

A genetikai térképezés és a genomszekvencia néhány alkalmazása

- a genetikai térképek biztos alapot jelentenek genomikai projektnél -
genomszerveződés vizsgálata (pl. genomszekvenálás, fizikai térképezés,
genetikai és citológiai térkép összevetése, stb.)
- összehasonlító genetikai térképezés (genom evolúció)
- gyakorlati szempontból fontos génekhez vagy lókuszekhez kapcsolt
markerek azonosítása
- génklónozás

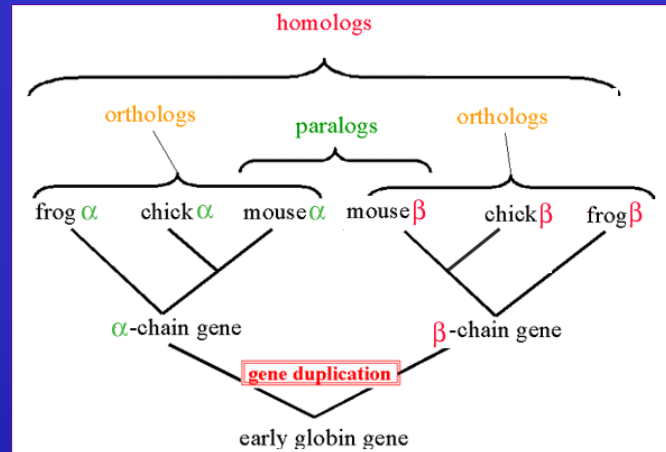
Összehasonlító genetikai térképezés I. (alapfogalmak)

- Kapcsolt genetikai markerek (kapcsoltság) vizsgálata különböző fajokban vagy rendszertani kategóriák között
- Homológia = hasonlóság; *közös evolúciós eredet* (madár és denevér szárny; hasonló szerkezet és pozíció)
- Analógia = hasonlóság, *közös evolúciós eredet nélkül* (pl. légy és madár szárny)
- Homológia - ortológia és paralógia
 - két gén ortológ, ha két különböző fajban találhatóak, és egy közös ősgénből származnak, mely a két faj közös ősében jelen volt. Ugyanazt a funkciót szolgálják, a két fajban.
 - két gén paralóg, ha ugyanabban az organizmusban találhatóak, és egy közös ősgénből génduplikáció és azt követő divergens evolúció útján alakultak ki. Többnyire különböző, de egymással összefüggésben lévő funkciójuk van.

Összehasonlító genetikai térképezés II. (alapfogalmak)

ortológ-paralóg

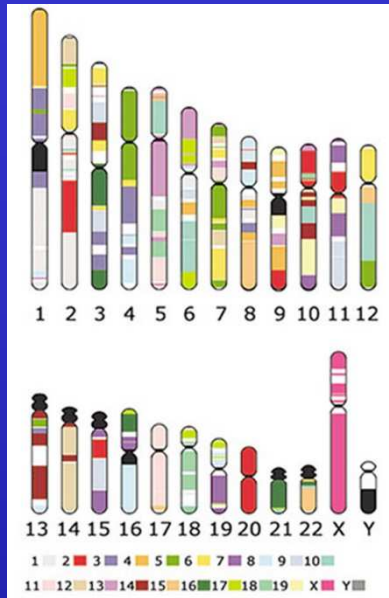
Synteny („egybeesés”) = ortológ lókuszek két különböző faj azonos kromoszómáján helyezkednek el

Colinear = a lókuszek két különböző faj azonos kromoszómáján konzervált sorrendben helyezkednek el
(nem helyesen manapság a kettőt azonos értelemben használják!)

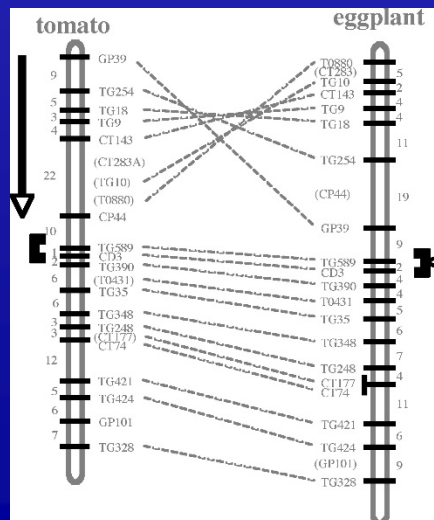
Macrosynteny = markerek sorrendjének konzerváltsága kromoszómaszinten

Microsynteny = markerek sorrendjének konzerváltsága kisebb genomi szakaszon

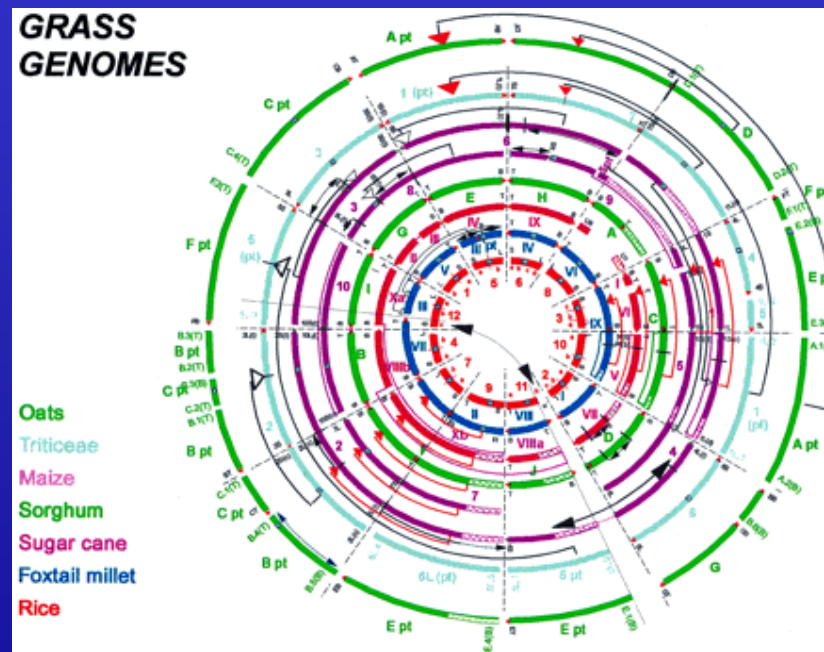
Összehasonlító genetikai térképezés III.

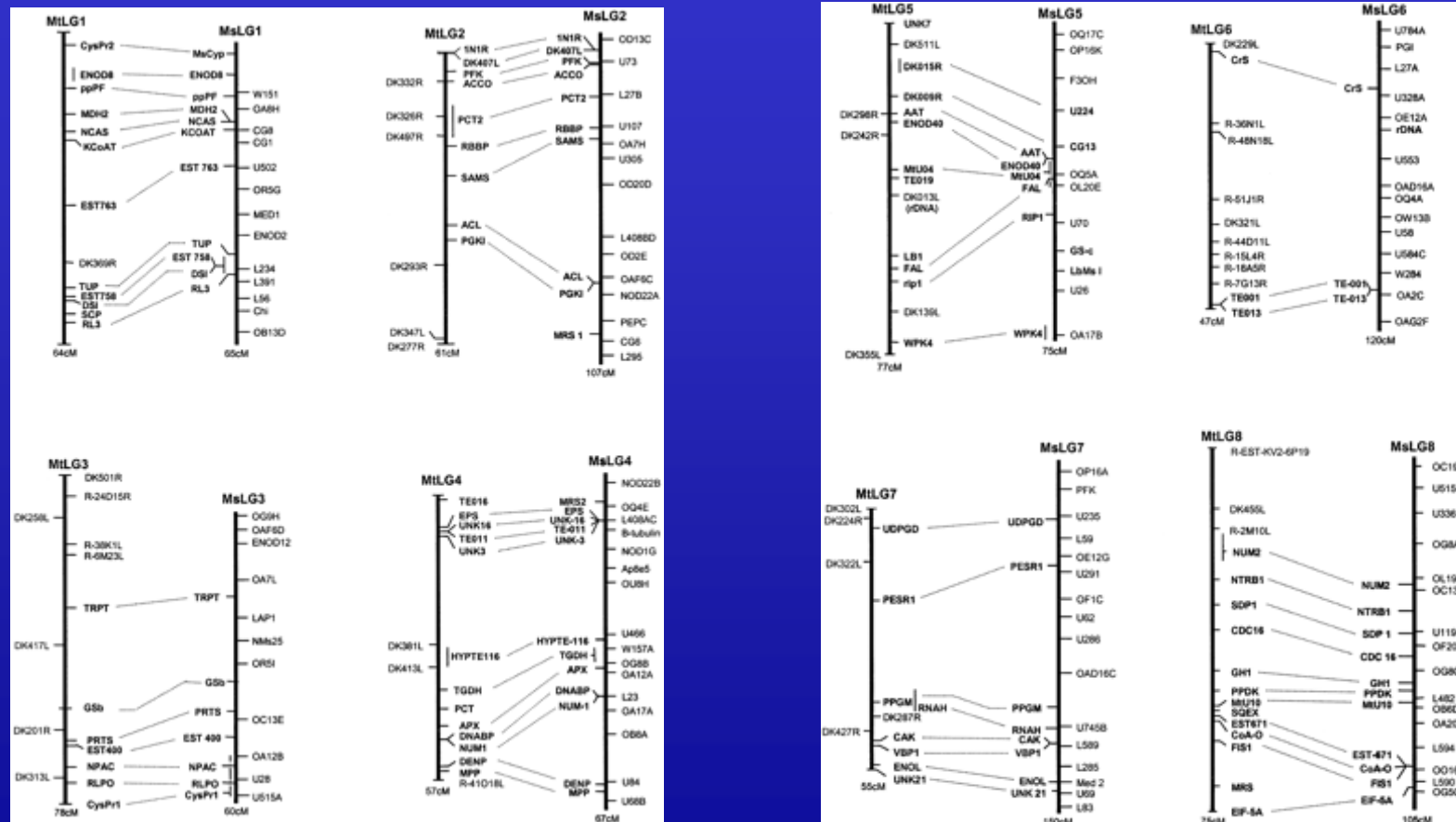
Macrosynteny humán és egér genom között

Inverzió egy paradicsom és padlizsán kromoszóma esetében

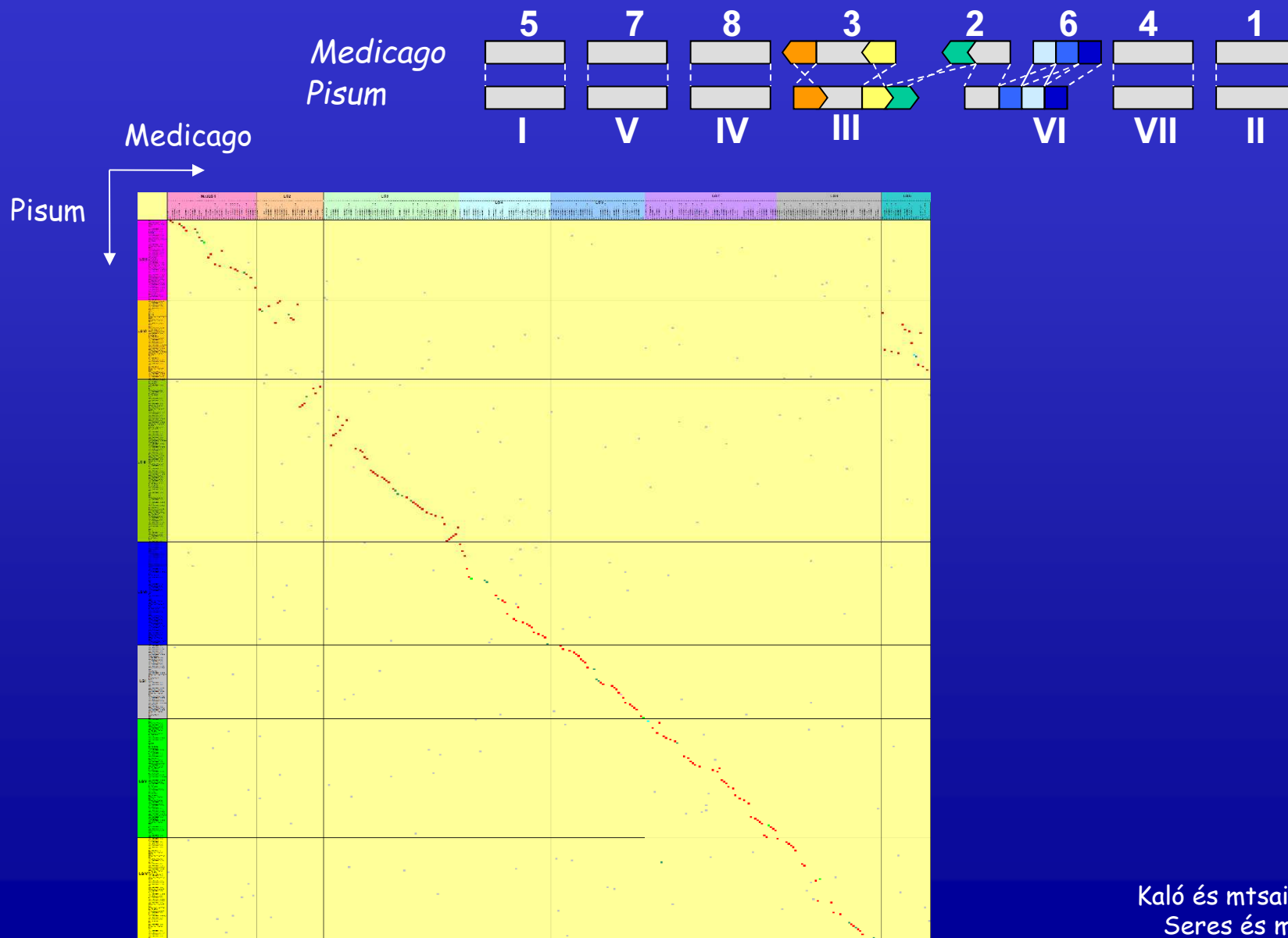

Összehasonlító genetikai térképezés IV. (*Medicago sativa* és *M. truncatula*)

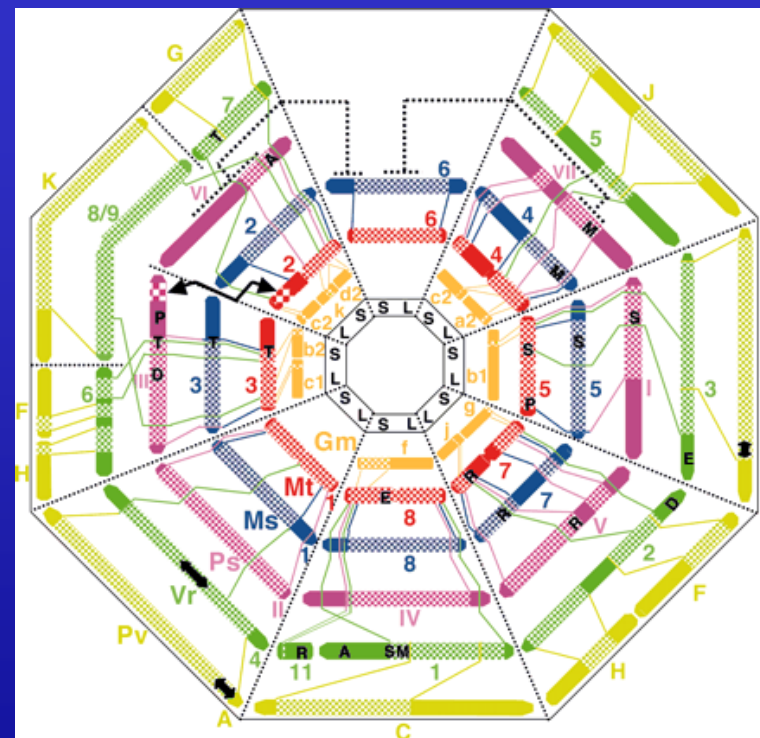
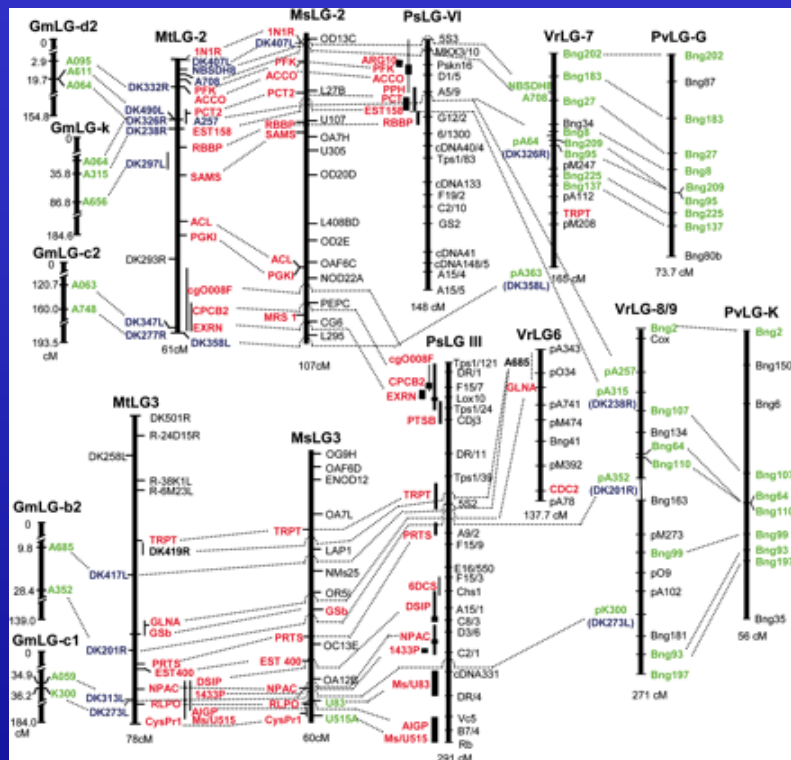

(Choi és mtsai. 2004)

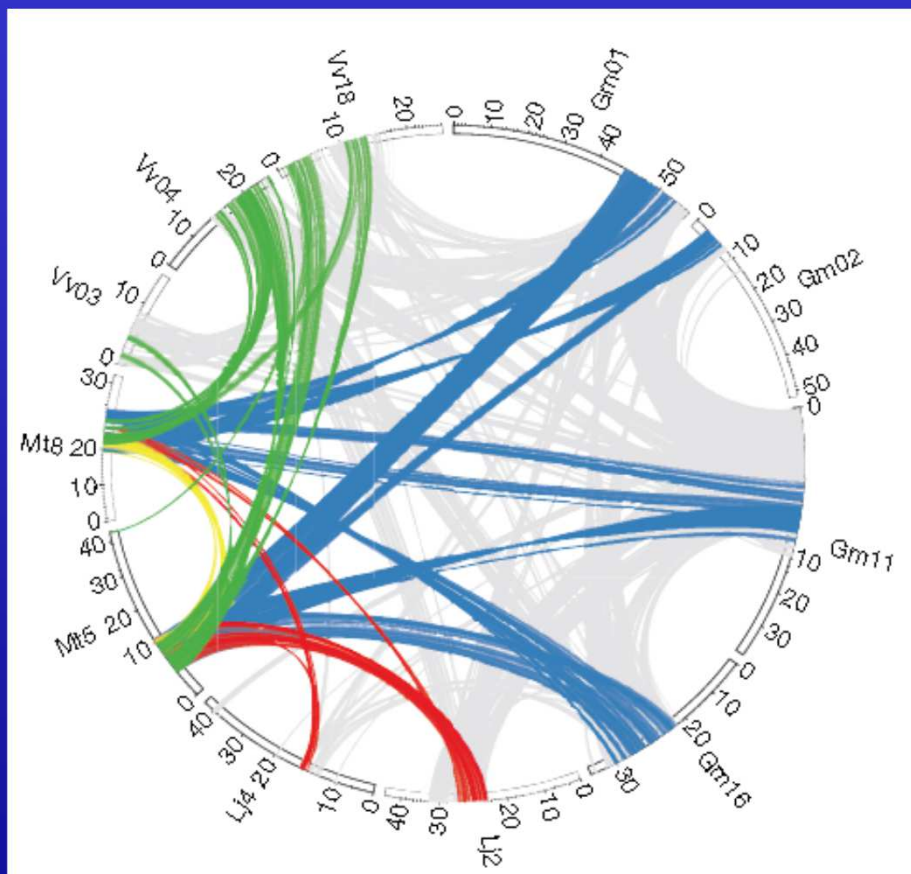
Összehasonlító genetikai térképezés V. (Medicago - borsó)

Összehasonlító genetikai térképezés VI. (pillangósok)

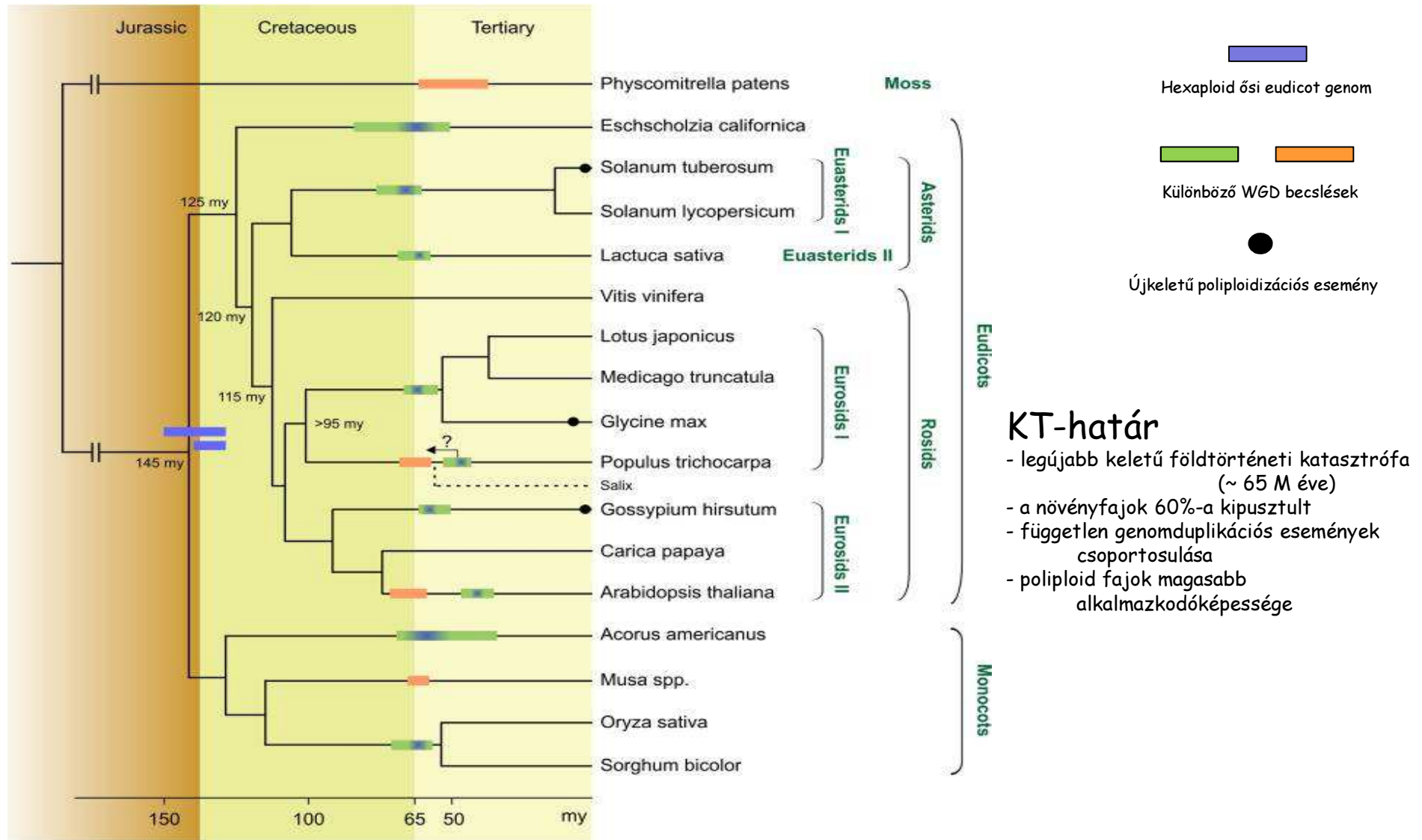
Genom összehasonlítás teljes genomszekvencia felhasználásával

Medicago truncatula chr5 és chr8
(Young et al. 2011, Nature)

sárga - Mt5 és Mt8 szintenikus régió
piros - *Lotus japonicus*
kék - szója
zöld - szőlő

Poliploidizáció a zárvatermők evolúciója során

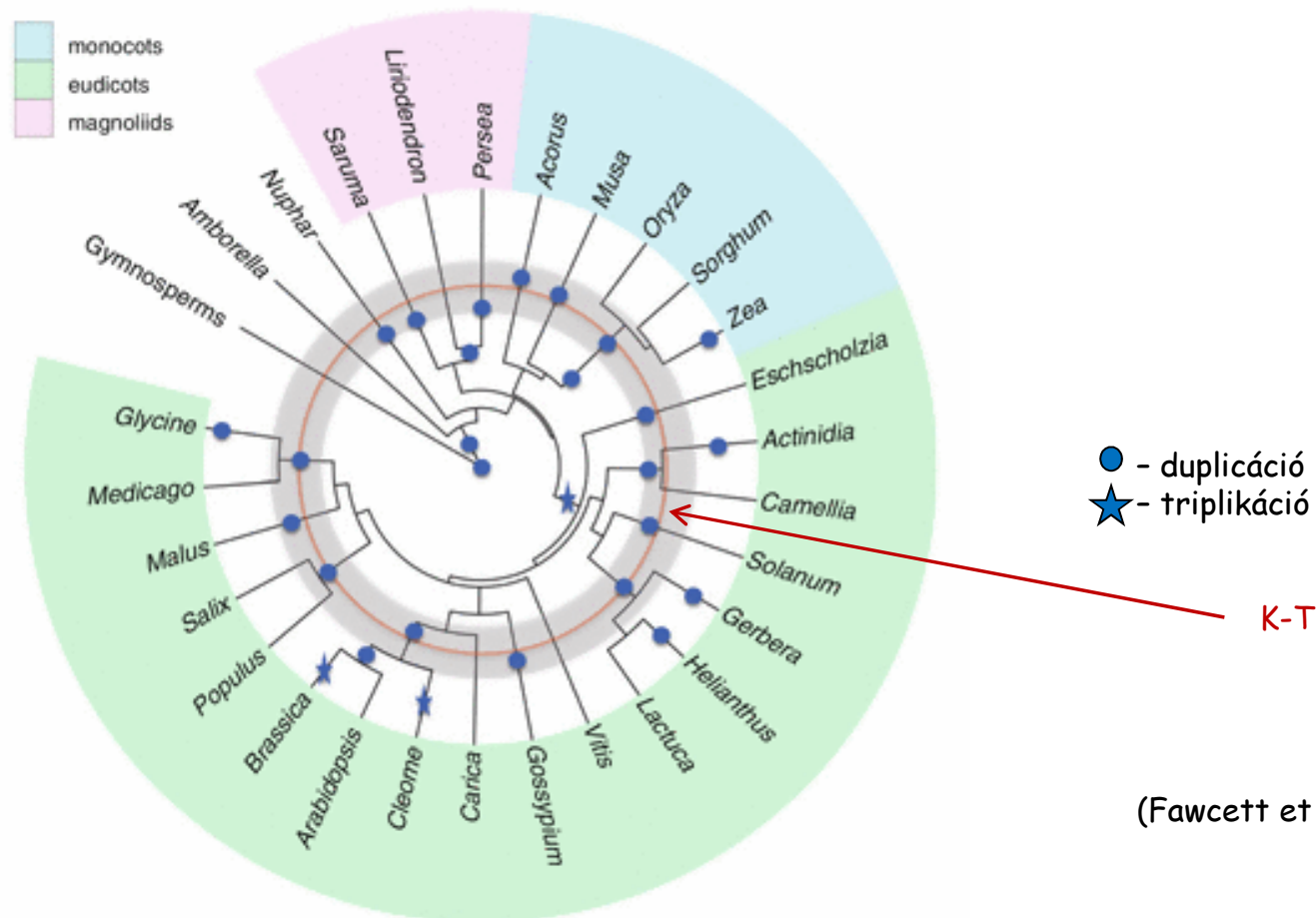

KT-határ

- legújabb keletű földtörténeti katasztrófa (~ 65 M éve)
- a növényfajok 60%-a kipusztult
- független genomduplikációs események csoportosulása
- poliploid fajok magasabb alkalmazkodóképessége

Poliploidizáció a növények evolúciója során

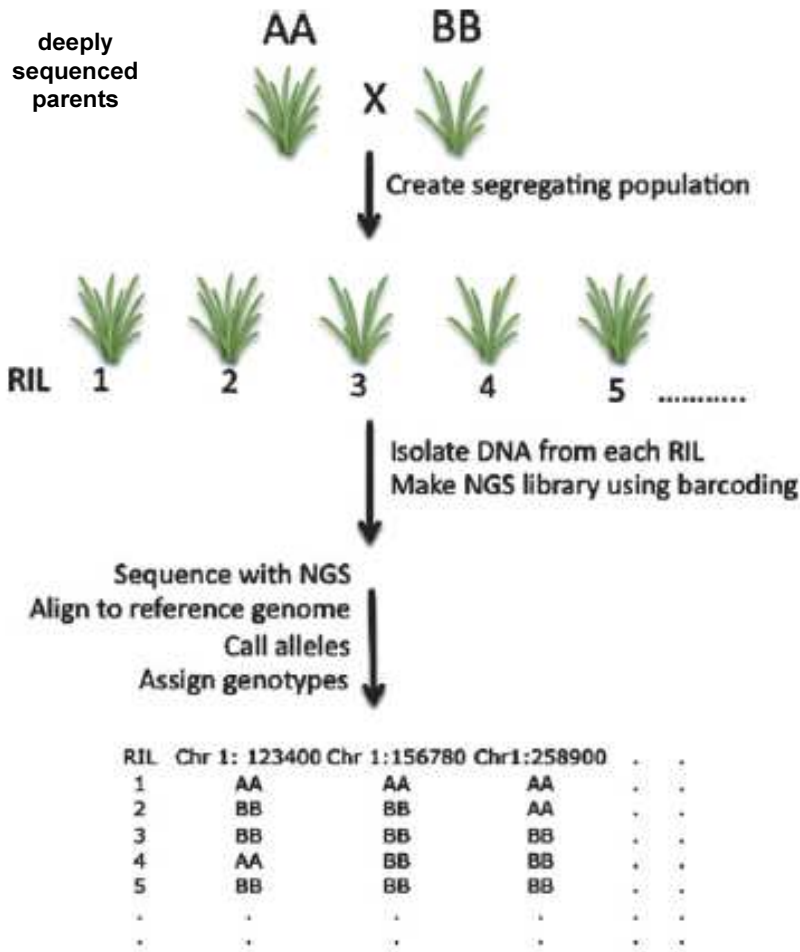
- a fajok 35%-a neopoliploid
- a legtöbb faj az evolúció során többször átment poliploidizációs eseményen
- életképes aneuploid variánsok
(allopoliploidizációt követően gyakran - hexaploid búza)
stabil búza vonalak hiányzó homeológ kromoszómákkal

(Fawcett et al. 2013)

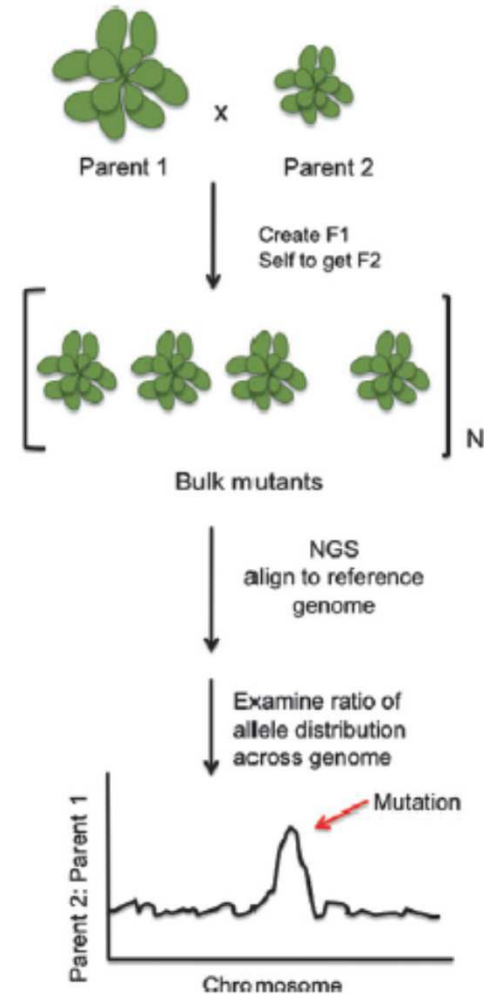
NGS alkalmazása a növényi biotechnológiában

Genetikai térképezés szekvenálással

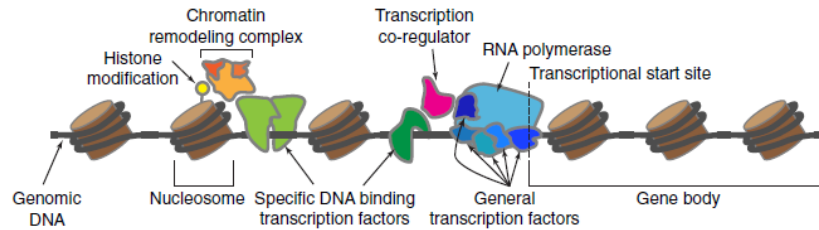
pl. borsó RIL populáció genotipizálása
szekvenálással Boutet BMC Genomics 2016

Mutációt okozó allél azonosítása egy genetikai screenben

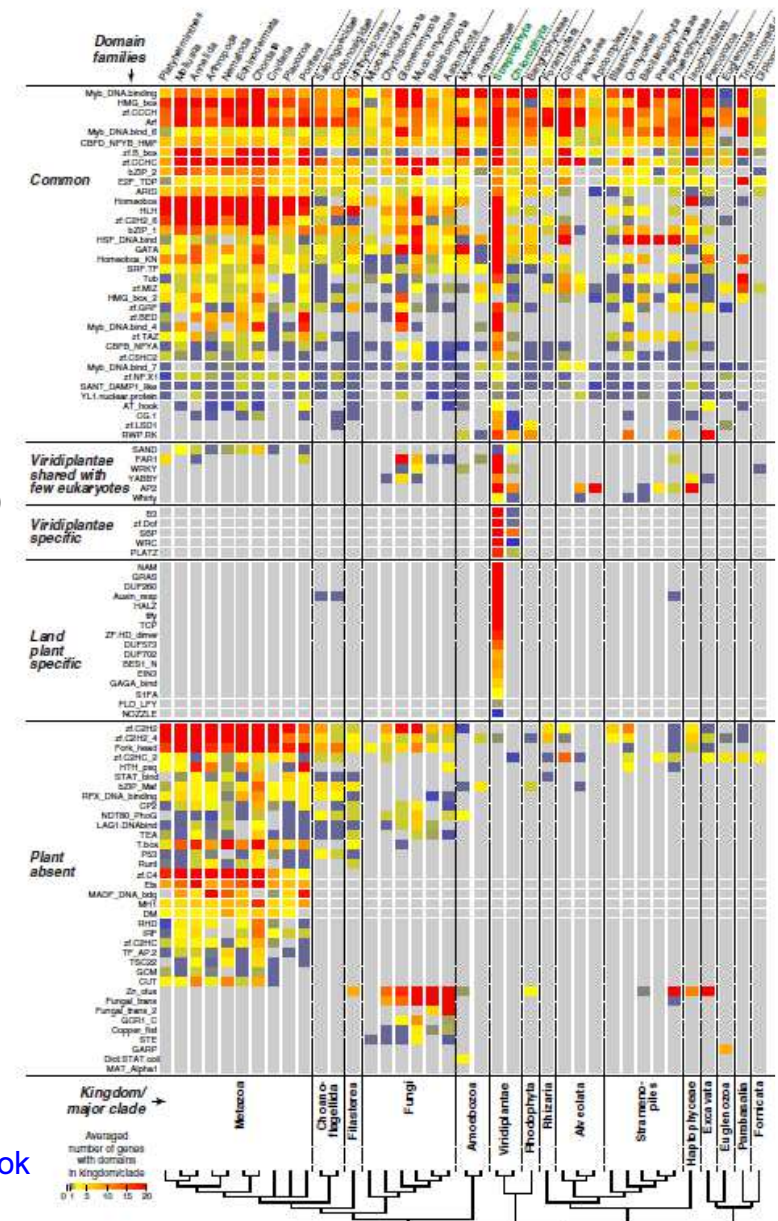

Hamilton and Buell 2012 Plant J

Transzkripciós faktorok (TF) genom szintű vizsgálata I.

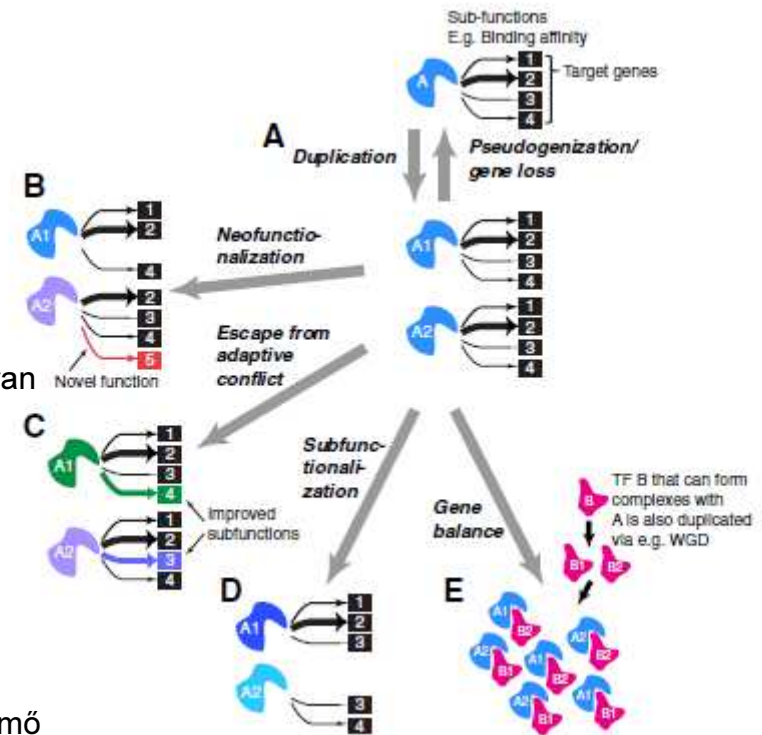

- TF – DNS-kötő domén (DBD); gén expresszió szabályozása
- az élőlények fejlődési, morfológia, fiziológiai funkcióit szabályozzák
- növények - helyhez kötött életmódot folytatnak
- 1500-2000 gén/növényi genom (151 *Ostreococcus tauri*; > 4000 *Glycine m.*)
- > 50 géncsalád
- génduplikáció - alkalmazkodás, új funkciók, diverzitás
- elegendő mennyiségű és minőségű genom szekvencia
- endophyta szennyezés; ha a csoport fajainak több mint 20%-ban előfordul
- 99 TF DBD géncsalád
- a növényi TF-ok közül
 - 36 közös a legtöbb eukarióta élőlényel
 - 6 közös a Viridiplantae és egy-két nagyobb eukarióta csoport között
 - 5 specifikus a Viridiplantae fajokra
 - 16 specifikus a szárazföldi növényekre } növény specifikus TF családok
 - 36 hiányzik a növényekből

Transzkripciós faktorok (TF) genomszintű vizsgálata III. Duplikálódott gének sorsa

- génduplikáció
 - elvesztés (teljes deléció vagy pseudogénné válás)
 - megmaradás
 - „biztonsági tartalék”
 - új funkció (virágszerkezet evolúciója)
 - eltérő alkalmazkodás
 - alfunkció kialakulása (eltérő mértékű funkcióvesztés/nyerés)
 - heteromer komplex, melynek tagjai duplikálódnak - „gén szimmetria” a sztöchiometirai egyensúly megtartására (gyakran nagyfokú expressziós hasonlóság; Arabidopsis gyökérben kifejeződő TF-ok)
- új tulajdonságok kialakulása/evolúciója, domesztikáció
 - MADS-box TF – virágstruktúra evolúciója - **ABCE** modell (BCE MADS-box)
 - A+E csészelevél, A+B+E szíromlevél, B+C+E porzó, C+E termő
 - domesztikáció
 - *teosinte branched1 (tb1)* TCP TF, erősebb expresszió kukoricában egy TE inszerció következtében (enhancer) nőivarú virágzat fejlődését segíti elő
 - a mag kipergését elindító TF gén deléciója (sorghum, rizs, stb.)

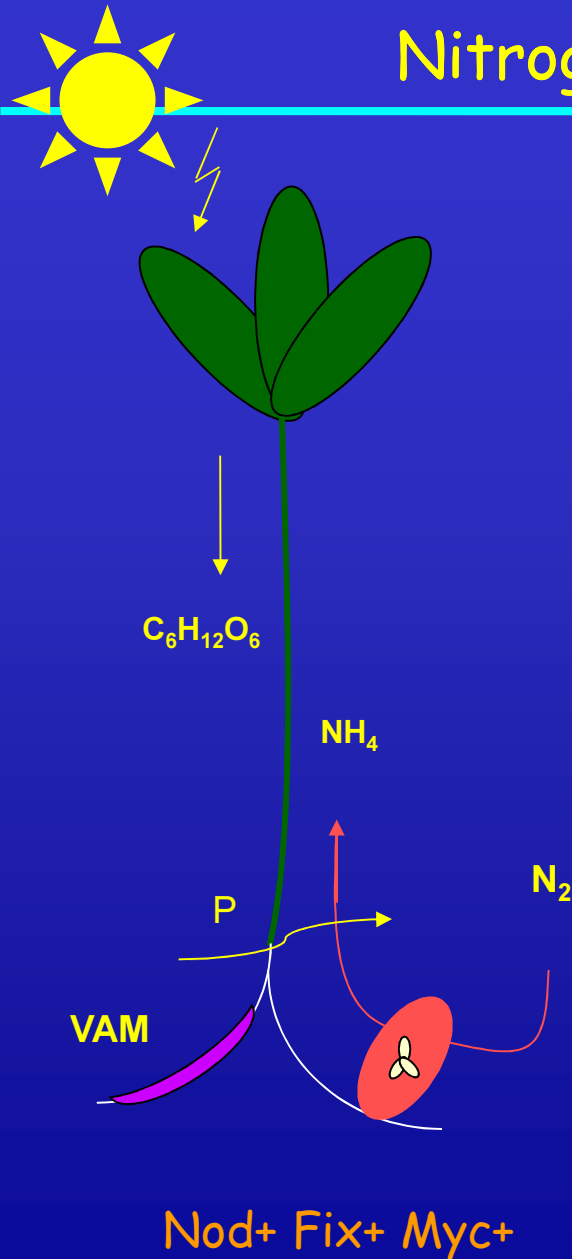
Génizolálás

- Kérdés: hogyan azonosítanánk egy gént egy komplex szerveződésű eukarióta genomban?

Arabidopsis	125 Mb/1C	~25 000 gén
rizs	430 Mb/1C	~ 50 000 gén
humán	3400 Mb/1C	30 000 - 35 000 gén
búza	16000Mb/1C	~ 25 000 gén
gyapot	2,200 Mb/1C	50 000 - 80 000 gén
<i>Medicago truncatula</i>	450 Mb/1C	~ 30 000 gén

- pl. mutagenézissel (transzpozonokkal egyből klónozzuk) de..
 - kicsi az egyedszám (nem tudunk elég utódot átnézni, mint mikrobáknál)
 - letális hatások
 - több helyre ugrik a transzpozon
 - szekvenálással megoldható
 - csak a mi génünkbe nem ugrik a transzpozon.. stb. MIT CSINÁLJUNK??
- kapcsoltsági analízissel
 - mihez legyen kapcsoltság? - **MARKEREK**
 - hogyan határozzuk meg a kapcsoltságot? **GENETIKAI ANALÍZIS**

Nitrogénkötő szimbiotikus kapcsolat

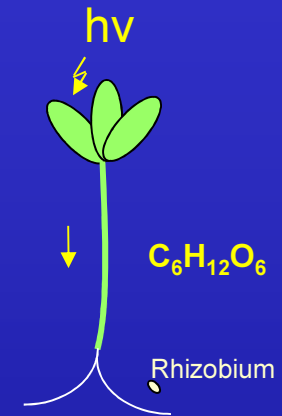
mutációk

Ms-MN1008

Mt dmi1, dmi2, dmi3, nsp2, nsp2, nfp, lin, ipd3, stb.

Ps sym10; Ps sym19, stb.

Lj sym1; Lj sym2; sym5, stb.

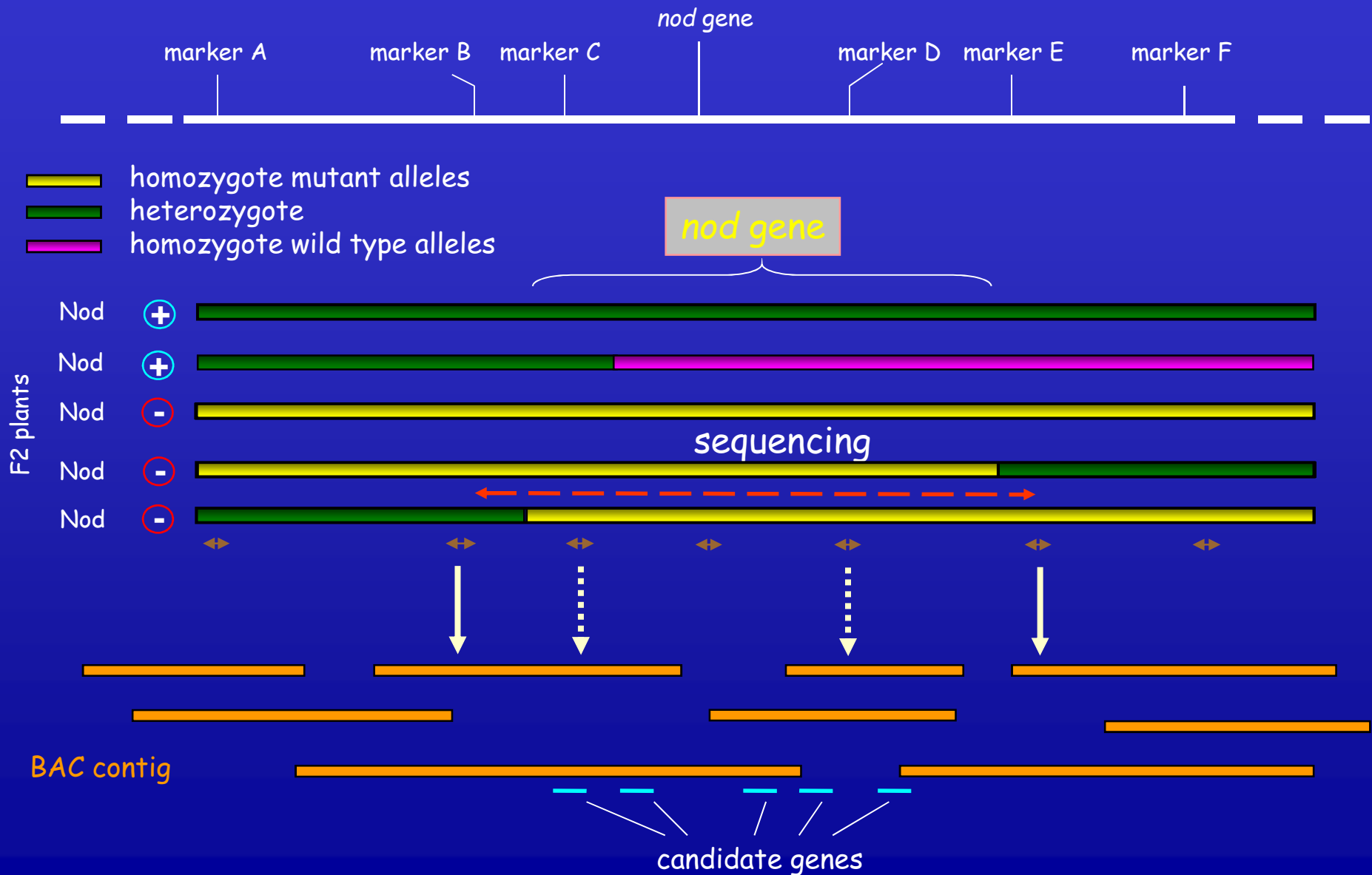

Nod- Myc-/+

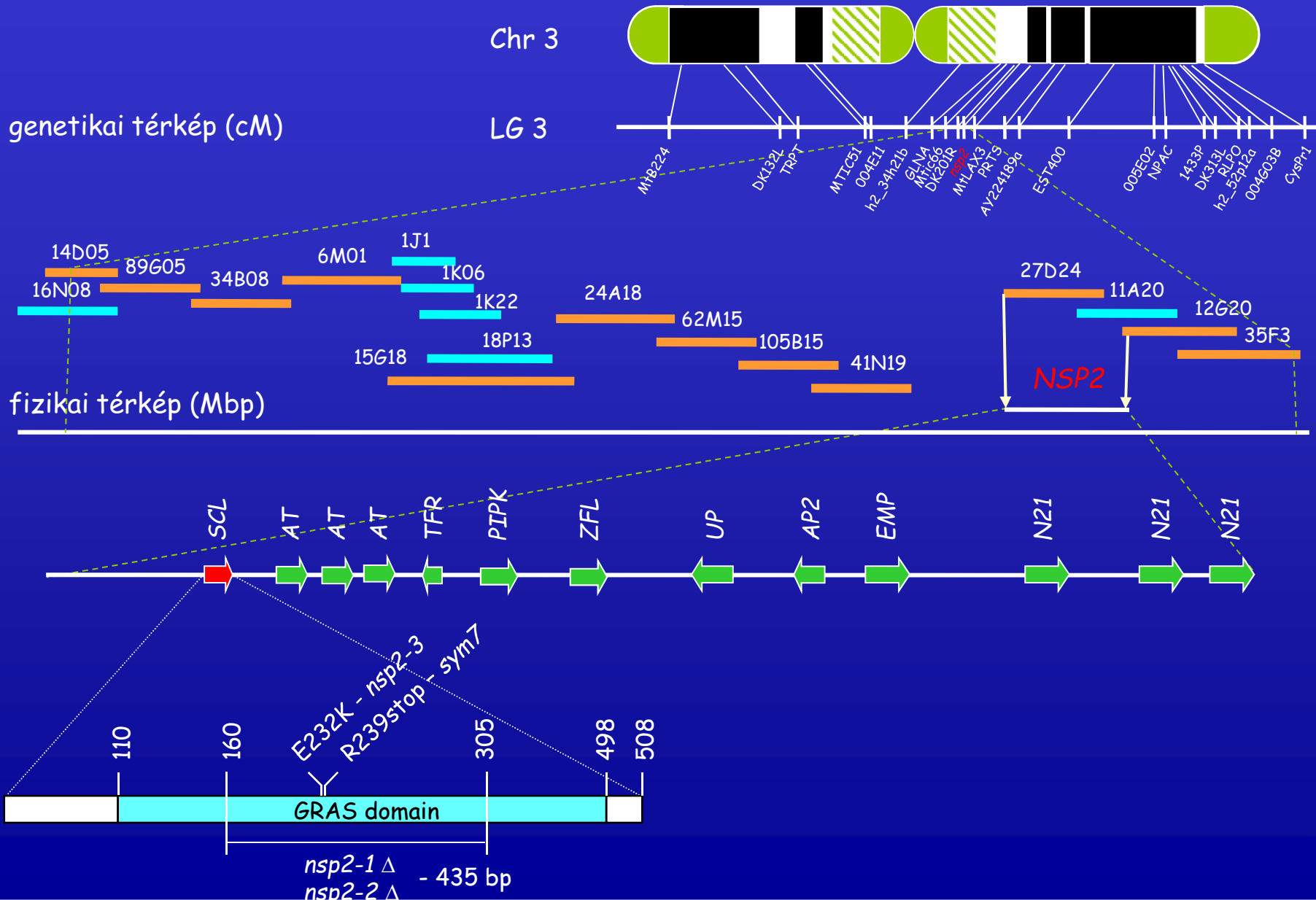
Nod+ Fix- Myc-/+

cél: a szimbiotikus nitrogénkötés biológiai folyamatának megismerése

Génklónozás - térképezésen alapuló génizolálás stratégiája

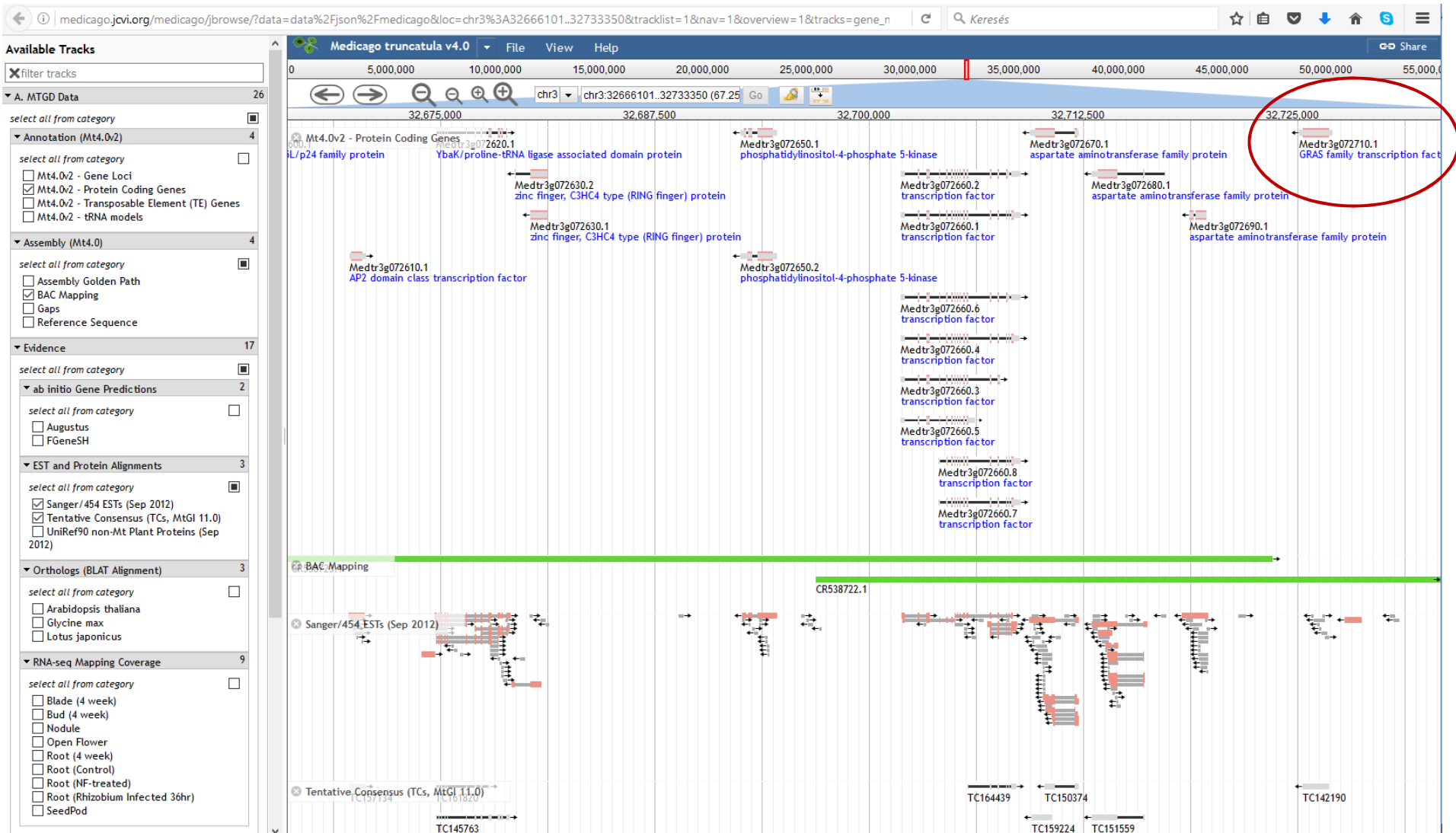

Az MtNSP2 gén térképezésén alapuló izolálása

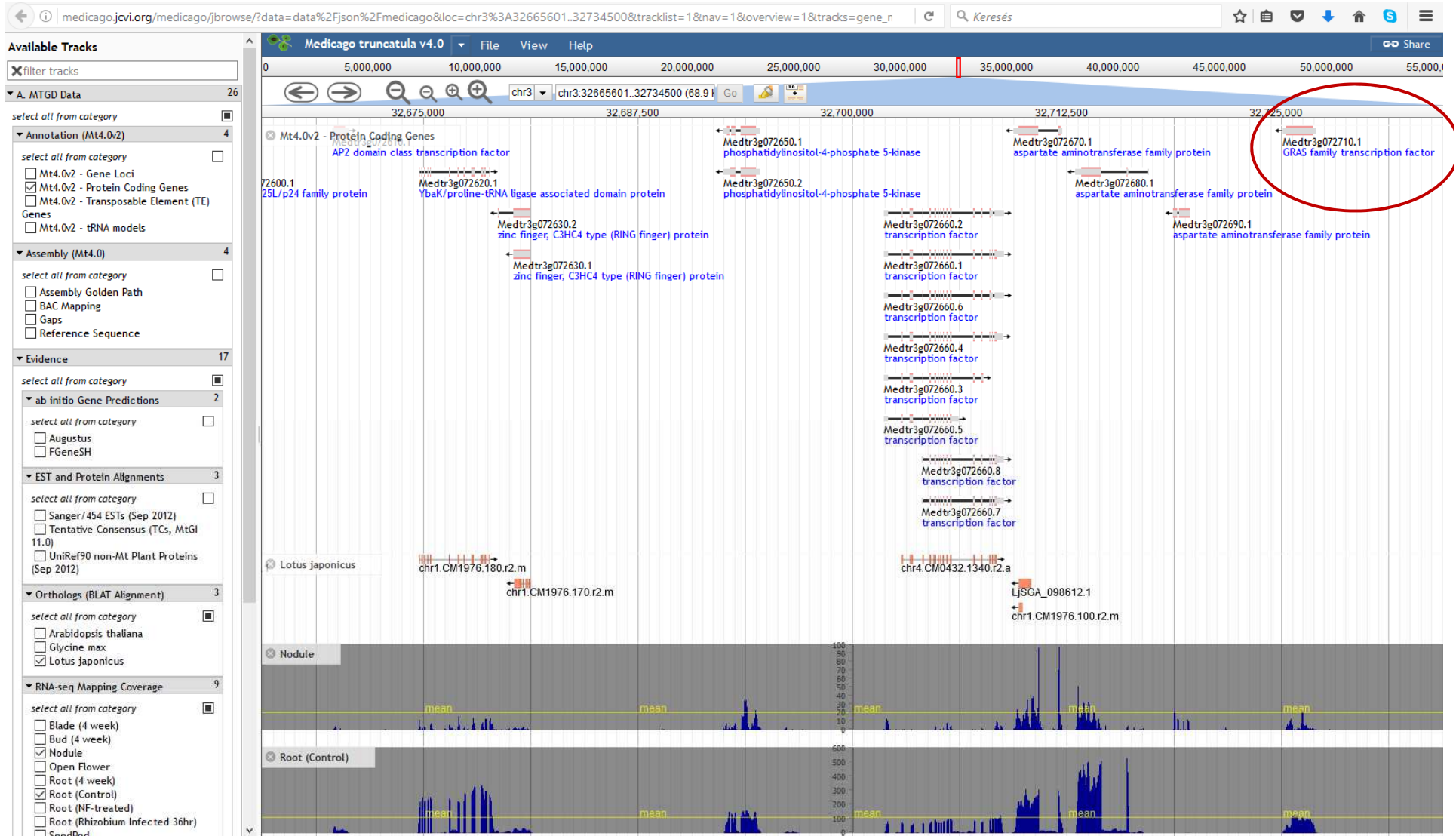
Az MtNSP2 gén környezete a *M. truncatula* GenomeBrowser-en megjelenítve I.

<http://medicago.jcvi.org/medicago/index.php>

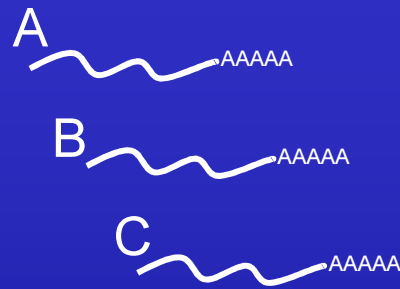
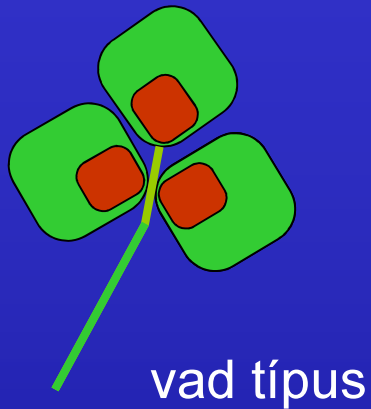

Az MtNSP2 gén környezete a *M. truncatula* GenomeBrowser-en megjelenítve II.

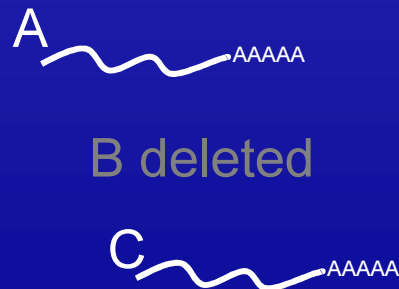
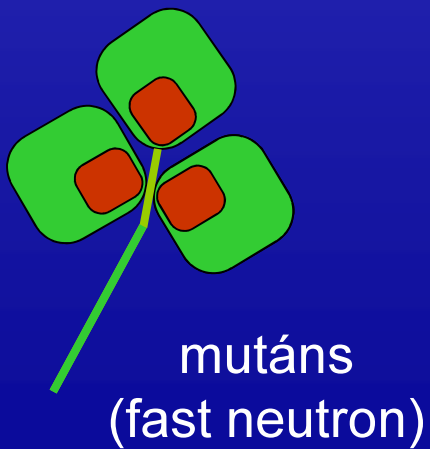
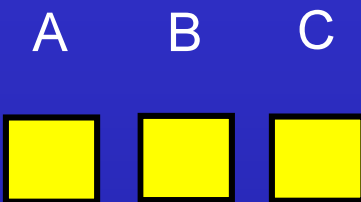
<http://medicago.jcvi.org/medicago/index.php>

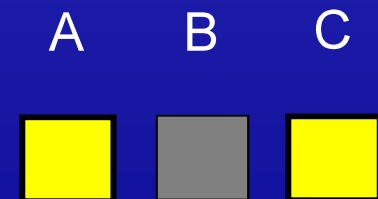
Deléciók genetikai térképezése 1. Transzkripció mintázat alapján történő klónozás (Affymetrix gene chip)

CHIP 1

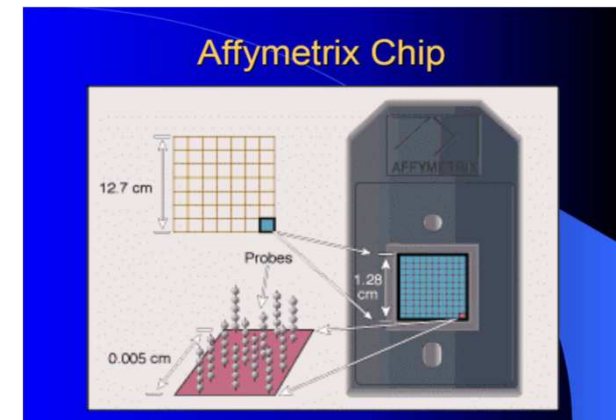

CHIP 2

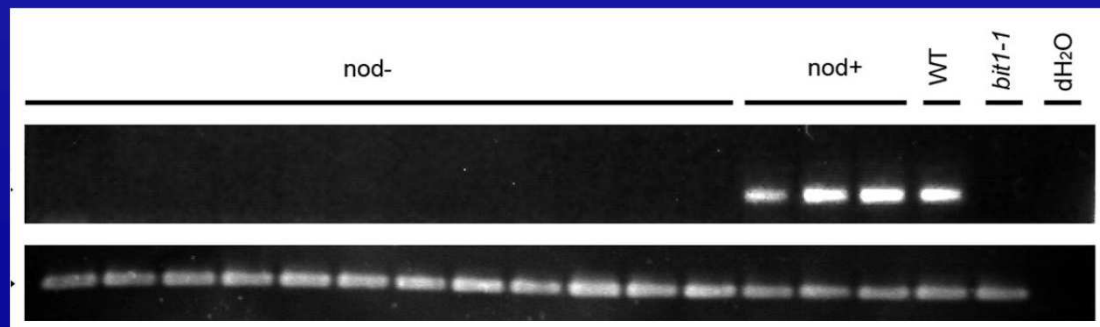
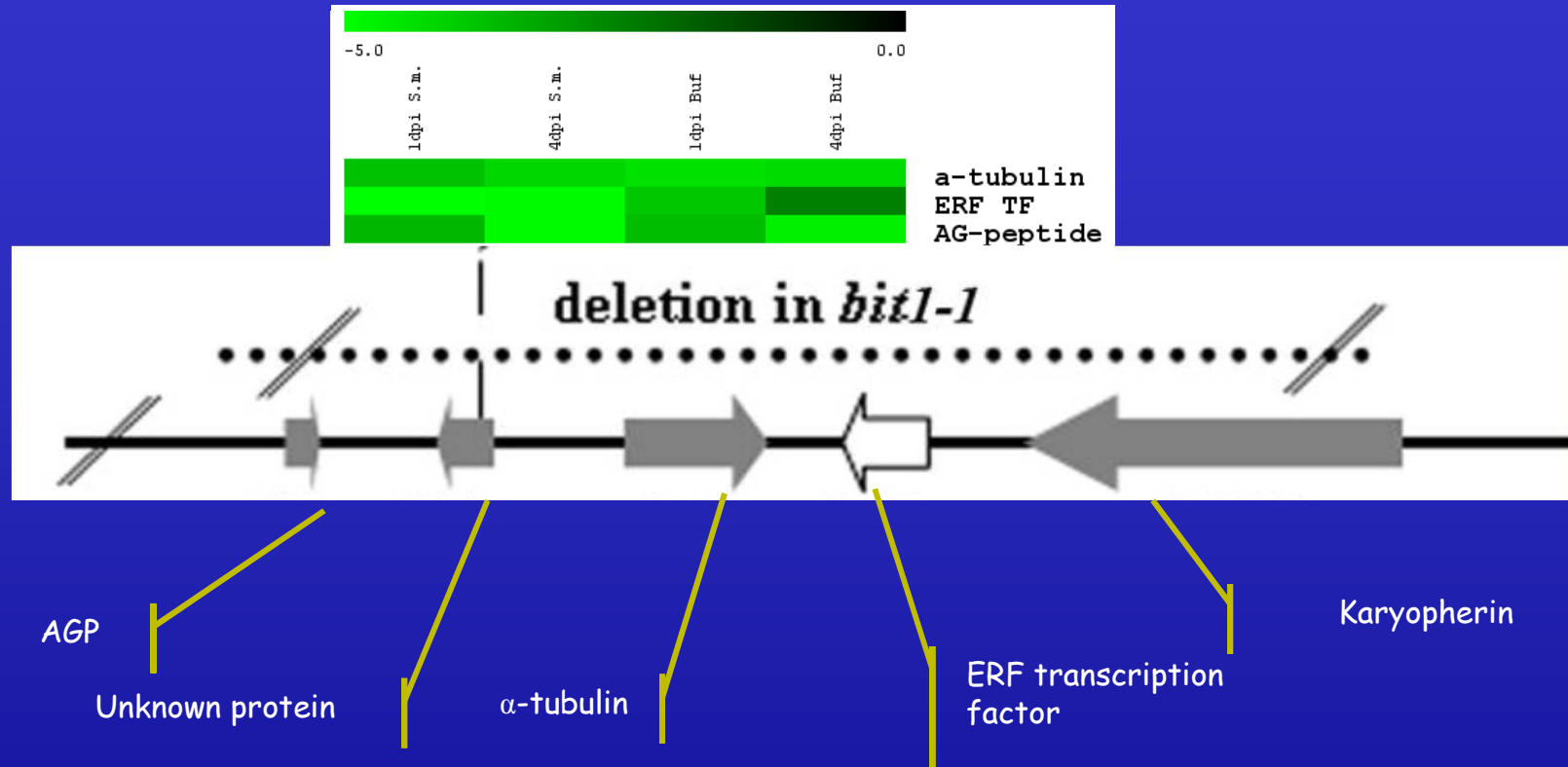

Transzkripció mintázat alapján történő klónozás (Affymetrix gene chip)

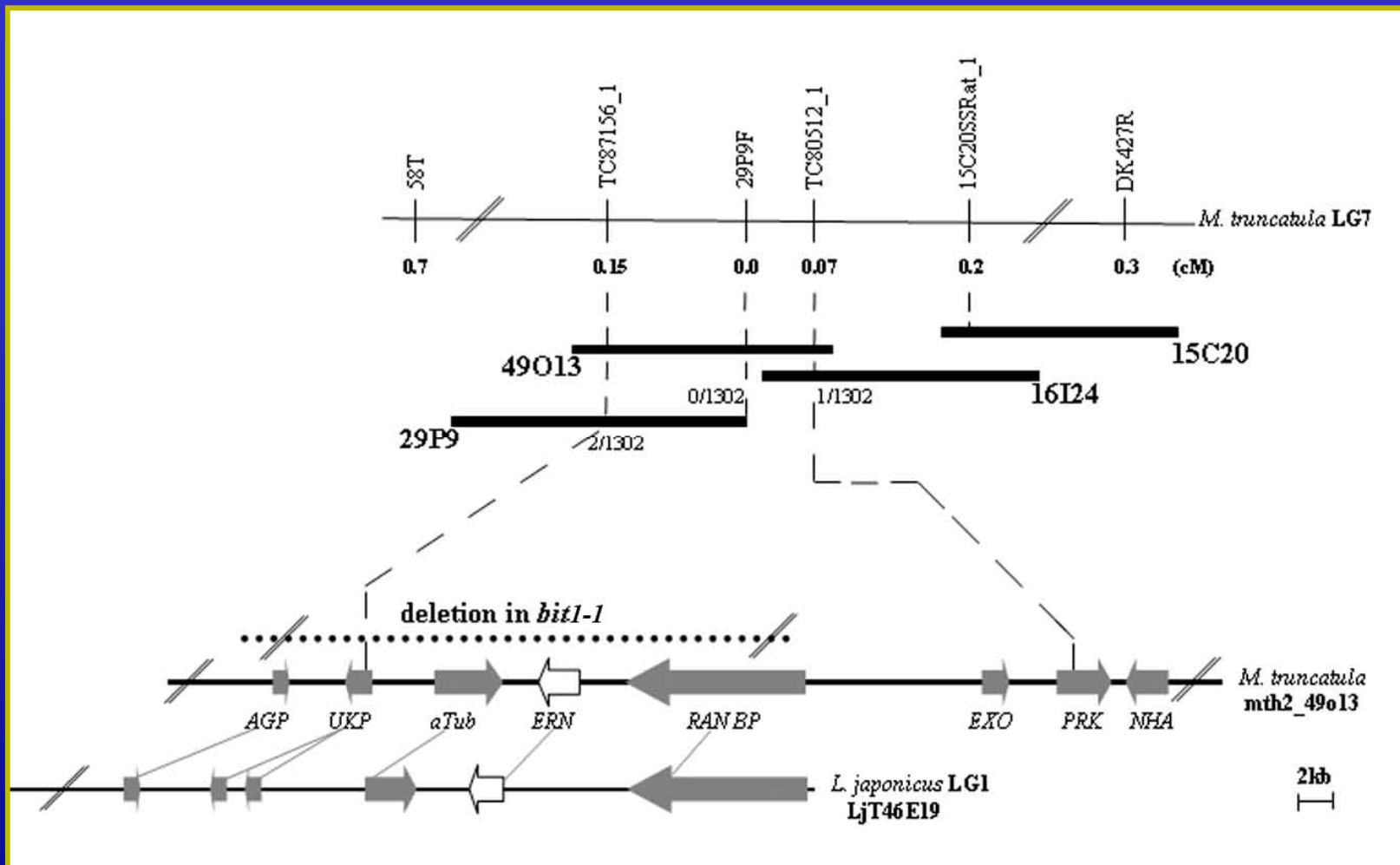
- minden egyes gént 16-20 szintetizált próbapár képvisel
- egy-egy próbapár egy tökéletesen párosodó (PM) és egy „mismatch”-et (MM) tartalmazó oligonukleotidból áll
- egy vizsgált génre a PM és a MM oligonukleotidok jelerősségei közötti átlagos különbségek adják az eredményt
- a Medicago Affymetrix gene chip 61 200 probe set („gént”) tartalmaz
 - 32 167 *M. truncatula* EST/mRNA
 - további 18 733 prediktált gént
 - 1 896 lucerna (*M. sativa*) EST
 - 8 305 *Sinorhizobium meliloti* gént ill. prediktált gén

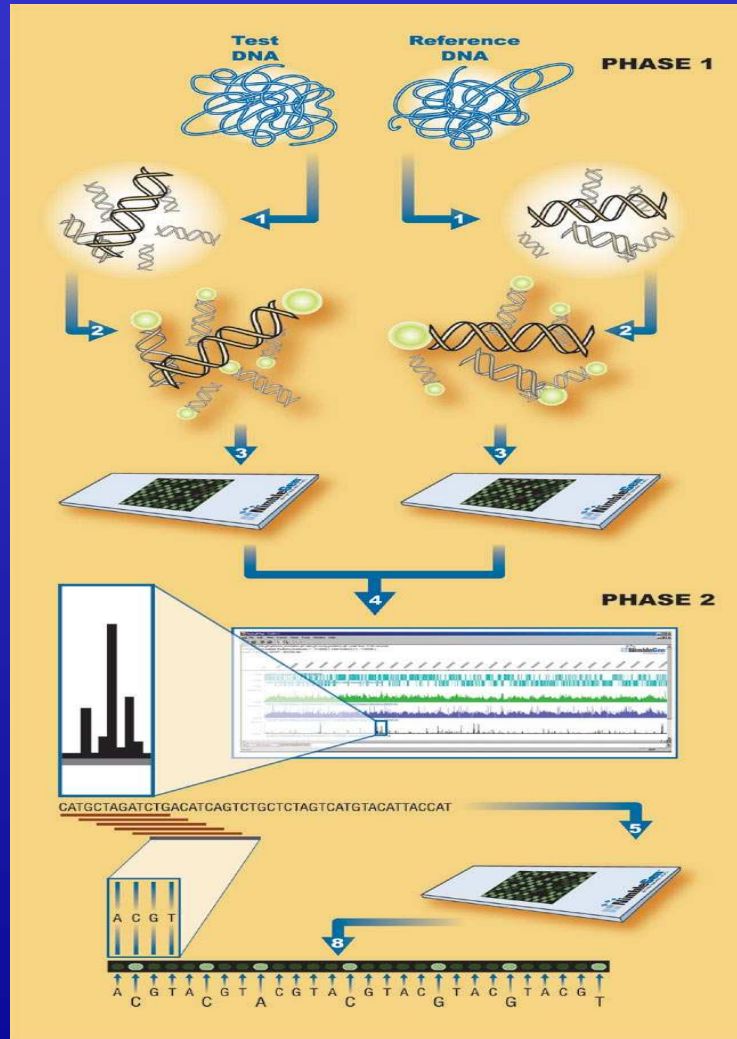
Az *MtERN1* (*bit1-1* mutáns) gén transzkripció mintázat alapján történő azonosítása

Az *MtERN1* (*pdl* mutáns) gén térképezésén alapuló klónozása

Deléciók genetikai térképezése 2. Oligonucleotide Array Comparative Genomic Hybridization (oaCGH)

CGS - Comparative Genome Sequencing

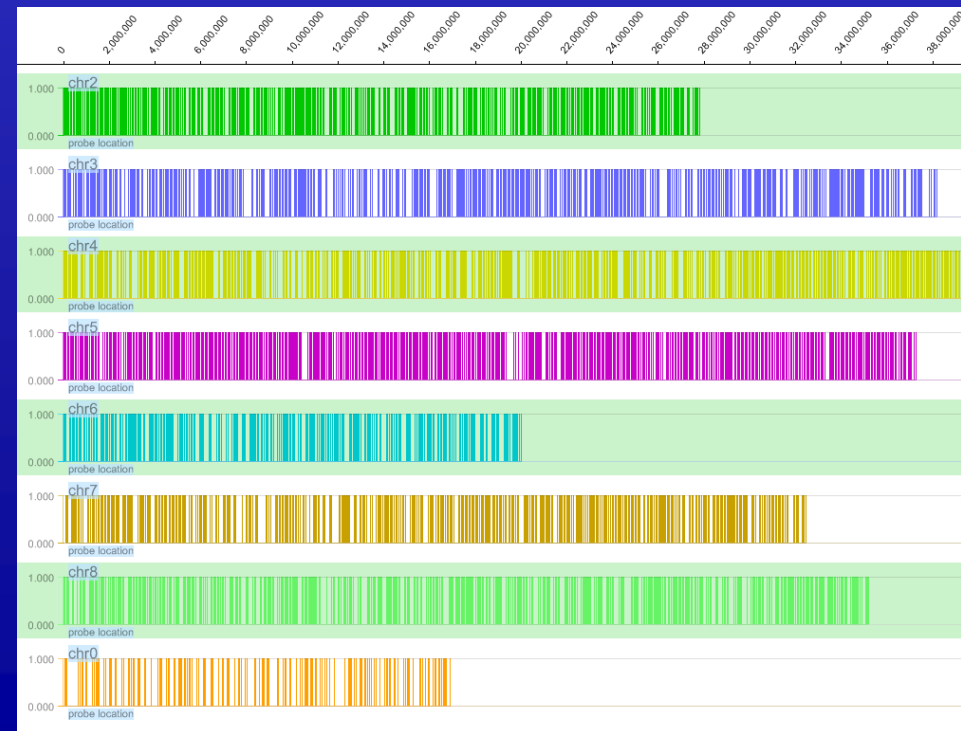
Medicago truncatula - Oligonukleotidok

- exon 150bp
- intron/utr 300bp
- unigenes ≥ 1000 bp 300bp

Deléciók kimutatása

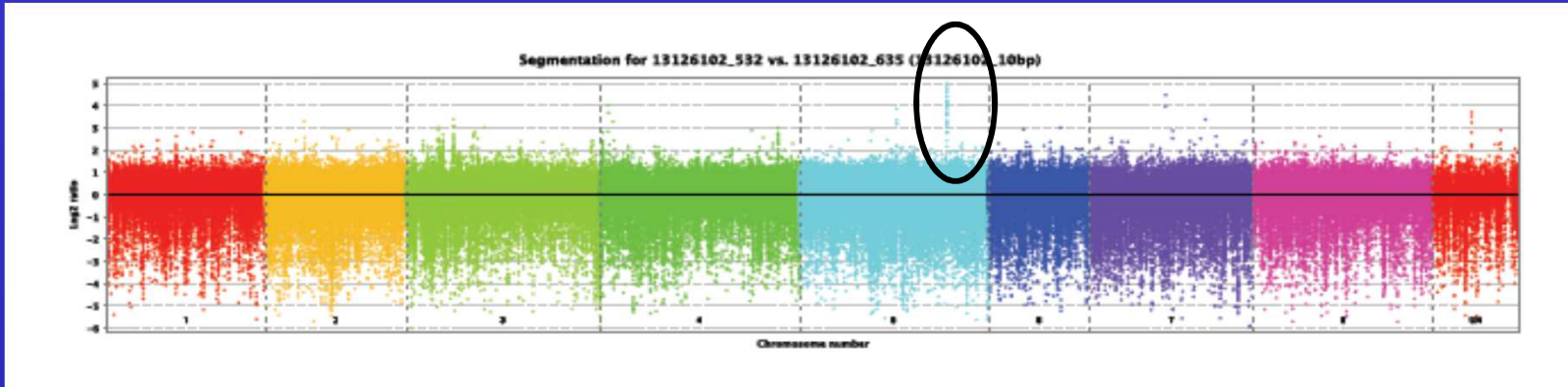
Egy és több kópiás amplifikáció kimutatása

Transzlokáció kimutatása

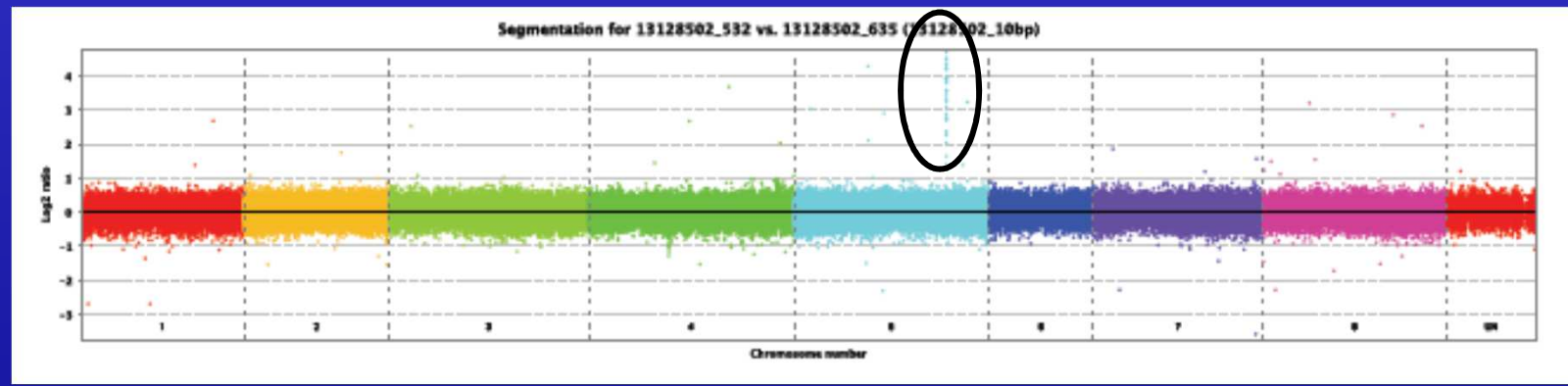

oaCGH vizsgálat *M. truncatula* növényeken

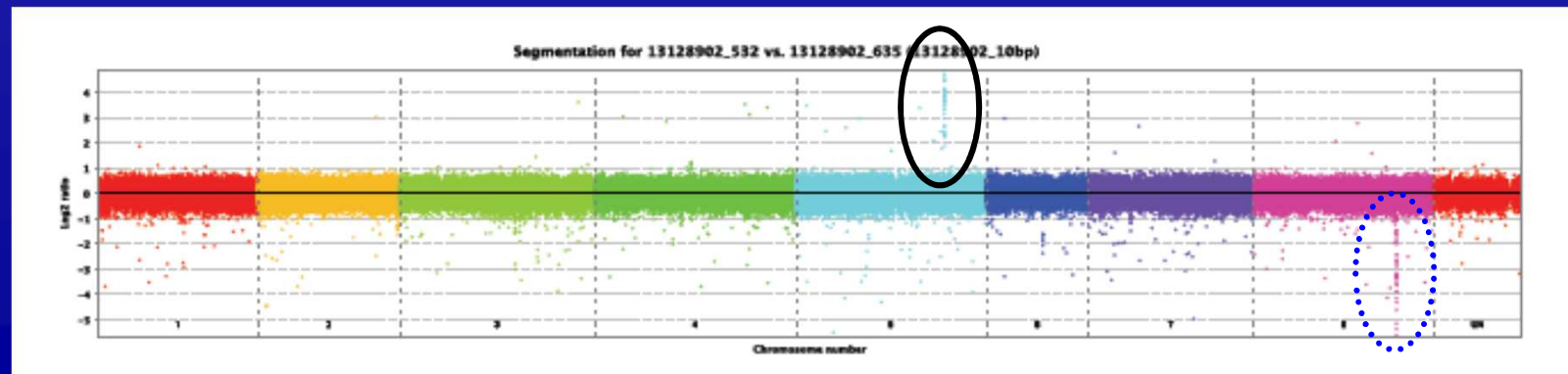
R108

PIN2

FNB#4

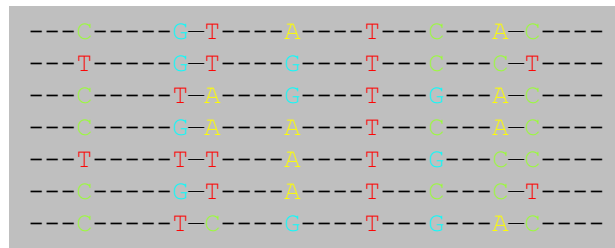
GWAS (Genome-Wide Association Studies)

vagy WGA study (whole genome association study)

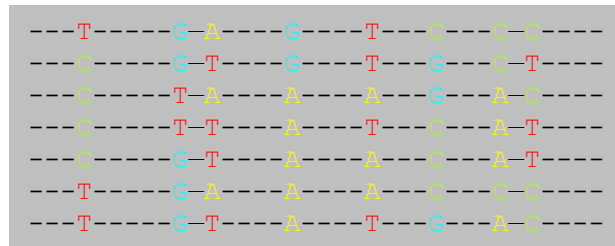
Mi a GWAS? - A genetikai változatosság és egy tulajdonság kapcsolatának vizsgálata egy genomon belül.

SNP-ék a genomban

vizsgált
tulajdonságra
kiemelt egyedek

kontrol

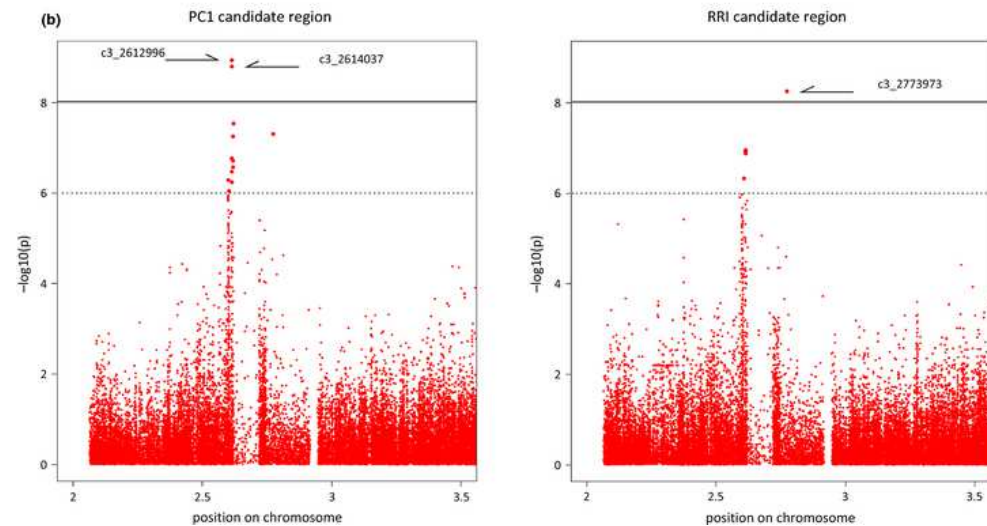
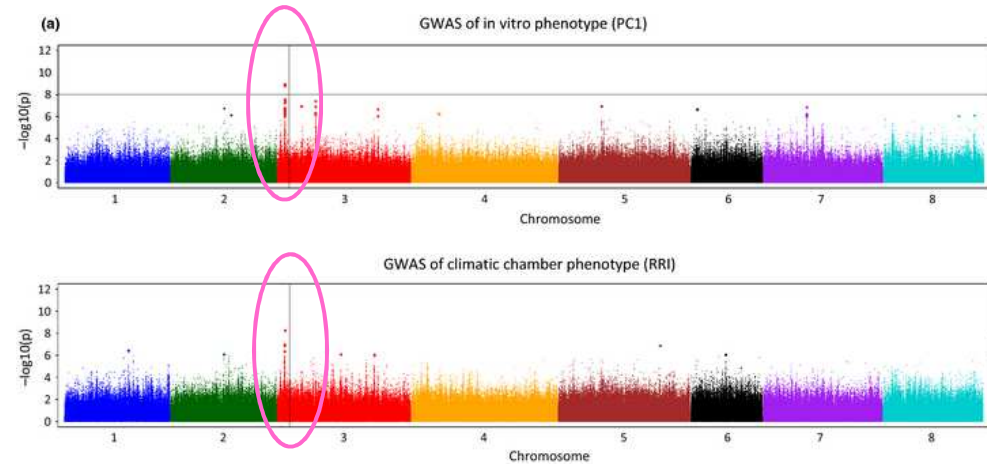
- Populációs csoportok kialakítása
- Teljes genom genotipizálása
- GWAS
- Fine mapping
- Jelölt gének keresése.
- Polimorfizmus azonosítás.
- Fenotípusért felelős SNP

GWAS - *Aphanomyces euteiches* elleni rezisztenciát biztosító génvariánsok azonosítása *Medicago truncatula*-ban I.

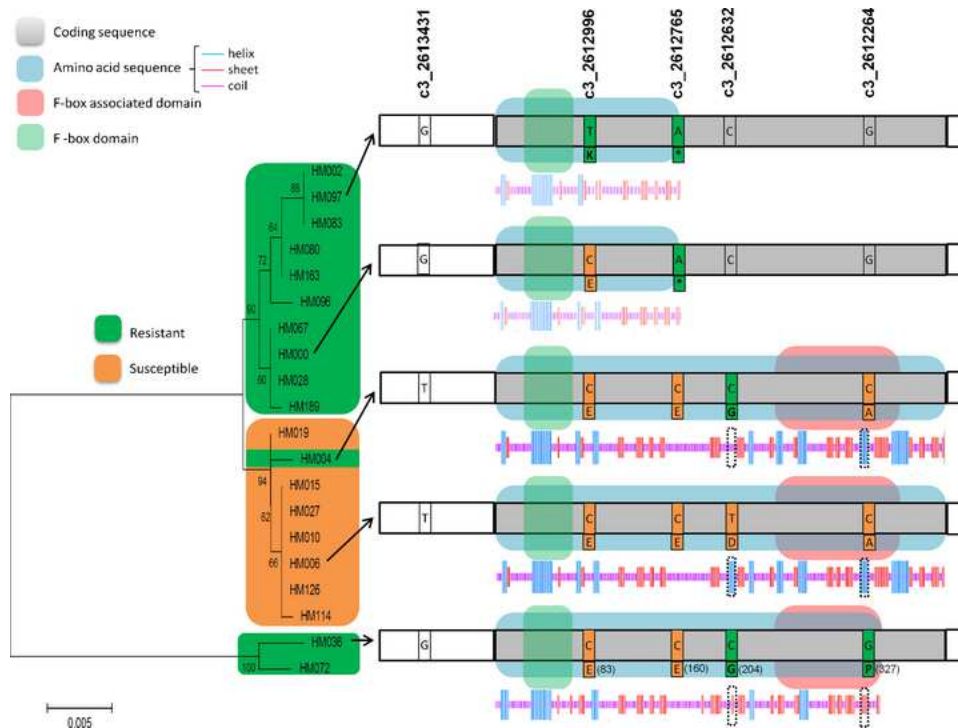

Bonhomme et al. 2014 New Phyt

- Két fenotipizálási módszer (*in vitro* és növénynevelő kamra)
- *M. truncatula* HapMap Project - 288 ökotípus (www.medicagohapmap.org)
- 16 515 723 SNP vizsgálat
- 2 SNP-t azonosítottak GWA vizsgálattal egy F-box proteint kódoló gén kódoló régiójában és promóterében

GWAS - *Aphanomyces euteiches* elleni rezisztenciát biztosító génvariánsok azonosítása *Medicago truncatula*-ban II.

Filogenetikai fa az F-box gén 1185 gb-os genomi szekvenciában azonosított 65 SNP alapján

Bonhomme et al. 2014 New Phyt

- Két fenotipizálási módszer (*in vitro* és növénynevelő kamra)
- *M. truncatula* HapMap Project - 288 ökotípus (www.medicagohapmap.org)
- 16 515 723 SNP vizsgálat
- 2 SNP-t azonosítottak GWA vizsgálattal egy F-box proteint kódoló gén kódoló régiójában és promóterében (chr 3)
- Nem azonosítottak a szenzitív és rezisztens vonalak között expressziós különbséget az *F-box* gén esetében
- a nem működő *F-box*-ot hordozó allélek a rezisztensek
- *F-box* protein a rezisztencia negatív regulátora

GMO I.

- *GM* vagy *GMO*: genetically modified organism - génmódosított, genetikailag módosított vagy „génkezelt” élőlény
(hagyományos mutagének, poliploidizáció, keresztezések? genomszerkesztés?)
génmanipulált?
- **Géntechnológia alkalmazásával előállított módosított genetikai állományú élőlény**
 - transzgenikus: nem rokon fajtól származó genetikai információ
 - ciszgenikus: azonos vagy rokon (pl. vad) fajtól származó genetikai információ
- **A transzgenikus növények nélkülözhetetlenek a gének szerepének kutatásában**
- **Mikroorganizmusok**: az iparban elterjedt a használatuk - vakcinák, gyógyszerek, táplálékkiegészítők, vitaminok, enzimek, adalékanyagok, stb., pl. B2 és C vitamin, citromsav, lizozim, α -amiláz, (keményítő -> cukor), kimozin (sajtgyártás), inzulin, növekedési hormon, véralvadási faktorok
- **Állatok**:
 - omega-3 disznó (omega-3 zsírsav termeltetése egy nematóda gén beültetésével, 2006)
 - ENVIROPIG - jobb foszforhasznosítás (Canada, 1999)
 - megváltozott összetételű ill. szerkezetű tejet adó kecske
 - növekedési hormon termeltetése halakban (lazac, ponty, stb.)

GMO II.

- Növények:

- **Első generációs GMO:** termelőnek/fajtatulajdonosnak kedvező tulajdonság bevitele [herbicidrezisztencia (pl. glifozát), kártevő elleni rezisztencia (Bt toxin, vírusrezisztencia), ipari szempontból kedvező tulajdonságot hordozó növény - szinte kizárólag ilyenek vannak köztermesztésben

Bt toxint
hordozó kukorica

glifozát rezisztens
szója

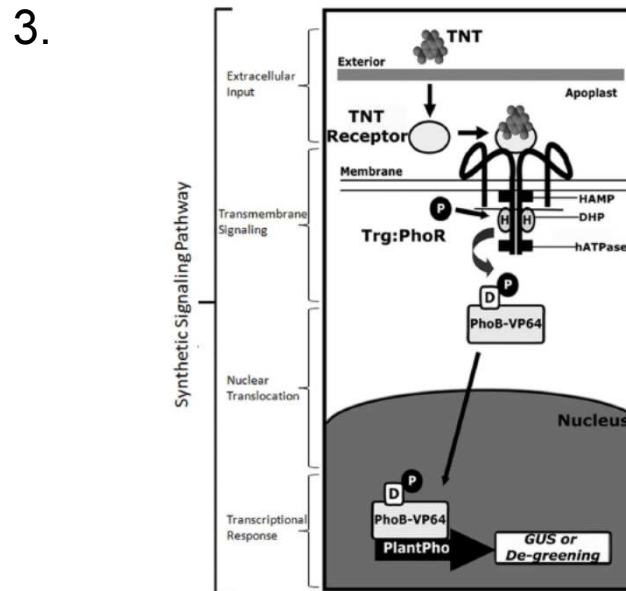
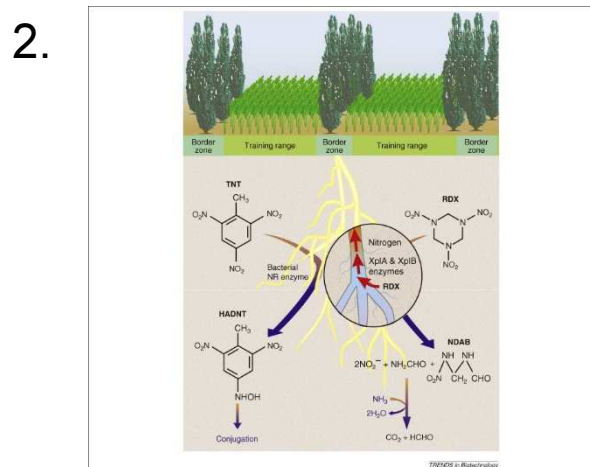
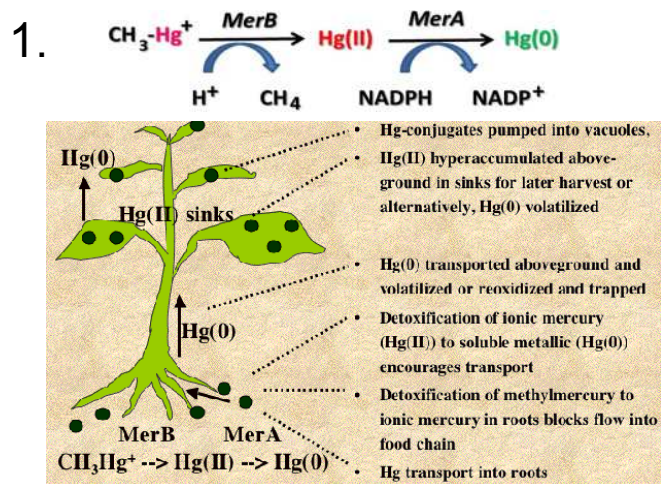
- **Második generációs GMO:** előnyös táplálkozási vagy élettani tulajdonsággal bíró növények (fogyasztó számára kedvező tulajdonság, pl. Lys/Trp összetétel megváltoztatása, Golden Rice)

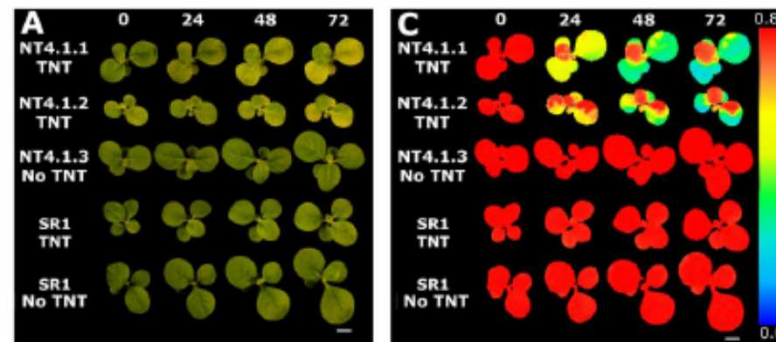
GMO III.

• Növények:

- Harmadik generációs *GMO*: hideg-, és szárazságtűrő fajták
- Negyedik generációs *GMO*: gyógyszer-, és enzimtermelő fajták (bioreaktorok), fitoremedáció (1., 2.) , bioüzemanyag, növényi szenzorok (TNT)

PlosOne 6:e16292 (2011)

GMO IV.

A kezdet - 1994, USA

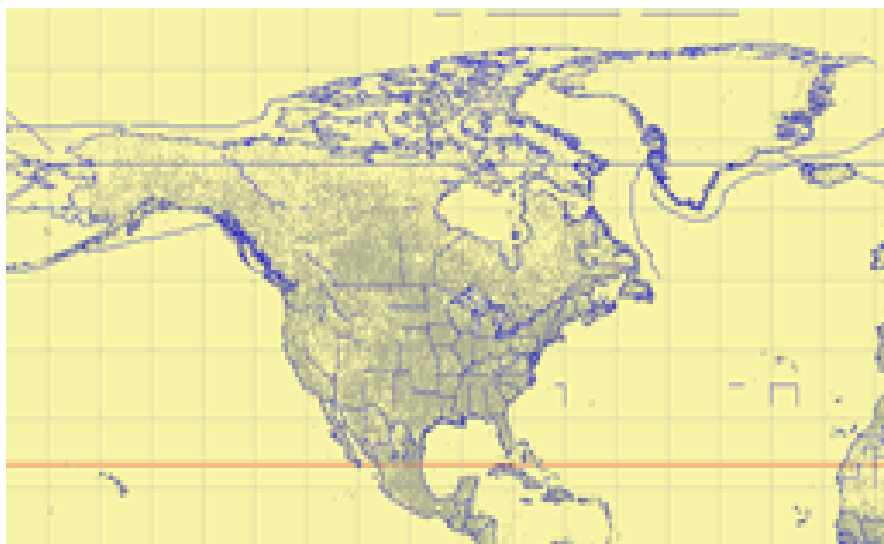
Az első szabadföldi termesztésbe és kereskedelmi forgalomba kerülő genetikailag módosított növény - UC Davis egyetem és a Calgene cég, későbbi tulajdonos - Monsanto

A Flavr Savr egy olyan paradicsom, amely a genetikai módosítás hatására tovább megőrizte frissességét, az érett termés lassabban puhult meg (sejtfal pektinjének lassított lebomlása). Termesztését 1997-ben megszüntették.

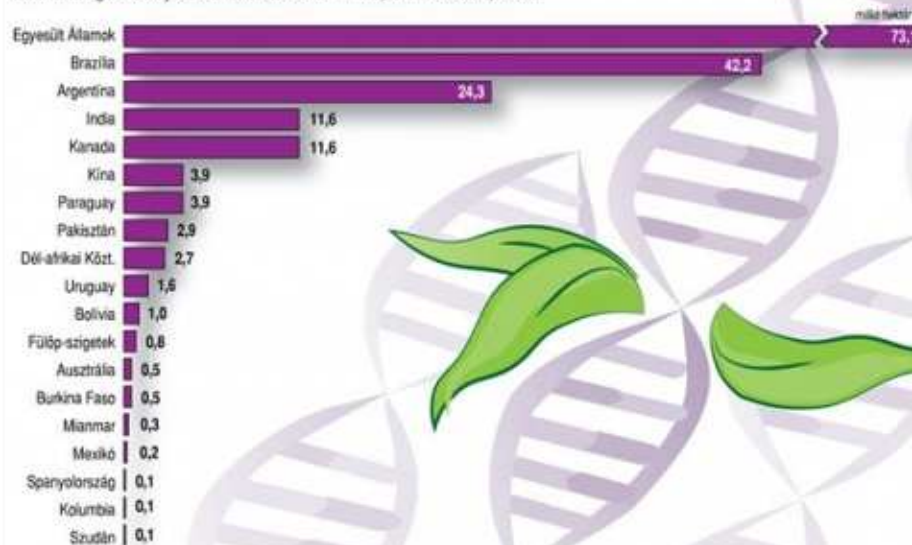
Zeneca - csökkentett víztartalmú, pürének alkalmas módosított paradicsom. 1996 és 1999 között 1.8 M tonna pürét adtak el az Egyesült Királyságban.

Genetikailag módosított növények termesztése

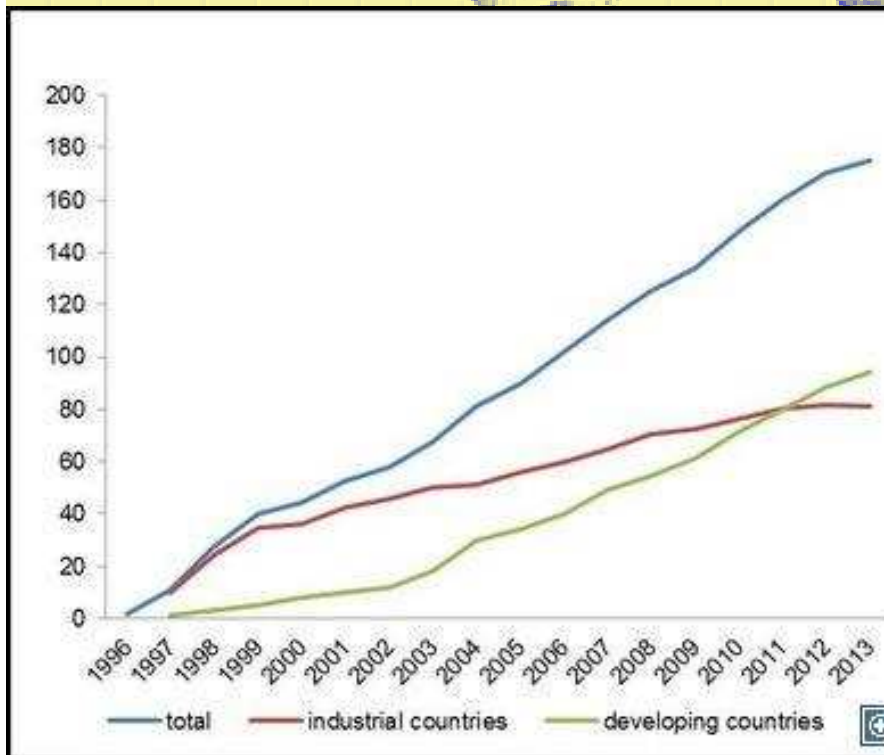
A genetikailag módosított növények vetésterülete a világon, 2014

A világon 28 országban termesztnek genetikailag módosított (gm) növényeket.
2014-ben a gm-növények vetésterülete összesen 181,5 millió hektár, ebből:

0,1 millió hektár alatti vetésterület: Banglades, Chile, Costa Rica, Csehország, Honduras, Kuba, Portugália, Románia, Szlovákia

Forrás: ISAAA, MTFA Szépi- és Földművelésügyi Minisztérium | www.mti.hu

2007: 114,3 millió ha
 2008: 125 millió ha
 2009: 134 millió ha
 2010: 148 millió ha
 2013: 175 millió ha
 2014: 181,5 millió ha
 2015: 180 millió ha
 2016: 185 millió ha

GM növények termesztése világszerte 29 országban történt 174 millió hektáron (2013/2015)

Table 1: Global GM area by country

	Country	Area (millions of hectares)	% of global GM hectares	Crops
1	USA	73.10	40.3%	Corn, soybean, cotton, canola, sugar beet, alfalfa, papaya, squash
2	Brazil	42.20	23.3%	Soybean, corn, cotton
3	Argentina	24.30	13.4%	Soybean, corn, cotton
4	India	11.60	6.4%	Cotton
5	Canada	11.60	6.4%	Canola, corn, soybean, sugarbeet
6	China	3.90	2.1%	Cotton, papaya
7	Paraguay	3.90	2.1%	Soybean, corn, cotton
8	South Africa	2.70	1.5%	Corn, soybean, cotton
9	Pakistan	2.85	1.6%	Cotton
10	Uruguay	1.64	0.9%	Soybean, corn
11	Bolivia	1.00	0.6%	Soybean
12	Philippines	0.83	0.5%	Corn
13	Australia	0.54	0.3%	Cotton, canola
14	Burkina Faso	0.45	0.3%	Cotton
15	Myanmar	0.32	0.2%	Cotton
16	Mexico	0.17	0.1%	Cotton, soybean
17	Spain	0.13	0.1%	Corn
18	Columbia	0.10	0.1%	Cotton, corn
19	Sudan	0.09	0.05%	Cotton
20	Honduras	0.03	0.02%	Corn, soybean, canola
21	Chile	0.01	0.01%	Corn
22	Portugal	0.009	0.005%	Corn
23	Cuba	0.003	0.002%	Corn
24	Czech Republic	0.002	0.001%	Corn
25	Romania	<0.001	<0.001%	Cotton, soybean
26	Slovakia	<0.001	<0.001%	Corn
27	Costa Rica	<0.001	<0.001%	Corn
28	Bangladesh	<0.001	<0.001%	Eggplant
	28 COUNTRIES	181.48m hectares	100%	9 crops

77% 90% 98%
OF GLOBAL GM HECTARES

USA 73.1 M ha
 Brazília 42.2 M ha
 Argentina 24.3 M ha
 India - 11.6 M ha
 Canada 11.6 M ha
 China 3.9 M ha

Data from James, 2015. ISAAA Brief Number 49.

GM növények termesztése 2013

Country	Area (millions of hectare)	GMO crop
USA	70,1	S,M,C,R, SB,squash, papaya
Brazil	40,3	S,M,C
Argentina	24,4	S,M,C
India	11,0	C
Canada	10,8	R,M,S, SB
China	4,2	C, poplar, papayas, tomato, sweet pepper
Paraguay	3,6	S
South Africa	2,9	M,S,C
Uruguay	1,5	S,M
Bolivia	1,0	S
Philippines	0,8	M
Australia	0,6	C,R
Burkina Faso	0,5	C
Mexico	0,2	C,S
Chile	<0.1	M,S,R
Colombia	<0.1	C,carnation
Honduras	<0.1	M
Costa Rica	<0.1	C,S
EU (six member states)	0,1	M

Field areas for GM plants according to country in 2013; field are in millions of hectares

S = Soybeans, M= Maize, R = Rapeseed, C = Cotton, SB=sugarbeet

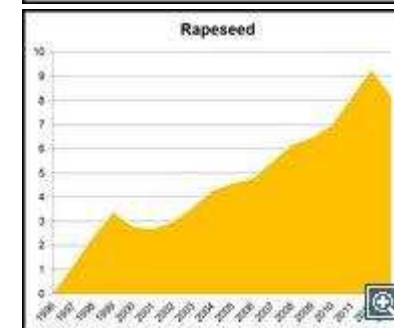
Source: ISAAA Brief No 46-2013

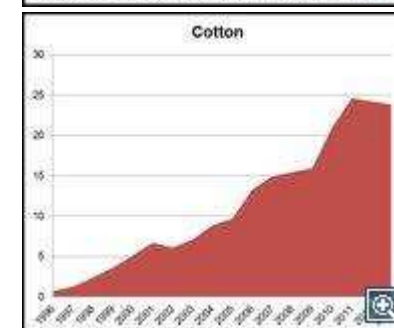
84,5 millió ha
79%-a GM

57,4 millió ha
32%-a GM

8,2 millió ha
24%-a GM

23,9 millió ha
70%-a GM

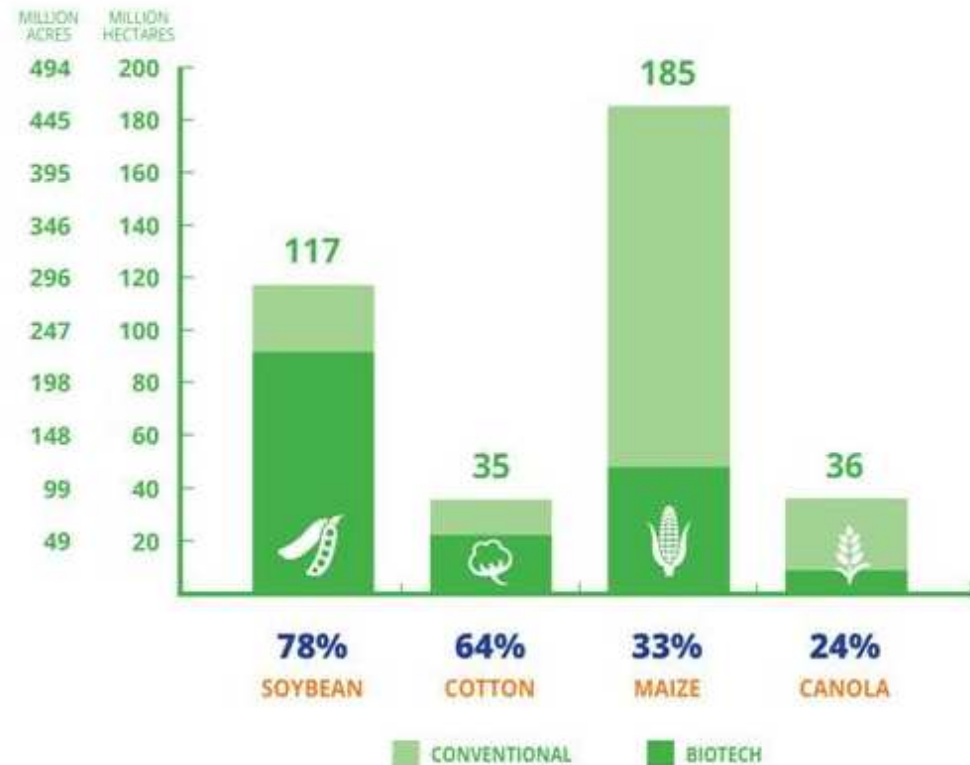
GM növények termesztése világszerte 26 országban történt ~ 180 millió hektáron (2015/2016)

Rank	Country	2015	2016
1	USA*	70.9	72.9
2	Brazil*	44.2	49.1
3	Argentina*	24.5	23.8
4	Canada*	11.0	11.6
5	India*	11.6	10.8
6	Paraguay*	3.6	3.6
7	Pakistan*	2.9	2.9
8	China*	3.7	2.8
9	South Africa*	2.3	2.7
10	Uruguay*	1.4	1.3
11	Bolivia*	1.1	1.2
12	Australia*	0.7	0.9
13	Philippines*	0.7	0.8
14	Myanmar*	0.3	0.3
15	Spain*	0.1	0.1
16	Sudan*	0.1	0.1
17	Mexico*	0.1	0.1
18	Colombia*	0.1	0.1
19	Vietnam	<0.1	<0.1
20	Honduras	<0.1	<0.1
21	Chile	<0.1	<0.1
22	Portugal	<0.1	<0.1
23	Bangladesh	<0.1	<0.1
24	Costa Rica	<0.1	<0.1
25	Slovakia	<0.1	<0.1
26	Czech Republic	<0.1	<0.1
	Total	181.5	179.7

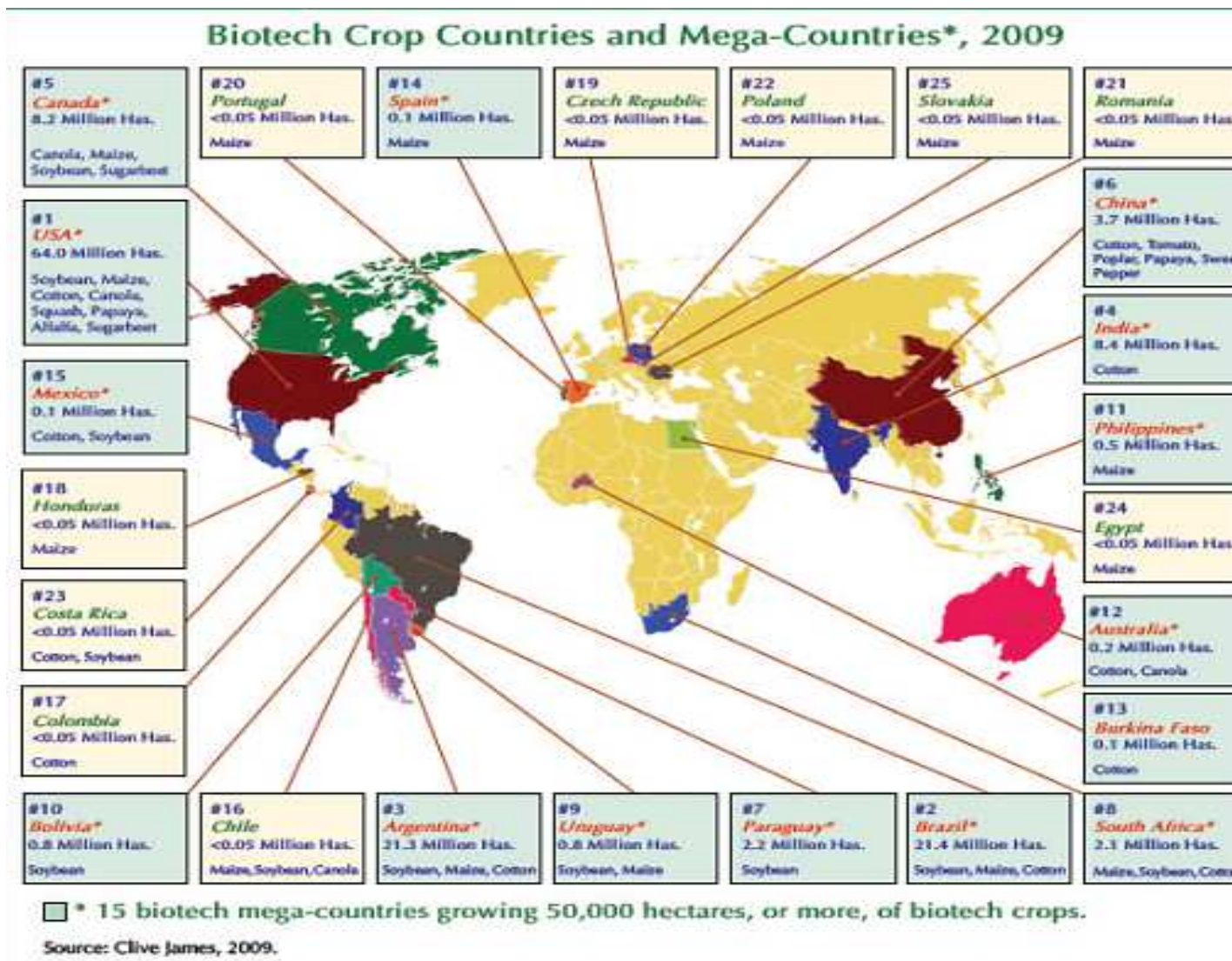
*Biotech mega-countries which grew more than 50,000 hectares, or more.
 **Rounded-off to the nearest hundred thousand.

Source: ISAAA, 2016.

USA 72.9 M ha
 Brazília 49.1 M ha
 Argentina 23.8 M ha
 Canada 11.6 M ha
 India - 10.8 M ha

Európában GM növények termesztése 2009-ben 6 országban, 2010-ben 8 országban történt

2009 - 94750 hektáron

kukoricamoly rezisztens
Mon810 GM kukorica
2013 - Spanyolo., Port.

2010 - Amflora burgonya (csak amilopektin)
Svédország,
Németország
Cseh köztársaság
2011 óta nem termesztik

Magyarországon köztermesztésben nincs GM növény

Egyéb növények - 2013

Cukorrépa: USA-ban 2007 óta, 2013 - 460000 ha, a termelt mennyiség 95%-a herbicid rezisztens;
Kanada 15000 ha; 96%
Cukkini: 2000 ha
Papaya: Hawaii - 2000 ha (60% GM), Kína - 6275 ha
Nyárfa: Kína 450 ha
Kisebb mennyiségben GM paradicsom, paprika, petúnia

EU 2013

- Mon 810 és az Amflora rendelkezik termesztési engedéllyel, Pioneer 1507- toxintermelő és glufozinátrezisztens, 2013
- MON810 - Spanyolország és Portugália; 30% ill. 10%-a a kukorica mennyiségnek GM (137000 ha, 9300 ha)
- 2013 - Az Európai Bizottság döntése nyomán egy harmadik GMO növény is közel került a szabadföldi termesztéshez: a Pioneer 1507 kukorica egyszerre toxintermelő és glufozinátrezisztens
- élelmezési és takarmányozási célra 49 féle GMO növényt lehet felhasználni az Európai Unióban
- ezek több mint fele, 27 valamilyen génmódosított kukorica, a többi olajosmagvak, szója- és gyapotféle

Magyarország 2013

- vetési moratórium mindkét uniós szinten engedélyezett GM növényre (Amflora GM burgonya, MON810 GM kukorica)
- Magyarországon kísérleti céllal engedélyezett GMO kibocsátások adatbázisa - <http://biosafety.abc.hu>

GMO szabályozás

USA: 1986 - minden laboratórium kívüli felhasználás hatósági engedélyhez kötött; 1997 óta csak bejelentési kötelezettség

EU: 2004-ben oldotta fel a tilalmat, de több ország korlátozást vezetett be

A fogyasztónak joga van választani, ezért az EU törvényhozás szabályozta a GMO-k kereskedelmi forgalomba kerülését és jelölését az Európai Parlament és a Tanács 1829/2003 1830/2003 rendelete alapján:

jelölési kötelezettség van minden olyan alapanyagra és termékre
amelyben az EU-ban engedélyezett GM növényekre nézve a GMO
tartalom **0,9% felett van**

GMO helyzete Magyarországon

Magyarország: Géntechnológiai tevékenységről szóló törvény (XXVII/1998) 1999.01.01-től - minden GMO-val kapcsolatos tevékenység engedély köteles

Engedélykérelem: Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság

Magyarország alaptörvénye szerint Magyarország a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülését - többek között - genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal is elősegíti.

Magyarország takarmány fehérjeigénye:

- 580 e t/év

- ennek kb. 50%-át szójából fedezzük, aminek 90%-a import

- a világ 350 M t/év szójatermelésének 96%-a GMO

- Mo. szója termelése 60-70 e Ha (GMO-mentes), ennek 85%-a export (kb 100 USD

felár/t)

- a magyar szójaigényt kb. 230 e Ha-ról lehetne kielégíteni („tudásintenzív” növény)

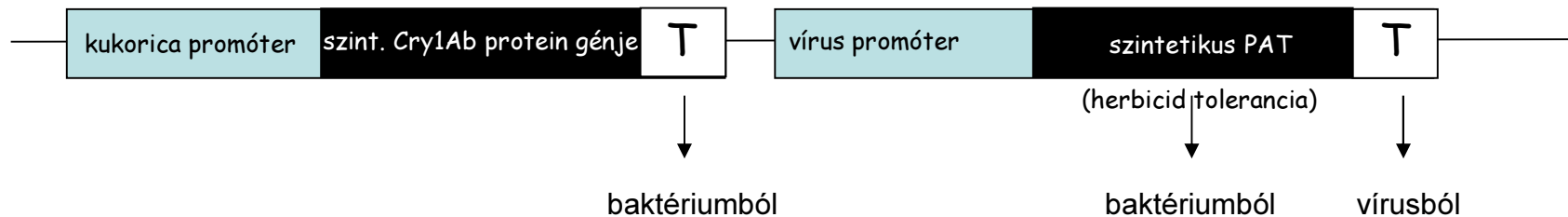
- fehérjeprogramok

GMO példák I.

- Példák:

1. MON810 jelű, rovarrezisztens génmódosított kukorica; *Bacillus thuringiensis* (Bt) talajbaktérium toxintermelő génjét építették be (kukoricamoly ellen; Mo-on ritka kártevő); USA - 1996 óta, világon 21, EU-ban 6 országban termesztik; a kivont toxint inszekticidként alkalmazzák (!!)

MON810 génkonstrukció (Heszky, Agrofórum 2008):

phosphinothricin acetyltransferase (PAT)

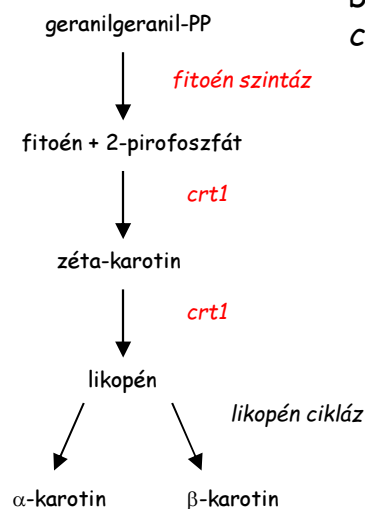
GMO példák II.

Példák:

2. **Golden Rice:** arany rizs - Ingo Potrykus (Swiss Federal Institute of Technology) és Peter Beyer (Univ. of Freiburg); Ye et al. 2000. Engineering the provitamin A (beta-carotene) biosynthetic pathway into (carotenoid-free) rice endosperm. Science 287 (5451): 303-305.

- A vitamin hiány vakságot és egyéb fejlődési rendellenességet okoz (egyoldalú táplálkozás), ~ 250-500 E eset /év
- β -karotint (A vitamin prekuzort) termelő rizs előállítására endospermiumban két bioszintézisben résztvevő gén transzformációjával: *psy* (phytoene synthase) nárciszból és *crt1* *Erwinia uredovara* baktériumból

- létrehozásakor nagy reményeket fűztek hozzá (nem profitszerzés a cél; a szabadalom tulajdonosok lemondtak minden jogokról)
- Fülöp-szigeteken és Tajvanon szabadföldi termesztés során 4-5x több mint β -karotint termelt, mint üvegházban
- köztermesztése nagy ellenállásba ütközött (környezetvédelmi és antiglobalista aktivisták; változatosabb étrend?)

Golden Rice 2 (2005) - 23x több β -karotint termel mint az előző verzió (kukorica fitoén szintáz génnel)

Bill és Melinda Gates (2005) - támogatás a rizs további minőségi javítására (fehérje tartalom, E vitamin, vas, cink)

3. magasabb Ca tartalmú sárgarépa előállítás (2008) - 15 kg/napi fogyasztás lenne szükséges

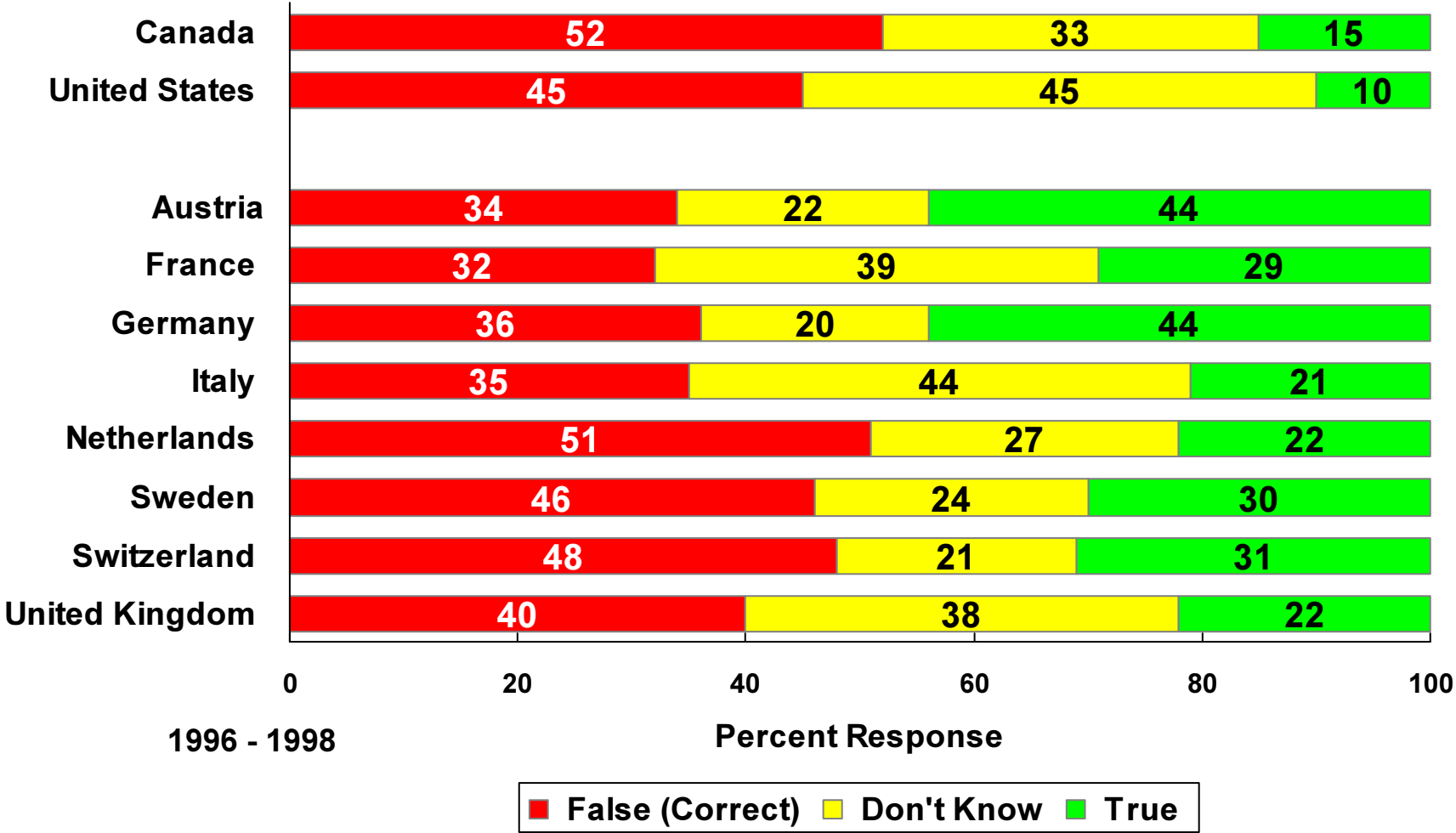
GMO példák III.

- További példák:
 4. szója - herbicidrezisztens fajták, allergén fehérjék csökkentése
 5. kukorica - Lys termelő, nagy vas, C-vitamin, folsavtartalmú fajták fejlesztése folyik
 6. gyapot - herbicid- és rovarrezisztens fajták
 7. repce - herbicidrezisztens fajták, nagy mennyiségű laurinsav termelés
 8. papaya - gyűrűfoltosodást okozó vírus (PRSV) rezisztens változat
 9. cukornád - rovarrezisztens és magasabb cukortartalmú (2. gen.) fajták
 10. cukorrépa - herbicidtoleráns fajták.
 11. lucerna - herbicidtoleráns fajták (glifozát)
 12. burgonya - ('Amflora' változat - BASF Plant Science) - majdnem tiszta amilopektint termel (amilóz tartalom minimális); csak az előállító biotechnológiai céggel szerződött partnerek számára elérhető, nincs közpiacon, az EU-ban ipari felhasználásra termesztik 2010-től
 13. paradicsom - a puhulás nélkül érő Flavr Savr az első kereskedelmi célra termesztett génmódosított élelmiszer volt, forgalmazása nem termelt nyereséget, kivonták a piacról (1997). Azóta több zöldség és gyümölcsféle késleltetett érésű/puhulás nélkül érő változatát is előállították, jelentőségüket a meghosszabbodott eltarthatósági idő adja.

GMO - mezőgazdasági és társadalmi vonatkozások

- probléma: 2010 - 6,8 milliárd a világ népessége
2050 - 9,1 milliárd
- cél: elegendő mennyiségű élelmiszer előállítás, terméshozamok növelése
termőterület növelése
hatékonyság növelése (öntözés kiterjesztése, műtrágyázás, vegyszeres védekezés, betakarítási veszteség és a fejlett világban az élelmiszerfogyasztás csökkentése - a nyugati világban a gabona 60%-át állatok etetésére használják, stb.)
 - ezek korlátozott lehetőségek (?)
 - nem a nyugati világban kellene növelni a hatékonyságot
- GMO a megoldás? Forradalmasítja a mezőgazdasági termelést?
- Előnyök: ezekről már esett szó - jelenleg > 100 millió ha-on termesztenek GM növényeket
- Hátrányok: etikai - egészségügyi vonatkozások
génszökés/génáramlás problémája (2010. aug.) - hímsteril fajták
 - Brassica napus (Bt toxin) - Brassica rapa - vad rokon faj:géntranszfer?
antibiotikum-rezisztencia kialakulása/terjedése
környezeti károk, ökológiai veszély (toxintermelő fajták)
élelmiszerbiztonság, keveredés, allergének, (0,9% alatt nem kell jelölni)
helyi termelők és multinacionális cégek érdeke ütközhet (mag- és vegyszerköltség)
szabadalmi költségek - magyar fajta?
- Eredendő rossz? - nukleáris energia? Nem a technológia a probléma!
- Tudáshiány! kutatók feladata- lehetséges veszélyek -> biztonsági rendszerek kifejlesztése
a társadalom tájékozottsága és ismerete alacsonyszintű

"Ordinary tomatoes do not contain genes, while genetically modified ones do"

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!